

ΠΑΝΔΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

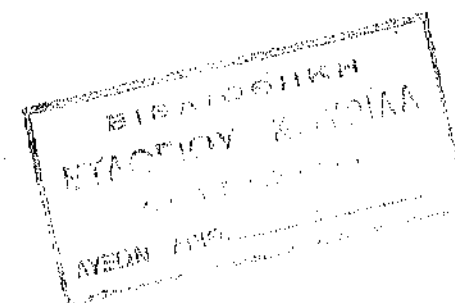
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κλ.

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΩΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1857 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1858.

ΑΘΗΝΗΣ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΑΝΔΡΑΣ.

1858.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1857.

ΤΟΜΟΣ Η'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 178.

ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΤΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΑΥΤΩΝ (*).

δ π δ

A. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗ.

.....

ΜΕΡΟΣ Α'.

Ιστορία τῶν Ἀττικῶν.

— 0 —

Ὅσα μέχρι τοῦδε ἐγράφησαν περὶ τῶν Ἀττικῶν γένων, εἶναι τὰ πλεῖστον σκοτεινὰ καὶ ἀσφῆ φιλόπονοι καὶ πολυμαθεῖς συγγραφεῖς διὰ παντῶν τῶν εὐρησάντων νὰ σαφηνίσωσι τὴν κατα-

γορὴν καὶ τὸ γένος τῶν νομάδων καὶ κερραίων τούτων ἀνθρώπων, οἵτινες δικαιοῦνται μὲν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, θεωροῦνται ὅμως κοινῶς ἀποτρόπαια καὶ βδελυκτοί.

Τῆς μελέτης ταύτης κύριος σκοπὸς εἶναι ἡ νῦν ἀλλοιωμένη γλῶσσα, καὶ ὅχι τὸ ἔθνος καὶ ἡ ἱστορία τῶν Ἀττικῶν. Διὰ τῆς γλώσσης ταύτης, συνεννοοῦνται οἱ τὰ ἀπώτατα τῆς κηρύκας κατοικοῦντες, ἐκμανθάνοντες, ἐνταυτῷ καὶ τὴν ἐγγύριον γλῶσσαν τοῦ ἔθνους, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου διαμένουσι ἢ περιπλανῶνται. Τὴν προπατορικὴν ὅμως αὐτῶν γλῶσσαν, σπανιότατα διδάσκουσι εἰς ἀλλογενεῖς ὀλίγοι δὲ ἡμῶν ἐφρόντισαν μέχρι σήμερον νὰ μελετήσωσι αὐτὴν χάριν ζήτημάτων φιλολογικῶν, λαμπρονίσαντες ὅτι ἐν τῆς μελέτης ταύτης ἤθελε πιθανῶς περιηγηθῆ ἡ μέχρι τοῦδε ἀγνωστὴ καὶ ἀσφῆς αὐτῶν ἱστορία.

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ἡ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀτυλῆσα ἡμῶν αὕτη πραγματεία, ἡ πρώτη ἦτις ἀνέγραψε μετὰ ἀποδοκίματον ἐν τῇ ἡμετέρῃ γλώσσῃ, μαρτυρεῖ τὴν ἐπιβίωσιν τῶν κλίσεων τοῦ συγγραφέως καὶ τὸ ἐπίμονον καὶ εὐσεμειδίαν τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ. Ὁ συγγραφεὺς φέρεται εἰδῆσαν τῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν αὐτοῦ. Ὁ συγγραφεὺς φέρεται εἰδῆσαν τῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν αὐτοῦ. Ὁ συγγραφεὺς φέρεται εἰδῆσαν τῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν αὐτοῦ. καὶ τῆς ἀνωκερτικῆς αὐτῆς, ἥς λέξεις παραβάλλει συνεχῶς πρὸς ἑλληνικάς.

τῆς Ἀσιατικῆς, ἀναμῶν αὐτῆς διὰ ἀνωκερτικῶν στοιχείων. Ἐπειδὴ δὲ τοιαῦτα μὲν ὄν ἔχομεν ἐν Ἀθήναις, χάριν δὲ ταχυπέρας ἐκδόσεως τῆς παρούσης περιεργασίας Πιλιτῆς δὲν ἐπιτρέψαμεν τῷ ἡμετέρῳ ἐπιλογῆσαι νὰ χορηγῆ τις ἀνωκερτικῆς λέξεις ὡς κατ' ἀρχὰς ἀπερασίσαμεν, σφραγισμένον αὐτῆς διὰ λατινικῶν στοιχείων.

Πρην φθάσω εἰς τό μέρος τοῦτο τῆς μελέτης μου, ζήτημα σπουδαιότατον εἰς τὰς γινόμενας πολυπόνουσ ἐρεύνας τῆς σημερινῆς παραλλήλου φιλολογίας, καλόν εἶναι, νά δικαιοῦσώ εἰς τόν ἀναγνώστην συντόμως, ἐν εἶδει προλόγου, τὰ ὀλίγα ὅσα ἠδυνήθην νά μάθω περὶ τῆς παρελθούσης καί ἐνεστῆσως καταστάσεως τῶν Ἀτσιγγάνων κατὰ τήν δυτικὴν Εὐρώπην καί τήν Τουρκίαν, διὰ νά γίνωσιν ἀκολούθως εὐχερέστερα καί τὰ περὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν μελετήματα.

Πάντων τῶν μέχρι τοῦδε συγγραψάντων περὶ τῶν Ἀτσιγγάνων, πολυμυθέστερος ἀναμφιδόλως εἶναι ὁ Ἀγγλος Γεώργιος Βόρρω (α). Τό σύγγραμμά του ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, δεικνύει ἄνδρα ἐπιμακρόν ἐξοικειωθέντα μετὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων, κάλλιστα λαλοῦντα καί ἐνοοῦντα τήν γλώσσαν αὐτῶν. Εἰς τὸ σύγγραμμά του, ἐκτός τῶν περὶ τῆς γλώσσης μελετημάτων, ἐξιστορεῖ μέ πολλήν ἀφέλειαν καί ἀλήθειαν τὰς ὀλίγας ἀρετάς καί τὰς πολλὰς πονηρίας τῆς φυλῆς ταύτης. Ἐκ νεότητός του, λέγει, ἀνέκφραστον τι τόν ὄθον εἰς τήν μελέτην καί τήν παρατήρησιν τῶν ἀνθρώπων τούτων. Καί τῆ ἀληθείᾳ, τοιαύτην δεικνύει πείραν τῆς ἐγγυωρίου αὐτῶν διαλέκτου, ὥστε εἰς τήν Ἰσπανίαν ὅπου πλείονα περὶ αὐτῶν σιναναπεράφη. πάλαι ἐνόμιζον αὐτῶν ἠμόφυλον, καί ἀφύθως συνδιελέγοντο μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ γένους καί τῶν ἐθίμων αὐτῶν.

Ἀξιέπαινον καθ' ὅλα εἶναι τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Βόρρω, καί ἀξιέπαινος ὁ μαχηθῆσας τοσαῦτα ἔτη εἰς σύνταξιν τοιοῦτου ἐπιπολέως συγγραμμάτος, διεφωτισθέντος οὐ μικρόν τήν ιστορίαν, τὰ ἔθιμα καί τὴν γλώσσαν τῶν Ἀτσιγγάνων. Ὁδηγὸν σοφώτερον τοῦτου εἰπέτι δὲν ἔχομεν, καί μακαρίζω αὐτόν ἐξιστορήσαντα μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς καί ἀκμαίου φιλοπονίας γένος καί ἔθιμα ἀνθρώπων, τοῖς ὁποίοις ἅπαντες ἀποτροπιζόμεθα. Μετὰ τὸσας πολυτετεῖς ἐρεύνας, ὀλίγα ἐπρόσθεσε, λέγει ὁ Βόρρω, εἰς τὰ ἤδη γνωστά, καί μετὰ τὴν ἀξιέπαινον ἀπλήρη τῶν ἀληθῶς σοφῶν ὁμολογῆ, ὅτι μεταγενέστεροι ἄλλοι διὰ πλείυτερας μαθήσεως δύνανται ἴσως νά σαφηνίσωσι τὴν μέχρι τοῦδε ἀσάφη τῶν Ἀτσιγγάνων ιστορίαν. Ὁ Βόρρω, ὡς θέλω ἀποδείξει εἰς εἰς τὸ περὶ γλώσσης κεφάλαιον, δὲν εἶχεν ἀτιγῆς παιδείαν ἰκανήν ὥστε νά ὠφεληθῆ ἀπὸ τοῦ πολυχρονίου αὐτοῦ κόπου, καί ἀφῆκεν εἰς ἄλλους εὐτυχεστέρους νά θερίσωσιν ὅ, τι ἔσπειρε μετ' αὐτοῦ ζῆλον.

Πολλοί, ὡς προεῖπον, συνέγραψαν περὶ τῶν Ἀτσιγγάνων χάριν δὲ περιεργείας ἀναφέρει ὁ Βόρρω, συγγραψάντων Ἰσπανῶν ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων κύριος σκοπὸς εἶναι νά καταδείξωσι τὴ πονηρόν καί ἐπιφοδόν τῶν ἀνθρώπων τούτων, ἅμα δὲ καί τὴν διόρθωσιν τοῦ νομαδικοῦ καί ληστρικοῦ αὐτῶν βίου. Τοῖς νομάδας τούτους τὰ ἱερά δικαστήρια τῆς βου-

(α) The Lineali, or an account of the Gipsies of Spain, with an original collection of their songs and poetry, by George Barron. N. York 1813.

μαϊκῆς ἐκκλησίας δὲν κατεδέχθησαν ποτε νά καταδιώξωσιν οὔτε νά καθώσωσιν, ὡς ἐπραττον πρὸς τοὺς λεγομένους αἰρετικούς, ὅθεν διήγον ἀσφαλέςτατα ἐν μέσῳ τῶν Καθολικῶν, κατὰ πολὺ αἰρετικώτεροι καί ἐθνικώτεροι τῶν βραβανίζομένων καί θυσιαζομένων χριστιανῶν. Τοὺς ἐπροφύλαττε δὲ τὸ ἄσημον τοῦ γένους αὐτῶν, καί ὁ φόβος τῆς πολυχρονίου καί ἀπηνούς μνησικακίας των, διότι τὸ πάλαι ἐνέπνεον φόβον εἰς ὅλας τὰς μεσημερινὰς χώρας τῆς Βυρσίτης, ὅπου τὸ ἄστατον τοῦ βίου καί τὸ μέγα πλῆθος αὐτῶν, ἐνέπαιζε καί στρατιώτας καί δικαστικούς κλητήρας.

Οἱ Ἀτσιγγανοί, τρεῖς χιλιάδες περίπου τὸν ἀριθμὸν, ἐβάνησαν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Εὐρώπην περὶ τὸ 1417 Σιωτ. ἔτος, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σιγισμύδου, αὐτοκράτορος Ἰωμαίων καί βασιλέως Οὐγγαρίας (α). Κατέβησαν δὲ κατ' ἀρχὰς τὴν Μολδαυίαν, καί ἐκεῖθεν διεσπάρησαν εἰς Βλαχίαν, Τρανσυλβανίαν καί Οὐγγαρίαν. Μία μοῖρα, ὀδηγούμενη παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Λαδισλάου, ἔλαβεν ἄδειαν νά κατοικήσῃ ἐπὶ τῶν κτημάτων τοῦ στέμματος, καί ἀνενόχλητος ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐνηγκαλίσθη μικρόν κατὰ μικρόν τὴν ὀρησκίαν τῶν κομοπόλεων ὅπου κατοίκει. Τοιαύτην καί μέχρι σήμερον ἡ πάτριον τῶν ἀνθρώπων τούτων συνήθεια, πανταχοῦ ἀσπάζονται τὸ ἐγγύριον ὀρησκεῦμα ὀλίγον φροντίζοντες, περὶ τῶν δογμάτων αὐτοῦ. Ἐλαβον δὲ παρὰ τοῦ τότε ἡγεμονεύοντος καί πρηνόμιον νά ἔχωσι βοσκόδαν ἴδιον, τὸ ὅποιον ὅμως κατηργήθη τὸ 1609 ἔτος. Περὶ τὸ 1782 κατὰ τὴν τότε γενομένην τοῦ λαοῦ καταμέτρησιν, ἦσαν καθ' ὅλην τὴν Οὐγγαρίαν πεντήκοντα περίπου χιλιάδες Ἀτσιγγάνων, ἔκτοτε δὲ ὀλιγόστευσαν. Εἰς μέτην ἡγωνίσθη νά ἐκπολιτίσῃ αὐτοῦς ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσήφ ὁ Β'. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰδίων Ἀτσιγγάνων, ἀναφερομένην παρὰ τοῦ Βόρρω, ἡ παρὰ τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ συμπολιτῶν αὐτῶν λαλομένη γλώσσα εἶναι ἡ καθαρωτέρα καί γνησιωτέρα.

Κατοικοῦσι δὲ καί πανταχοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς καί ἀσιατικῆς Ῥωσίας, πλὴν τοῦ νομοῦ τῆς Πετροπόλεως ὅθεν πρὸ πολλοῦ ἐδιώχθησαν, προτιμώντες τὰς ἐκτεταμένους καί κερποφόρους πεδιάδας τῆς ἑσῶ Ῥωσίας, ὅπου εὐρίσκουσι βοσκὴν ἄφθονον διὰ τὰ κτήνη αὐτῶν, καί κατ' ἐξοχὴν διὰ τοὺς ἵππους τοὺς ὁποίους ἀνατρέφοντες ἐμπορεύονται ἐπικερδῶς. Ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν χώραν τῆς Ῥωσίας καί ἐν γένει τῆς Εὐρώπης εὐτύχησαν τοσοῦτον ὅσον εἰς τὴν νομόν τῆς Μόσχας, ὅπου πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι καταλύματα μεγαλοπρεπεῖ, ὀχήματα λαμπρὰ καί συγγένειαν ἐξ ἀγγιστείας μετὰ μεγιστάνων τῆς Ῥωσίας, εἰς τὴν εὐτυχίαν ταύτην συνέτειναν ἰδίως τὸ ἠδύφωνον τῶν νεανίδων, προστέρημα ἴδιον τῆς ἀγροίκου ταύτης φυλῆς, μεγάλως τιμώμενον παρὰ τῶν Ῥώσων.

Οἱ Ἀτσιγγανοὶ τῆς Ῥωσίας ὑπομένουσι τὸ ψῆχος τῶν ἀρκτικῶν μερῶν τῆς χώρας ταύτης ὅπως

(*) Ἰδὲ Βόρρω, σελ. 3.

καί τὸν καύσιονα τῆς μεσημερινῆς Ἰσπανίας, διατιόμενοι ὑπὸ τὰ λεπτὰ αὐτῶν σκηνώματα, μέχρι τῶν 20 καί 25 βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδενικόν. Εἰς τὴν Ῥωσίαν, ἐπικερδέστερος παντὸς συναλλάγματος πόρος εἶναι τὰ ἄσματα τῶν πανταχοῦ περιφερομένων γυναικῶν, ἐνῶ οἱ ἄνδρες, καταγινόμενοι εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν ἵππων, ἀφίνουσιν ἐλευθέρως τὰς νέας νά τραγουδῶσι σεμνά καί ἄσμενα ἐρωτικά ἄσματα, εἰς τὰ οἶνοπωλεῖα καί τὰς πανηγύρεις τῆς χώρας ἐκείνης. Ἡ ὀρησκία ὅλων τῶν ἐκεῖ κατοικούντων Ἀτσιγγάνων εἶναι ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολική, οἱ πλείστοι δὲ φέροντες εἰκόνας καί σταυροὺς κατὰ τὴν κοινοτάτην τῶν ἐγγυωρίων συνήθειαν, χαρίζονται μᾶλλον, ὡς προεῖπον, πρὸς τοὺς συγγυωρίους Ῥώσους.

Πρὸ τριῶν περίπου ἑκατονταετηρίδων ἐβάνησαν καί εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἀνιλεέστατα κατεδιώχθησαν ἀπὸ τοῦς Ἀγγλοῦς, πάμπολλοὶ ἀππηγανίσθησαν ὡς μάγοι καί σατανικοὶ γόητες, οἱ δ' ἐπιζήσαντες ὀλίγοι ἐκρύβθησαν εἰς κρύπτας καί σπήλαια, καί ἐξήρχοντο μόνον τὴν νύκτα πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς. Καθόσον δὲ κατεπραίνετο ἡ ὀργὴ τοῦ ἐνθεομνησίου λαοῦ, ἐξήρχοντο καί οἱ ἄσαιοι καί γυμνοὶ Ἀτσιγγανοί, καί διασκορπιζόμενοι, κατὰ τὴν πᾶτριον αὐτῶν συνήθειαν, διέμενον εἰς διαφόρους τόπους καί πόλεις τῆς Ἀγγλίας. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι ἡ ὀμιχλώδης μὲν καί ἀνήλιος, ἀλλὰ καλλιτέκος Ἀγγλία, τοσοῦτον ἐπενήργησε καί ἐπ' αὐτῶν τῶν πρὸ πολλοῦ διαμενόντων ἐκεῖ Ἀτσιγγάνων, ὥστε τὴν σήμερον, ὅχι μόνον τῶν ἠμοφύλων αὐτῶν ἀλλὰ καί αὐτῶν τῶν τῆς ἴσης τάξεως Ἀγγλίων εἶναι καί εὐειδέστεροι καί ῥωμαλεώτεροι. Λαλοῦσι μὲ ἀρκετὴν εὐφρόδειαν τὴν ἀγγλικὴν ἢ δὲ μητρικὴν των, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βόρρω, ἐν καί μειμιγμένη μετὰ πολλῶν ἀγγλικῶν λέξεων, εἶναι εὐληπτος εἰς τοὺς Ῥώσους Ἀτσιγγάνους. Τὸ ἀρρενεπὸν καί ὑψηλόν σῆμα τῶν Ἀγγλίων Ἀτσιγγάνων, διακρίνει αὐτοὺς ἀπὸ ὅλων τῶν ἠμοφύλων αὐτῶν.

Πολυάριθμοι εἶναι οἱ Ἀτσιγγανοὶ εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπου ζῶντες πανταχοῦ ἀνενόχλητοι, διαχουσι βίον ὅμοιον τῶν ἠμοφύλων των ὡς εἰς τὴν ἄλλην Εὐρώπην, συμμορφούμενοι μὲ τὸν πολιτισμὸν καί τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τῶν ἐγγυωρίων. Ἐἰς εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, οὕτω καί ἐνταῦθα τινὲς μὲν κατοικοῦσιν εἰς μονίμους συνοικίας, τινὲς δὲ ἐπιδίδονται εἰς τὸν συνήθη αὐτοῖς πλάνητα βίον, διατρίβοντες ὑπὸ σκηνῆς λεπτῆς καί ῥυπαρῆς, πλέκοντες καλάθους καί σιδηρουργαζόντες ὑπὸ τὰς σκηνῆς ἔργα ἀτελέστατα. Τὰ τέκνα των, γυμνά καί τρέμοντα, ἀκολουθοῦσι πολιορκούντα τοὺς διαβαίνοντας χάριν ἐλέους.

Εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἡ πολυανθρωποτέρα τῶν Ἀτσιγγάνων συνοικία εἶναι εἰς τὸ Ἐὐδαν-σεράι, περιέχουσα περίπου τριακόσια πενήκοντα οἰκήματα, πλησίον δὲ ταύτης, εἶναι ἡ τοῦ Σουλτοῦ κοιλία λεγομένη, μεταξύ δύο πυλῶν Ἰσπ καπὴ καί Ἰδρινε καπὴ λεγομένων, ἐντὸς τοῦ χερσαίου τείχους, ἔχουσα

ἐμπροσθεν τῆς τὴν χαρίεσσαν κοιλίαν Γενί μαχαρέ. Αὕτη ἐμπεριέχει οἰκογενεῖας τοῦ μὲν ὀθωμανικοῦ δόγματος ἐβδομήκοντα τρεῖς, τοῦ δὲ Ἀνατολικοῦ ἑπτὰ. Μίαν ὥραν μακρὰν καίτοι ἡ κωμόπολις Ἀττραί, κατοικοῦμένη ἀπὸ εἰκοσι περίπου οἰκογενεῶν Ἀτσιγγάνων τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, τακτικῶς ἐκκλησιάζομενας εἰς τὸν ναὸν τοῦ χωρίου. Εἰς τὸ Κασήμ πασοῦ, εὐρίσκονται περίπου πενήκοντα οἰκογενεῖαι, καί ἄλλαι τῆσαι, πέραν εἰς τὸ Σκαίταρι. Τὰ οἰκήματα δὲ αὐτῶν, ὅπου καί ἐν εὐρίσκονται, εἶναι μικρὰ καί μονόροφα, τῶν ὅποιον τῆ ὀσγικὸν χρῆσιν εἰς σιδηρουργεῖαν καί κατασκευαίσειον. Ἐνταῦθα βλέπει τις τὰ αὐτὰ ἔργα καί τὰς αὐτὰς συνήθειας ἅτινα γίνονται καί ὑπὸ τὰς σκηνῆς τῶν νομάδων Ἀτσιγγάνων.

Ἡ συνοικία τοῦ Σουλτοῦ κοιλί, ὅπου φαίνονται καθαρὰ τὰ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων τούτων, εἶναι ῥυπαριώτατη, πτώματα ζῴων κείνται παλλάκις ἐν τῶν θυρῶν, καί ποτε διεσκόμμενος τὴν συνοικίαν ταύτην εἶδον δύο μερικάκια γυμνά, παίζοντα καί πηδῶντα ἐπὶ τῆς γαστέρας ἵππου νεκροῦ, τὸν ὁποῖον τὰ σήποντα ἀέρια εἶχον ὑπερμέτρως φυσκίσει. Πέριξ δὲ τῶν οἰκιῶν βόσκουσι αἱ πολυάριθμοὶ ἄνοι, τὰς ὁποίας οἱ Ἀτσιγγανοὶ περιφέρουσιν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, χάριν τοῦ ἱματικοῦ των γάλακτος. Πάμπολλοι ἄνδρες τὴν ἡμεραν καί τὸ θέρος συλλέγουσι ρίζας καί βοτάνιας διὰ τοὺς φαρμακοπόλους, καί ἄλλοι περιφέρονται πωλοῦντες τὰ παρ' αὐτῶν κατασκευαζόμενα σιδηρὰ ἔργαλεῖα, χροῖμα εἰς τὸ μαγειρεῖον. Αἱ νεανίδες, αἱ πλείυτεραι περιτρέχουσι σχεδὸν ἀκάλυπτοι εἰς τὰς ἀγίας τῆς πόλεως, ἄδουσαι ἄσματα ἐρωτικὰ εἰς τε τὴν ἰδίαν καί τὴν ὀθωμανικὴν γλώσσαν. Αἱ γυναῖκες λέγουσι τὴν μοῖραν, καί ἐπιδίδονται εἰς μωρίας γοητείας ἰδίας εἰς τοὺς Ἀτσιγγάνους πάτης τῆς Εὐρώπης.

Ἡ ιστορία τῶν Ἀτσιγγάνων τῆς Τουρκίας εἶναι πολλὰ ἀσάφης. Ὀλίγοι ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι τὸ ἔθνος τῶν, αὐτ' ἐφρόντισαν νά ἱστορήσωσι τὴν πρῶτην αὐτῶν ἐμφάνισιν εἰς τὰς ἐκτενῆς πεδιάδας τῶν παραδουναβίων χωρῶν. Εὐρίσκονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Τουρκίας, ποτὲ μὲν μόνιμοι, ποτὲ δὲ νομάδες, πολυαριθμώτεροι δὲ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν καί νομιζῶ, ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν τῆς Εὐρώπης ζῶσι βίον τόσον ἀνενόχλητον ὅσον ἐνταῦθα, ὅπου ὁ λαὸς παντὸς ὀρησκεῦματος καί πάσης τάξεως, δὲν ἐδιδάχθη ν' ἀποφύγῃ καί νά βδελύττεται τὰς γοητείας καί τὰς λεγομένας μαγείας τῶν Ἀτσιγγάνων, ἀνδρῶν τε καί γυναικῶν. Πρὸς τοῦτοις, ὁ φιλέρημος βίος τῶν ἀνθρώπων τούτων, καί ἡ ἀξιέπαινος τῆς ἐγγυωρίου διοικήσεως ἀνοχῆ, ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ ἀγρίας καταδρομῆς, οὐδ' ἠρέθισε τὸ φιλέκδικον καί μνησικακὸν τῆς φυλῆς ταύτης κατὰ τῶν καταδρομῶν αὐτῆς.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος, λέγει ἱστοριογράφος τις Γάλλος (α),

(α) Ἰδὲ Βόρρω σελ. 6.

εφάνθησαν κατά πρώτον εις τους Παρισίους οι 'Ατσιγγάνοι. εκατὴν τριάνοντα δύο τὸν ἀριθμὸν ἀκολούθως ἄλλοι καὶ πάμπολλοι ἄλλοι, ἀλλ' οἱ τότε Γάλλοι, θεωρήσαντες αὐτοὺς ὡς ἀλιθβεῖς μάγους καὶ κινδυνώδεις γνήτξ· κτετέρεξαν αὐτοὺς τοσοῦτον, ὅσπερ ἀφέντες τὴν Γαλλίαν μετέβησαν καὶ ἐγκαταστάθησαν εἰς Ἰσπανίαν. Ἡδὲ πολιτικὸς ἐγένε καταδιώκταις. Οἱ 'Ατσιγγάνοι, ἐκτεθαμένοι εἰς τὰς συνεπείκας τοῦ ἀρτίως κατ' αὐτῶν ψηφισθέντος νόμου, ἀναγκάσθησαν νὰ κρύπτονται τοιοῦτον δὲ φόβον ἐνεποίησαν εἰς αὐτοὺς οἱ Γάλλοι, ὅσπερ ἦν ἐφάνθησαν πλέον παρὰ λαθραίως καὶ μὲ φόβον εἰς τὰς χόρας αὐτῶν.

Εἰς τὴν Ἰσπανίαν σήμερον, ὅπως καὶ ἄλλοτε, ὑπάρχουσι πολυάριθμοι 'Ατσιγγάνοι, ἐχόντες καὶ συνοικίας εἰς τινὰς μεγαλοπόλεις ἰδίως, λαγομένης ἐξ ἡμερῶν. Ὅσοι δὲ οἱ ἀνιθεῖς· καταδιωχθέντες παρὰ τῶν Γάλλων δὲν ἤλθον εἰς Ἰσπανίαν, διότι αἱ ἰστορικαὶ παραδόσεις μαρτυροῦσιν ὅτι πολλοὶ ἐπέστρεψαν ἐκ νέου εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τὴν Βοημίαν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἑμῶς Ἰσπανῶν ἱστορικῶν, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐκτοτε ἐπέληθ' ἰσχυρῶς, καὶ ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐκλέξωσι τὴν Ἰσπανίαν, περὶ τῆς ὑποίας δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσωσι. Ἦ εὐφραν τῆς γῆς καὶ τὸ θερμὸν τοῦ κλίματος, ἦσαν ἀμφοτέρω καταλληλότερα εἰς τὸν πλάνητα τοῦτον λαόν. Οἱ πλείστοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν ἧκου ζωῆς καὶ σήμερον, ὅχι πλέον πλανώμενοι, ὡς ἄλλοτε, ἀλλ' ἐργαζόμενοι εἰς τὰς κώμας καὶ πόλεις.

Πολλοὶ νόμοι ἐδικασθεύθησαν κατὰ τῶν 'Ατσιγγάνων τῆς Ἰσπανίας· οἱ Ἰσπανοὶ ἀνίσχυροι νὰ τιμωρήσωσιν ἢ κἄν νὰ περιστείλωσι τὰ πολλὰ αὐτῶν ἀνομήματα, ἐρρόντισαν νὰ τοὺς συνοικίσωσιν εἰς κώμας καὶ πόλεις, ὅπου νὰ ἐπιτηδῶνται παρὰ τῶν ἰσπανικῶν ἀρχῶν. Διατιμῶμενοι δὲ εἰς πεδιάδας, εἰς ἄσβεστα καὶ ἀνδανῶρα ἄρη, ἐλήσταν τοὺς τυγχόντας, καὶ ἡ ληστεία ὡς ἐπὶ τὸ παλὺ ἔμενε ἀτιμώρητος. Ἡ ἀρχὴ οὕτως δύνανται, οὕτω τρόπους ἄλλους εἶχε νὰ συλλάβῃ τοὺς ἀνομήσαντας. Περὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν δοθεῖσαν εἰς εὐασίαν ὑπὸ τοῦ νόμου νὰ κατατρέχῃ καὶ νὰ θανατώσῃ 'Ατσιγγάνους, πλείστορον ἔσχεν ὁ περὶ τούτων ἐμῶν καὶ πολιτικῶν νόμος τοῦ Καρόλου Γ'. βεσιλέως τῆς Ἰσπανίας, ἀποβιβάσαντος τὸ 1788 (α). Τὸν βασιλέα τοῦτον παρὰ πολλῶν δημοκρατικῶν ἱσπανικῶν ψαγόμενον, οἱ Ἰσπανοὶ γενικῶς ἀναπολοῦσι μετὰ σεβασμῶ καὶ ἀγάπης. Ὁ νόμος οὗτος ἐπέφερεν ὑγίαι καὶ σωτηρίαν· βελτιώταις εἰς τὸν βίον καὶ τὴν εὐμαρίαν ὄλων τῶν πτωχῶν τῆς Ἰσπανίας διασπαρῶντων 'Ατσιγγάνων. Ὁ νόμος οὗτος, τὸν ὅπου ὁ Πάπ'ος θεωρεῖ ὡς τιμῶντα τὰ μέγιστα τὸν Κρόνον καὶ τοὺς παρ' αὐτὸν, ἀκυρῶται τοῦ· πρὸ τῶσων χρόνων κατὰ τῶν 'Ατσιγγάνων δημοσιευθέντας ἀπανθρώπου· νόμος, καὶ προσκαλεῖ αὐτοὺς νὰ συνοικισθῶσιν ἀνινοχλήτως μετὰ τῶν ἐγχωρικῶν Ἰσπανῶν, καὶ νὰ συμπετίχωνται εἰς ἀξίως

(α) ἴδιε Εἰρήν καλ. 25.

τῆς διδασκαλίας, τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ κράτους. Ἐνῶ λοιπὸν ἀπειλεῖ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς 'Ατσιγγάνους τοὺς μὴ συμμορφωμένους μετὰ τοῦ νόμου τούτου, προσκαλεῖ καὶ τοὺς Ἰσπανοὺς νὰ μὴ ἐνοχλώσιν αὐτοὺς, καὶ λησμονήσαντες τὴν παλαιὰν πρὸς ἀλλήλους ἐχθρῆν νὰ συζῶσιν ὑπὸ τοὺς νόμους καὶ τὴν ἡγεμονίαν ὡς τέσσα τῆς αὐτῆς πατρίδος. Ὁ νόμος οὗτος ὡς καὶ τὸ φιλόανθρωπον τοῦ βασιλέως Καρόλου, πλείωτερον τῶν ἄλλων ἔπεισαν ὀλίγον κατ' ὄτιγον τοὺς 'Ατσιγγάνους, οἵτινες συνερχόμενοι εἰς τὰς κώμας καὶ τὰς πόλεις, κατέλιπον οἱ πλείστοι τὸν ληστρικὸν βίον, καὶ λησμονήσαντες τὰς κινήσεις καὶ τὴν μόνωσιν αὐτῶν, ἐδόθησαν εἰς καινὰς βιωτικὰς ἐργασίας. Ἐκτοτε, χωρὶς νὰ γίνωσιν Ἰσπανοὶ οὔτε χριστιανοὶ Καθολικοὶ, χωρὶς ν' ἀπομάθωσι κατ' ὅλα τὰ πονηρὰ αὐτῶν τεχνήματα, πολιτεύονται οἱ πλείονες ὑπὸ τὸ σαθρον τοῦ νόμου, πλουσιώτεροι ἢ ἄλλοτε, ἴσως δὲ καὶ εὐτυχέστεροι.

Ὁ νόμος οὗτος, τοῦ ὁποῦν ἕμοιον ἄλλον ἢ Εὐρώπῃ δὲν ἤκουσεν ἕως τότε, ὁμοίαν ἐλαβε τύχην πολλῶν ἄλλων, τοὺς ὁποῖους ὁ νομοθέτης οὕτως κλίσει οὕτως δύνανται εἶχε νὰ ἐκτελέσῃ. Ἀπέβλεπε εἰς τὸ νὰ προκινήτῃ τοὺς 'Ατσιγγάνους νὰ λησμονήσωσι καὶ διαλέκτον καὶ ἔθνη, καὶ συζῶντες καὶ συμπολιτευόμενοι μετὰ τῶν Ἰσπανῶν νὰ γίνωσι καθ' ὅλα Ἰσπανοὶ. Οὐδὲν τούτων ἐγένε, καὶ πλὴν τῆς συνοικίσεως μετὰ τῶν Ἰσπανῶν, οὐδὲν ἄλλο κατορθώθη. Τοῦτο δὲ, διὰ τὴν τότε Ἰσπανίαν, ἦτον ἔργον ἠράκλειον, καὶ ὁ ἀναγινώσκων τὰ ἀτιμώρητα κακουργήματα, τὰς κλοπὰς, τοὺς δηλητηριασμούς, τῶν 'Ατσιγγάνων, ὁ βλέπων τὴν ἀρχὴν ἀνίσχυρον νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὰ, ἀναγκάζεται νὰ ἐπιεικέως νόμον, ἰσχύσαντα νὰ πράξῃ ὅτι τῶσι ἀπηνεῖς καταδιωγμοὶ καὶ ἄγριοι νόμοι δὲν κατάρθωσιν.

Τὰ κακουργήματα ταῦτα τῶν 'Ατσιγγάνων, τὰ ὁποῖα ὁ νόμος τοῦ Καρόλου Γ'. ἔσχυσε κατὰ μέγα μέρος νὰ περιστείλῃ, ἐξήγησιν τὴν κατὰ τῶν 'Ατσιγγάνων κατωφρόν τῶν Ἰσπανῶν συγγραφίον, καὶ τὸ ἀνιθεῖς τῶν δικαστηρίων κατὰ τῶν συλληφθέντων κακούργων.

Οὐδαὶς ἄλλος, καθὼς ἢ Βόρβω, ἐξιστόρησε μὲ τοιαύτην ἀφέλειαν τὴν ἱστορίαν, τὰ ἔθνη, καὶ τὸν ἰλικυδὸν βίον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ἀμερόληπτον εἰς τὰς διηγήσεις του, οἱ 'Ατσιγγάνοι εἰς ὁποίας χώρας καὶ ἐν ἐρήττωνται εἶναι οἱ αὐτοὶ οἱ ἄνδρες εἰς τὰ πλείωτερα μέρη τῆς Εὐρώπης, καταγίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς ἀγορὰν καὶ πώλησιν ἵππων, γινόμενοι ἐκ πείρας καὶ ἐπιπέσει ἱππίατροι, καὶ ποριζόμενοι ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου τὴν πλείωτερον αὐτῶν περιουσίαν. Μετεχειρίζοντο ἄλλοτε εἰς τὴν Ἰσπανίαν δολιχότρονον λεγόμενον Drac ἢ Drow (α) τὸ ὅπου κρυφίως βριπτόμενον εἰς τὸν χόρτον τῶν κτηνῶν, ἐξισθῆναι αὐτὰ, ὅταν ἐπροσκαλοῦντο οἱ 'Ατσιγγάνοι πρὸς θεραπείαν αὐτῶν. Τὴν σήμερον

(α) Ἰσπανικὰ βρα δρου - βράπρω - κληγόνου θανατόσιου. ἕλαι - ἀποκομιζο - γαρτόν.

τὸ κακούργημα τοῦτο ἔπαυσε, καὶ εἰς ἑλλείψιν τοιοῦτου ἐπικερδαῖς πόρου μετέρχονται μυρία ἄλλας τέχνες, ὡς τὴν ἀγορὰν καὶ πώλησιν τῶν ζώων, διευκολυνόμενοι διὰ τῆς ἀκαταλήπτου αὐτῶν διαλέκτου. Αἱ γυναῖκες τῶν, εἰς παρακμήζουσαν ἡλικίαν, καταγίνονται εἰς μαγαζίας, γυμναζίας, ἐπιπέσει, φίλτρα καὶ μυρία ἀθεμίτους πράξεις ἐρωτικῆς μεταξὺ ἀλλοφύλων. Νέξι δὲ, περιφέρονται ἄδουσαι ἔσματα ἐρωτικὰ, συγκινούντα καὶ ἄγροίους καὶ μαγιστῶνας. Πολλὰ γίνονται εὐτράπελοι καὶ χαριέστατοι ὄρχηστρίδες, περιφερόμεναι εἰς θέατρα τῆς Εὐρώπης. Σχολεῖα δὲν ἔχουσιν ἴδια εἰς τὰς συνοικίας τῶν, καὶ ὅσοι ἔμαθον γράμματα, ἐσπούδασαν αὐτὰ εἰς ἐκπαιδευτήρια ἀλλοφύλων γράφουσι δὲ εἰς τὴν γλώσσαν αὐτῶν διὰ τῶν στοιχείων τῆς ξένης γλώσσης τὴν ὁποῖαν ἔμαθον.

Ἐἶπον ἀνωτέρω ὅτι αἱ γυναῖκες 'Ατσιγγανίδες, περιφέρονται εἰς τὰς κώμας καὶ πόλεις τῆς Εὐρώπης προλέγουσαι ἐκάστου τὴν τύχην ἐπὶ τούτῳ δὲ τοσοῦτον ἐμελέτησαν τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων, ὅσπερ πολλὰ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀπέκτησαν χρήματα ἰκανὰ νὰ ζήσωσιν ἐν ἀέσει αὐτοὶ τε καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν. Ἡ δόξα ὅμως καὶ στρουνοπρίασικὸς γοῖτις, καὶ τοιαύτῃ πρόπει νὰ ἦναι ἢ ἀληθὲς γοῖτις· ἡ ἐρροση ἀγνώστου μετὰ τοῦ διαβόλου σχέσεις, τὴν μὲν φιλόσομον νεάνιδα κολακεύει προλέγουσα σίχζον ἐράσιμον, εἰς δὲ τὸν γηράσκοντα προκινῶει γῆρας πολυτάλαντον, καὶ δόξαν παγκόσμιον, καὶ πάθη μέχρι τέλους ζωῆς εἰς τὴν καρδίαν του. Ἡ γοῖτις 'Ατσιγγάνα, ἡ ἀναγινώσκουσα τὰ πάθη τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πολλὰ καὶ ἐκθαυζόμενα, λαλεῖ προσφώνως, καὶ ἐν ὄλοι δὲν πιστεύουσι τὰ προφητευόμενα, διαθροῦπτονται τοῦλάχιστον ἀκούοντας ὅτι τόσα καὶ ἐτι πλείωκα πρόπουσιν εἰς αὐτοὺς. Τοιαῦτα, νομίζω, εἶναι ἡ σαφὴς ἀπόδειξις τῆς παρὰ πάντων, μικρῶν καὶ μεγάλων, ἐγκυρῆτου δόξωσις τῶν βδύλακτων καὶ ἀκαταίτων τούτων γοῖτιδων.

Ἄν καὶ αἱ γυναῖκες τῶν 'Ατσιγγάνων περιφέρονται ἄδουσαι ἔσματα ἀτεμνα διαγειρονται τῆς φιλοδοξίας τὰ ἀκατάτητα πάθη, σπανιότατα ὅμως παρεκτρέπονται, καὶ μάλιστα χάρην ξένων. Καὶ τοῖς ἀγνοοῦσαι τὸ σαμνοσρεπέες καὶ παρθενοὶ τῆς σφρόνης γυναικῆς, φιλάττουσιν ἑμῶς ἀμύλωντον τῶν ἰδίων τιμῶν ὄνατος· σκληρὰ· κρίματα ἐπὶ πᾶσιν γυναῖκα ἐχρῆται σχέσεις· εἴτε μετὰ ξένων εἴτε μετ' ὁμοφύλων. Παράδοξος τῶντι διαγοιγῆ λαοῦ πρέτατος ἀσυστόλως πᾶν κακούργημα, ἀνιθεῖς φερομένης κατὰ τῶν ὁμοίων αὐτοῦ, μετῶντι ἔχοντο· ἀρχὴν δικαιοσύνης, μετὰ λατρεύοντος θεοῦ ἄλλον ἢ τὸν θεὸν τοῦ κέρδους καὶ τῆς δολιχότρονης!

Περὶ δὲ τῆς ὀρθοκίτης καὶ τῆς λατρείας αὐτῶν, ὀλίγα ἔχω νὰ εἴπω, διότι ὀλίγα εἶναι γνωστά· τοῦτο μόνον γνωσκόμενον ὅτι συνοικηροῦνται ἐλευθέρως μετὰ τῶν δημοφῶρων ἐθνῶν. Εἰς τὴν Τουρκίαν, τινὲς μὲν εἶναι χριστιανοὶ, οἱ πλείστοι δὲ ὀθωμανοὶ, ἀλλ' ἡ φαινόμενη αὐτῇ λατρεία εἶναι ἀμφίβολος, ἢ δὲ πῆστις αὐτῶν ἀμφιρόσης. Διὰ ν' ἀ-

ποφύωσι τὸ ἀτοπον τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως ὀρθοκίτης, ἐξωτερικῶς συμμορφόνονται μετὰ τῆς ἐπικρατούσης φυλάττοντες τινὰ εἶμα ξένα, καὶ αὐτὰ ἀμφισβητούμενα, λείψανα ἴσως τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, τελούμενα κρυφίως μεταξὺ τῶν, καὶ κατὰ κοινὴν ὄλων ὁμολογίαν ὀλίγον γνωστά εἰς τοὺς ἀλλοφύλους (α).

(Ἐπεται συνέχεια.)

Εἰς τὸν Θανάτον

τοῦ

Α. ΣΟΛΟΜΟΥ.

ΠΟΙΗΜΑ ΛΥΡΙΚΟΝ

ΑΝΑΡ. ΔΑΔΑΔΑΠΟΡΤΑ.

•••••

Περὶ ληψίς.

—o—

Ἐφευγε ἡ ψυχὴ σὺν Ὀδάρια Λυμῆν
 Ἀπ' τοῦ θανάτου τοῦ ὁ Πλάστης εἶχε βάλει,
 Ἄφου τὴν ψυαὶ ἐπρόφρε νὰ γένῃ
 Κ' εἰς τῆς Ἐδέμ τὰ ἄδλα τὰ κάλη.

Μὲ ἀγγελολογῶντα συναδιαῖς γεμῆν,
 Ἔμνεσε κ' ἐκεῖ ἐγόρευε τὰ ψάλλῃ
 Παράδεισῳ τῆς γῆδων ἀνιμῆτου
 Ἀρβῆτοι οὐτροί, κ' ἔλεγεσ μεγάλη.

(α) Ἐ ἀλλοθεν ἀπόσπασμα περιηγήσεως εἰς τὴν Μικρὴν Ἀσίαν τοῦ R. Brown, περὶ τοῦ ἡλίου λαλοῦσι ἐν τῷ ἐπέσει, λαμβάνω ἀπὸ τὸ περιοδικὸν Knickerbocker τῆς Ἀμερικῆς, (Ὀκτώβριος 1846). «It happened in the morning, that I was awakened very early by the insects with which the hot was filled, and had an opportunity of observing myself, that the rigid Mussulman and devout Imam was a Gipsy, whose people I have at other times had cause to believe, are all fire worshippers. Although awake, I remained quite to observe his movements, and was enabled to see him, after looking round the room to assure himself that all were asleep, take up a burning brand from the chimney, hold it before him, and remain some eight or ten minutes occupied in addressing his adorations to it. «Ποῦ ἔφυγε πρῶτον τὸ νὰ μ' ἐκπύσωσι πολλὰ ἔναρι; τὰ ζώηρα ἀπὸ τὸ ὅπου ἐβύθεν ἢ καλέσῃ. Ἐλαθον λοιπὸν εὐκαίρως νὰ βεβαιώσω ὅτι ἡ ὀρθοκίτης ἀποτομῆς καὶ συγγένως εἰσεβλεῖ ἰσχυρῶς εἰς τὴν φυλὴν τῶν 'Ατσιγγάνων οἵτινες, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐπαρροφῶνται, εἶναι ὄλοι κρυολάτραι. Πικρατῶν ἀνιμῆτος αὐτῶν, τὸν ἔδον βλέποντα πέρη τῶ θωματίου ἐνα βεβαιώσῃ ὅτι ὄλοι ἐκπύωντο. Καὶ λαθὼν οὔτε δαυτὸν ἀναμῆσαν ἀπὸ τῶν ἰστίων, τὴν ἐκράται ἐμπροσθεῖ του, καὶ ἴστατο ὅσπερ ἡ δέμα λιπὰ παρῆου, κατευθῆναι πρὸς αὐτὸν τὴν προερχομένην του.

Αχραντη τώρα Μοῦσα τὴν στολίσει
Ἀπ' τὰ πέρατα ὡς τόσον ἐγαρήκαν,
Ποῦ αἰσθανθήκαυ ἐκεῖ τὰ φτερυγίτη,

Σκιαί' ἦτ' ὅσοι οἱ πρῶτοι ἐδῶ ὀρκισθῆκαν
Ἐλευθεριὰ ἢ σπάθη τὰ Δερίτη
Τὴν εἶδαν, ἦ. ἴθαρ, τὴν ἀήρανε, διαβήκαν,

Κι' ἀστραπαὶ λές, ἐτοῦ Ἀπλάστου, νὰ δακρυῖται
Νὰ δέεται, αἰώνια τὴν ἀφήκαυ,
Ὅσο ἡ σκλαβιά τὸν Ἑλληνα χαρῖζει.

—οοο—

Ἄεν ζῆ πλέον ἀποθαμένους
Εἶναι τῶρα ὁ Παιτητής,
Ποῦ εἰς τὸ γάλα ἦτο θρεμμένος
Μιάς Θεᾶς ἡρωϊκῆς.

Ὅτε ὁ Πλάστης ἔμελετοῦσε
Τοὺς γαλάζιους Οὐρανοὺς,
Ἐκεῖθεν κείνη τοῦ ἐλαλοῦσε
Μ' ὀστρους θεῖους πολεμικούς,

Γαῖς ἀθάναται νὰ ὑμνήσῃ
Δάφναις τόσων τῆς παιδιῶν,
Ὅποῦ ἀμάρτανται ὁ ἀφῆσῃ
Μὲς τὰ βέθη τῶν καιρῶν,

Ἐνας Ἕγνος ποῦ εἶχε ψάλει
Σὰν τὴν εἶδε νὰ διαβῆ,
Καὶ ὅπου δὲν τὴν εἶδαν ἄλλοι
Στὴν ἀγγίγορ φυχῆ.

Ἄεν ζῆ πλέον ἀχ σείς ναι κλάψτε
Φιλελευθεραὶ καρδίαις,
Ὅποῦ κόσμον ἔνα ἐθαψτε
Μέσα σταῖς παλληκαριαῖς,

Ποῦ ὄλοι ἐτρέμανε ὄλοι οἱ τόποι.
Νᾶθε μόνον ἀκουσθῆ,
Κ' ἔρημη ἔμενε ἡ Εὐρώπη
Ἄν μακρόθε ἦθε' φανῆ.

Στῆς Θεᾶς τὸ γάλα αὐξήθη
Μὲς τῶν ὄπλων τὴν κλαγγή,
Ποῦ ἀντιβόισε κ' ἐγύθη
Στὴν γῆ ποῦχε γεννηθῆ.

Κι' ἀγκαλ' ἀλυσοδεμένους
Μὲς τοὺς βράχους τοὺς Ἐπτὰ,
Ὅπου ἐφώλιασε ὁ σκασμένος
Βρετανός κ' αἶμα διψῆ,

Μὲ φτερ' αὔλα πετῶντας
Εἰς τὰ κλέφτικα βουνά,
Ὅπου ὁ Ἑλληνας βροντῶντας
Τὸ τουφέκι δλημερνά,

Μύριας ἔστειλε στὸν Ἄδην,
Μὲς τοῦ Ἑρρέβου ταῖς σπηλιαῖς,
Νὰ χορτάσουν τὸ σνοτάδι
Ἄγριας τούρκικαις ψυχαῖς,

Νίκαις ἔψαλλε καὶ μάχαις
Ποῦ ταῖς τρέμει ὁ λογισμός,
Καὶ, λές, ἀναφτε ταῖς βράχαις,
Ὅπου ἀπέρναε, ὡς κεραυνός.

Ὅτι καὶ τῶρα ποιῆς μᾶς ψάλη
Τὸ τουφέκι ἀν ἀκουσθῆ;
Καὶ στεφάνη ποιῆς μᾶς βάλη
Σ' ὅποιον πρῶτος πεταχθῆ; α.

Ἦλθε ὁ Μπαῦριον ἐς τὴν Ἑλλάδα
Καὶ τὸν ἐκλαυσε Ἔσθ,
Κ' ἦρε ἡ πίκρα μας γλυκάδα
Στὴν ὀλόγλυκη φωνή.

Φεῦ! καὶ τῶρα ποῖός νὰ κλαψῆ
Νὰ γλυκάνῃ τὸν καῦμό,
Ποῦ τὸν Ἑλληνα ὀὰ κᾶψῃ
Ἄστὸν ἰδικό σου τὸ χαμό;

Εὔπνα Μπαῦριον Σὺ καὶ ψάλε
Ὅσαις ἀναψε καρδίαις,
Καὶ τὴν δάφνη ξύπνα βάλε
Σ' ὄσαις ἔφερνε εὐμορνιαῖς. . . . .

Οὔτε Μπαῦριον τῶρ' ἀκούει,
Οὔτε ἀμμένα Σολομός,
Ἄλλον κόσμον τῶρα κρούει
Τῆς ψυχῆς τῶν ὁ παλμός.

Κι' ὄχι αἶματτα, ὄχι φρίκαις
Εἰς τὴν θάλασσα, εἰς τὴν γῆ,
Τὰ σπαθιά ξένα κ' ἡ θήκαις,
Γι' αὐτοὺς ξένοι οἱ σκοτωμοί.

Τώρα Οὐράνια, τώρα Θεῖα,
Ψάλλει ἡ ὀλόθερμη ψυχῆ,
Καὶ τὰ λόγια τοὺς εἰν' κρύα,
Ὅσα ἐδῶ κατου εἶχαν ἔπει,

Ἦ φωτιὰ καθὼς εἰν' κρύα
Ὅπου ἐδῶ ἔχομε στὴν γῆ,
Μὲ τὴν ἀπλαστή, τὴ θεῖα
Ἐκείνη ἀνίσως συγαριθῆ.

Σύρε αἰ σύρε, πλὴν ἀφίνεις
Εἰς τὰ βέθη μας πληγῆ,
Ποῦ ἡ βαθύτερη εἰν' ἐκείνης
Ποῦ μᾶς ἐκλαυσε ἐσὺ,

Ἦ πληγῆ καμμιὰ δὲν μένει
Εἰς τὸν ἀνθρωπο ἀνοιχτῆ,
Βαθεῖα ὅσο κι' ἀναμμένη
Σταῖς ἀρχαῖς κι' ἀν μᾶς φανῆ.

Καὶ σὺ ξένο ὅπου διαβαίνεις
Εἶδες τῶρα τὸν καῦμό,
Ὅθεν ὄθενε πηγαίνεις,
Λέγ' ἐκεῖ ποῦ στεναγμό,

Βαθεῖα ἐδῶ ἀκουσε νὰ χάνουν
Νηπιὰ θάλασσαις στεριαῖς,

Ποῦ ἔρημ τῶρα θε' νὰ μείνουν,
Ἄλλα σ' ἀλυσοῖς φρικταῖς,
Ἄλλα ἐλεύθερο πῶς πίνουν
Τάχα αἶρι ποῦ ὡς κ' ἐκεῖθ,

Ὅφαις μύρια τὸ μολύνουν
Μέσα ἀπ' τ' ἀγριο τὸ στοιχειό,

Ποῦ ὄλο πέρα ὄλο τὸ ζώνει,
Κι' ἀν τοῦ πύρη μιὰ φωνή,
Ἦ ταῖς φτέρυγαῖς μαζώνει,
Ἦ σ' ἐν πείσμα' του τὸ σθμει.

Νύχτα ἦτο ποῦ ἀπ' τὰ πέρατα
Ἄγνα νέφη εἶχαν φανῆ,
Νὰ ἔσφιζον ἄλλα ὡς τέρατα
Μαῦρα, ὀλόπιαν ἄγανῆ.

Ὅλη ἐμαύριζε ὄλη ἡ Πλάση.
Κι' ὡς νὰ μούγγριζαν θεριὰ,
Ἀντιβόιζαν τὰ δάση,
Τὰ λαγγάδια, τὰ βουνά,

Κ' ἦκουε μέτα κ' ἐσφύριζαν
Εἰς τοῦ ἀνέμου τὴν φορὰ,
Κ' ἐλυσοῦσαν κ' ἐτρίζαν
Σὰν νὰ τὰ καίε φωτιὰ.

Ὅλα τέλος ἔσωριασθῆκαν,
Ποῦ μ' ἀνέφραστη μιὰ ὀρμη,
Ἀπ' τὰ βέθη τοὺς ἔχθησαν
Ἰσχυοὶ, φάσματα, καπνοί,

Κι' ὄλος ἀναψε ὁ αἰθέρας
Κι' ἐκοκκίνασε, ποῦ λές,
Καταχθόνιο κάποιο Τέρας
Κολασμέναῖς κεί ψυχαῖς,

Στὰ αἰθέρια ἀπάνου σέρνει,
Κ' ἔχει φέδια ἡ κεφαλή,
Ποῦ ἀστραπῆ λές ὄλα δέρνει
Στὴν ὀλόσκιαχτη φυχῆ,

Ὅπου εἰς μύρια ἐσεχλοῦν σχήματα
Ἄγρια; ἀλλόκοτα, φρικτά,
Τ' ἀναμμένα ἐκεῖνα κῆματα,
Ποῦ ἐξερνοῦσε ἡ σκουτουολιά.

Ἐσαλεύθηκε ἀπ' τὰ βέθη
Τοῦ Ἑρρέβου κ' ἡ φυλακή,
Κι' ἀνοιγόκλεισε κ' ἐστάθη
Τρομασμένη, σιωπηλή.

Ὅλη τότε ὄλη ἐστάθη
Μὲ μᾶς τοῦ ἀνεμου ἡ πνοή,
Καὶ τὸ σκότος ὄλο ἐχάθη
Κ' ἡ βρονταῖς καὶ οἱ κερανοί,

Κι' ὡς τὸ Χάος μέσα ἐστάθηκε
Εἰς τὴν πριότη αὐτοῦ φυχῆ,
Ποῦ ἐμαζώθη ἐκεῖ κ' ἐχάθηκε
Κ' εἶναι ἡ φήμη ἐδῶ ἀκουσθῆ.

Οὔτω λές ἐκεῖ θὰ ἐστάθη
Μέσα ἡ τόση χλαλοή,
Ποῦ αἶφνης ὄθεν ὄλη ἐχάθη
Κι' ὄλοι ἐλάμψανε οἱ Οὐρανοί.

Ὅλοι ἐλάμψανε κ' ἡ Πλάση
Ἔτσι ἐφάνηκε τερπνῆ,
Ποῦ ἐγελοῦσαν λές τὰ δάση,
Κ' ἦτο ἐθαῖρβεις ἡ στιγμῆ,

Ὅπου ἐδῶ κατου ἀναμμένη
Ἐφθανε ἡ ἀπλαστή φωνή,
Ποῦ ἡ Ζωὴ παντοῦ νὰ γένη
Ἦπε κ' εἶδε νὰ γενῆ.

Βρυάζαν βρυάζανε τ' ἀστέρια
Κ' εἰσὲ ἄγιο μύρια ἐκεῖ
Νᾶρχωνται ἐβλεπες ἔσφτερια
Καὶ ν' ἀστράφτη ἡ Ἄνατολή.

Ὡς ἐδῶ κατου ἀκουσθῆκαν,
Τ' ἀλληλοῦθα κ' οἱ ψαλμοί,
Ποῦ ἀπ' τὰ νέφη τοὺς ἐδγίκαυ
Κι' ὄλοι ἐχῆσανε οἱ Οὐρανοί.

Ἀκουσθῆκαν κ' εἰς τὰ βέθη
Τῆς Ἄβύσσου, κ' εἰς φρικταῖς
Φαναῖς μύρια ἐκεῖθεν πᾶθη
Ἀναβλυμάζανε ἡ ψυχαῖς.

Ἦ ψυχαῖς ποῦ ἐκεῖ Οαιμμέναῖς
Μὲς τὸ κρέμα τοὺς σκαρνοῦν,
Μελαναῖς κ' ἀγριομέναις
Ὡς τοὺς ὄφεις ποῦ κρατοῦν.

Κ' ἐκεῖ ποῦ ἦτανε γυρμένοις,
Εἰς τὴν κλίνη τὴν πικρή,
Οὐρανός λαμπαδιασμένος
Ἐἶχ' ἐμπρός του φανιοσθῆ,

Μ' ἀγνα μύρια χρυσὰ φάσματα,
Ὅσα ἔχυνανε ἡ χλωμαῖς
ἰλόγαις μέσα ἀπὸ τὰ χάσματα
Ποῦ ἐκεῖ ἀνοίγανε ἡ φωταῖς.

Κ' ἡ ψυχῆ του ὄλη ἔγελοῦσε
Κ' ἔλεγε νὰ πεταχθῆ
Πρὶν τῆς ὥρας τῆς ζητοῦσε
Μέσα εἰς τὴ λαμπαβολή.

Κ' ἦκουε κ' ἔψαλλε ἔτσι θεῖα,
Ἔτσι οὐράνια, ἔτσι γλυκά,
Ποῦ τὰ Πνεύματα μὲ βίβ
Ἐκεῖ φθάναν, καὶ σιγῆ,

Γύρω ἐστέκοντο κ' ἐπίναν
Τὴν γλυκάδα ποῦ ἡ φωναῖς
Μὲς ταῖς λάμψαις τοὺς ἔχυναν
Κι' ἀναγάλλιαζαν κ' ἐλαλαῖς.

Ὅλα τότε ἐφτερυγίζαν
Στὴν ἀθάνατη ψυχῆ,

Και τὰ μῦρα τὴν βαντιζαν
Ποῦ κλειρῶν μέσα οἱ Οὐρανοί·

Κι' ἀνεξήγηται ἐψάλλαν
Μαζὺ ἐκεῖνα ἕμνολογοῖτε,
Ὅπου εἰς Κόρινθον τὴν ἐβάλλον
Ἄλλαις ἀδολαῖς κι' ἀγναῖς,

Ποῦ ἐπλεε μέσα ἡ φαντασί της
Χρυσωμένη, στεριατή,
Κι' ὅπου ἀπλώναν τὰ φτερά της
Ὅσο ἀπλώνανε οἱ καιροί·

Τὰ λιβάδια ἐκεῖ ὅταν βγήκαν
Ἄπ' τὰ βόθρα τοῦ Νεοῦ (α),
Κ' εἰς τὰ μνήματα ἐχούθησαν
Τοῦ κλεινοῦ Μισολογγίου·

Ποῦ τὸν Νικητῶν τότε ἀρπάξαν
Στοῦ πολέμου τὴν φωτιὰ,
Και τὰ πτώματα ἐφώνησαν (β)
Ὅσα ἠθάνετο ἡ καρδιά,

Ποῦ θαμμένα ἐκεῖ καθ' ὦρα
Τρίζουν μέσα ἀγανακτοῦν,
Εἰς τοῦ Ἑλλήνων τὴν χώρα
Τούρκοι ἀκόμα νὰ χωροῦν·

Ὅταν ὅταν ἀπ' τὴν κόψη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Κι' ἀπ' τὴν πύρρινη τὴν ὄψη
Ποῦ μέ βιὰ μετράει τὴν γῆ (γ),

Τὴν Θεὰ εἶδε ποῦ ὄλοι ἐπέσαν
Ὅλοι οἱ τύρανοι τῆς γῆς
Σὰν σκυλιὰ, και τὴν ἐδέσαν
Ἀφοῦ ἐλάθη ὁ Μιχαηλῆς,

Ὅπου ἐθέριζε κ' ἐπέρινα
Στὸ σπαθί του κεφαλαῖς
Τῶν τυράννων, κ' ἐκέρνα
Αἷμα ἀπάτηταις σταριῖς (δ).

Ὅταν ὄψ λαμποκοποῦντας
Τὴν Θρησκεία μ' ἓνα σταυρὸ
Κεῖνον ἐβλεπε φιλῶντας
Νάμωρ μέσα εἰς τὸ Νεὸ (ε).

Ἢ ἦταν ναὶ ν' ἀνακατόνωνται
Οἱ σπινθόβολοι κηπινοί,
Κι' ἀπ' ἐκεῖ νὰ φανερόνωνται
Ἰσχυροὶ θεῖοι πολεμικοί,

Κι' ὄλοι ἐκεῖνοι οἱ πολεμῆχοι
Περιζώνοντας πικροί

(α) Ἴδε τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρμανος ποίημα του.
(β) Ὁ ἀδελφεὸς Κυριακίδης καὶ ὁ ἄλλος Μάκκος Μπόττ'αρος κείνται
θαμμένοι ἐκεῖνον τοῦ ἁγίου βήματος τῆς Παναγίας εἰς Μισολόγγιον.
(γ) Ἴδε τὸν εἰς τὴν Ἐλευθερίαν ἕμνον του.
(δ) Ἐννοεῖ τὸν μέγαν Νεπολέοντα.
(ε) Ἴδε τὸν εἰς τὴν Ἐλευθερίαν ἕμνον του.

Τὴν ψυχὴ τοῦ Πατριάρχου
Ποῦ τὸν πόλεμο εὐλογοῖ,

Ν' ἀναδεύονται νὰ γέρονον,
Κ' εἰς τὸ πρόσωπο ἰλαροί,
Νὰ ἀπλώνουνε νὰ πέρνουν
Ἀπὸ τὴ σπινθοβολή (α),

Δὴν εἶδε, ὄχι, τὸτ' ἐμπρός της
Ὅσα ἐκείναις ταῖς στιγμαῖς,
Ἐθωροῦσε ὁ λογισμὸς της
Σταῖς οὐράναις ψαλμοποιεῖς.

Πλὴν σὲ λίγο ἀνανογέται
Κ' εἰς τὴν γῆ δὲν εἶναι πλεῖς·
Ὅλη τότε δὴν κυττιέται
Σὰν νὰ ζήταε τὸ φρονιμὸ,

Ὅπου ὁ Πλάστης εἶχε βάλει,
Ἄπ' τὴν πρώτη τὴ στιγμαῖ,
Ποῦ τὴν ἔστελνε νὰ ψάλλῃ
Ἡς τοῦ Ἑλλήνων τὴ γῆ.

Και λὲς ἔστρεψε σκελεμένη
Στὴν παλιὰ της κατοικιά,
Ὅπου χρόνι φωλασμένη
Μόνα ἐλόγησε φωλιὰ,

Μόλον ποῦναι ἐκεῖνη ἡ ἰδέα
Ποῦ ἐρτεροῦγησε συχὰ,
Κ' εἰς μνημάτωνε ἔσεκλίδιμα
Βίδη σκέλεθρα φρικτὰ, (β)

Εἰς θανάσιμο ἓνα κρίμα
Νὰ πετιοῦνται ἀπὸ τὴ γῆ,
Και σπρωγμένα εἰς ἅγιο βῆμα
Νὰ κολλοῦνε εἰς τὸ φιλί,

Ποῦ φαρμάκια μέσα ἐπότισε
Εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ γονιοῦ,
Ὅπου ὁ Πλάστης ἀφοῦ ἐρώτισε
Τοὺς ἀστέρους τ' Οὐρανοῦ,

Κίτου ἐδῶ δὲν ἀκουσθήκαν,
Ὅστε ἀκουσθήκε φιλί,
Ποτὲ τέτοιον νὰ ἐδοῦθκαν
Ἀπὸ ἀνθρώπινα κορμιά.

Φεύγει ὡς τίσιον, ἀπετόντας,
Γιὰ τὴν ἑσπερη φορά,
Τοὺς αἰθέρας ποῦ γελῶντας
Πορὰ νὰ μὴν εἶδε νυχτὰ.

Ὁ ὄνητος δὲν ἀνιφέρει
Εἰς τὴν Βίβλο τῆς ζωῆς· (γ)
Φεύγει κι' αἴφνης· κεί ἓνα χέρι
Θωρεῖ ὁλόξανθο τῆς γῆς, (δ)

(α) Ἴδε τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρμανος ποίημα του.
(β) Ἴδε τὸν ἕμνον ἀπόσπασμα τοῦ ποιήματός του πρὸς Ἀδμήτρου.
(γ) Ἐννοεῖ τοὺς αἰθέρας τοῦ οὐρανοῦ Ἑλληνικοῦ ἑρζέντος.
(δ) Τὴν Ῥωσικὴν πολιτικὴν.

Νὰ προβαίνει ὡσαν σκελεόντας
Μὲς τοὺς λάφους τοὺς ἐπτά,
Και ν' ἀπλώνεται ἀγριεῖοντας
Φοβῆταις τόσαις και θεριά,

Ὅσαις κεί μέσα ἐφωλεύσαν
Ἀγριαῖς, ἀπισταῖς φυλαῖς,
Τ' ἅγιο βῆμα ἀφοῦ ἐληροῦσαν
Ἢ ψυχῆς ἡ ἀγαρναῖς.

—Τ' ἅγιο βῆμα ὅπου ἐχάθηκε
Αἷμα ἀθῶο παρθενικό,
Ποῦ ἀναψε ἔπειτα κ' ἐστάθηκε
Ὅλοζώντανο, θερμό,

Μὲς τὰ τόσα ἐκεῖνα πάθη
Τοῦ Νεοῦ, και τ' ἀγρικῆ
Μὲ μουγγρίσματα ἀπ' τὰ βόθρα
Ἀγρια, αἰῶνια, νὰ βοῶ,

Ὁ διαβάτης ποῦ ἀπερνῶντας
Γιὰ πολλὴ ὥρα ἀργοπορεῖ,
Τρομασμένος κι' ἀπορόντας
Στὴν βοή ποῦ σέρνει ἡ γῆ—

Και θωρεῖ κεί νὰ γυρίξῃ
Τέρας ἀγριο, σκυθροπὸ,
Κ' εἰς τὸ αἷμα νὰ μαυρίξῃ
Ποῦ εἰς τὸν κόσμο ἔχει χυτὸ (α).

Ἄπ' τὰ πότια φυλαχθῆτε
Κράζει τότε, ὅπου κερνᾷ·
Ἄν, φανάζει, τὰ γευθῆτε
Μίσση πάντα ἀδελφικὰ,

Βουτημένοι θὰ διψᾶτε
Μέσα εἰς αἷμα φρικτὰ,
Ποῦ ἕσον ἕσον κι' ἂν χορμάτε
Τόσο ἡ φλόγα θὰ λυσοῦ,

Ποῦ τὰ σπλάγχνα θὰ σᾶς καίῃ
Μ' ἓνα σέβας θεῖο,
Ποῦ ὡς κ' ἐκεῖνο θὰ παλαίῃ
Ἀγριο πάντα και θαλό,

Μὲς τὰ βόθρα του, ὅπου σέρνει
Φρικταῖς, βίδωλα, Θεοῦς,
Και εἰς τὰ σκότη ἐκεῖ τοὺς δέρνει
Στοὺς αἰώνιους δισταγμοῦς.

Κ' ἰδοὺ τότε ἰδοὺ νὰ σείζεται
Σπάθη δίστομη φρικτῆ,
Κ' εἰς τὴν λάμψη της νὰ σβυῖται
Κάθε ἀπόπειρα ἐχθρικῆ.

Μισροὶ ποῦ ἀλυσσοδέετε
Τοὺς λαοὺς μὲς τὴν σκλαβιά,
Και τὸ αἷμά μας βυζαίνετε
Μ' ὄση ἐθροφῆτε ἀσπλαγγνιά.

(α) Τὸν ἐν ἀπάθῃ τῆ Ἀνατολῆς μᾶλλον ἐνεργούμενον προσηλυτισμὸν.

Ἐλευθερίᾳ Θρησκείᾳ, βουραῖα
Ἐἶναι ἀνίκητη, ἡ γῆ
Στὴν ἀστράφτουσά της θεῶ
Ὅλη ἀνάφτει εἰς μὴ σιγμῆ.

Ὅλη ἀνάφτει κι' ὄλα κείνη,
Και δὲν σώζεται πνοή,
Ποῦ εἰς τὸν κόσμο νὰ μὴ πνέῃ
Φιλελευθερη κι' ἀγνή.

Μὴ μονάχα ἐκεῖ μὴ ἀντέχει,
Ἄν, δαιμόνωνε ἀδελφῆ,
Ποῦ ταῖς ρίζαις της ταῖς ἔχει
Μὲς τοῦ Ὀλύμπου τὴν κορφῆ.

Κεῖ ποῦ ἠμίθειο ἐφωλεύσαν
Κεῖ ποῦ ἐφώλευσαν Θεοί,
Και ὅπου ἐκεῖθεν, λένε, ἐρρέυσαν
Ὅσα ἐφῆραν ὄψ οἱ καιροί (α).

Ἄλλ' ὡ δέτε νὰ σκορπίζου
Τ' ἀχνὰ νέφη ἐκεῖ ἀρχινοῦν
Και τ' ἀχτιδίαις νὰ ριπίζου
Μαζωμέναις ποῦ βαστοῦν.

Ἄπ' τοῦ κόσμου τ' ἀγρια πάθη
Φεύγει ὁλόχαρη ἡ ψυχῆ,
Και χαρὰ ἔχει μὲς τὰ βόθρα
Τὸ φῶς ποῦ ὄλα εἶδε νὰ σβυῖῃ

Κ' εἰς ταῖς τόσαις ψαλμοποιεῖς
Ὅπου γόρω ἠγολογοῦν,
Και μὲς ταῖς φωτοχυσαῖς
Ὅπου Ἀγγέλοι κολυμβοῦν,

Λόγια ἐγκάρδια, κ' ἕμνονες ψάλλει,
Ἕμνονες ἄλλους θεῖοὺς,
Κ' εἶναι ἡ Μουσά της μεγάλης
Ποῦ ὄλους κλει ταὺς Οὐρανοῦς.

Πρὶν ὁ Χρόνος νὰ γεννήσῃ
Ταῖς ἀλάργουρας βραδειαῖς,
Ποῦ χλωμαῖς λῆς εἶχε ἀφήσει
Νὰ ἐρωτεύουσαν ταῖς καρδιάς,

Μὴ Τριάδα ποῦ εἶχε βάλλει
Σταῖς ἀγκάλαις της γλυαῖ,
Ἢ Θεᾶ, ποῦ ἐδῶ εἶχε ψάλλει
Μὲ τραγοῦδινα ἠρωικὰ,

Ἕμνεῖ κι' ὄλα ἐκεῖνα ἠχοῦνε
Τὰ πελάγη τ' οὐρανοῦ,
Κι' ὡς τὰ δώματ' ἀντηχοῦνε
Βαθεῖα μέσα τοῦ Θεοῦ . . . .

Και εἰς τὴν Πύλη εἶχε προβάλλει,
Ποῦ ὄλοζώνταναι κι' ὄρθα
Τῆς προβαίνουσε ἐκεῖ πάλι
Αὐὸ σὰν φάσματα λευκά.

(α) Ἐννοεῖ τὴν διχόνοιαν, τὴν ἀπὸ τῶν παθῶν τῶν ἀνθρώπων ἀπορροῶν
τῆς Ὀλύμπου θεοτήτων καταγομένην, ὡς και ὅσαπερ ἄλλα καὶ τε
καὶ κατὰ αἰ σημερινοὶ παρὰ τῶν προγόνων ἐκλεπρόμεσαν Ἑλληνικῶν.

Ποῦ εἶναι ἡ δόξα κίματωμένη
Ὅπου φέρουν, κι' ἀνοιχτή
Μηδ' ἀκούμα ἐκεί τοὺς μένει
Ὀλοδόξαστη πληγή (α).

Κ' ἰδοὺ τότε, νὰ προβάλουνε
Μύρια μύρια ἐκεῖ Σικαί,
Ποῦ ἕσο πάνε ὄλο πλαθαίνουνε
Κ' εἶναι εἰς ἄπλα τηλυκαί.

Κ' εἶναι ἐκεῖνοι οἱ πολεμάρχαι
Ὅσοι ἐδῶ τοῦ εἶχαν φωνή,
Τὴν ψυχὴ τοῦ Πατριάρχου
Περιζώνοντας πυκνοί.

Γιὰ τὴν ποθητὴν Ἑλλάδα
Τόσο πρόθυμα βραστοῦν,
ὅταν νὰ βώτακιν τὴν γλυκάδα
Τοῦ φρωτοῦ (*) νὰ ζαναῖδουν.

Κεῖς ἀθάνατα προχωρῶντας,
Καὶ με πρόθυμα ματῆσαι
Γὰ προσώπια κατατώντας
Καὶ κατατώντας ταῖς πληγαῖς.

Ἡ Διγόνου κατατρέχει
Τὴν Ἑλλάδα, ἀν κικηθῆ,
Μὲ τὴν κόσμον ποῦ μᾶς ἔχει
Τ' ὄνομά σας ζαναζῆ (β).

Εἶπε κι' ὄλο ἐσυνταράχθηκε
Ἡ τρισάγια συνοδιά,
Κι' ἀπ' τὰ βλάθη λὲς τινάχθηκε
Στὴν Ὀλυμπία στεναζῆ,

Ποῦ ὀλοφλόγιστη ὄλο ἐχέθη
Μὲς τὴν ἀπλαστη ἀκοή,
Κ' εἰς καύμους καὶ δάκρυα ἐλῆθη
Εἰς τὴν ὄση αὐτὴ πληγή.

Ὅλοι τότε διαπλατόνουνται,
Βαθεῖα μέσα οἱ Οὐρανοί,
Κι' ἀπὸ ἐπάνω φανερόνουνται
Ἄλλοι ὀλόργυροι, στιλπνοί,

Ποῦ εἰς τὴν λάμψη τους οἱ Ἄγγελοι
Ὀλοθάμωτοι κρατοῦν
Μὲ ταῖς φτέρυγαις τὰ βέλη
Ποῦ εἰς τὰ νέφη τους κτυποῦν.

Ἄγιοι μύριοι, μύρια πνεύματα
Ἐδῶ βρουάζοντας παροῦν,
Λὲς ὀλόργυρα κ' εἶν' βρούματα
Σταῖς ἀχτίδαῖς ποῦ σκορποῦν.

Κι' ἀπ' τὰ πέρατα ἰδοὺ φθάνει
Χέρι λὲς ὅταν νὰ εὐλογῆ,

(α) Ἡ οἰκία τοῦ Πάπα Νικηταίου καὶ τοῦ Γ. Καποδιστριαί.
(β) Τοῦ φρωτοῦ τοῦ κόσμου τούτου.
(γ) Ἔστιν ὁμοίωσις ἐς τὸ παῖνματό του εἰς τὸν θάνατον τοῦ
λόγου ἑυφώνως.

Κ' εἶναι ὀλόργυρα στεφάνι
Γύρου οἱ Ἄγγελοι ἐκεῖ πυκνοί.

Εἰσὲ λίγο φῶς τοὺς πνίγει,
φῶς ὀλάδολο κι' ἀγνὸ,
Κ' εἶναι, λένε, ἐδῶ ποῦ λήγει
Ἡ ψυχὴ στὸ χωρισμό.

Ἐδῶ μείνε καὶ Σὺ αἰώνια
Ψυχὴ ἀθάνατη, καὶ μὴ
Μὴ πετάξῃς, ἀπ' τὰ χθόνια
Ἡ φωνὴ ὡς νὰ πεταχθῆ,

Ποῦ ὄλο πέρα ὄλο ὀ ἀνάφη
Βουνα ὀλάσσαῖς στεριαῖς,
Κ' ἕνα κόσμος θε νὰ κἀφη
Μὲς ταῖς φλόγαις ταῖς φρικταῖς.

Νὰ δακρύξῃς, ἐδῶ μείνε
Εἰς τὸν Πλάστη σου ἐμπροστῆ,
Γραπτὸν ὄλο ἀκόμα εἶναι
Γιὰ τὸν Ἑλληνα ἡ σλαβηῖ.

Ναι, ὡς νῆλοθ ἐκεῖνη ἡ μέρα
Ποῦ μ' ἐλεύθερα φτερά,
Ἀπετώντας τὸν αἰθέρα,
Καὶ σκιρτώντας με χαρά,

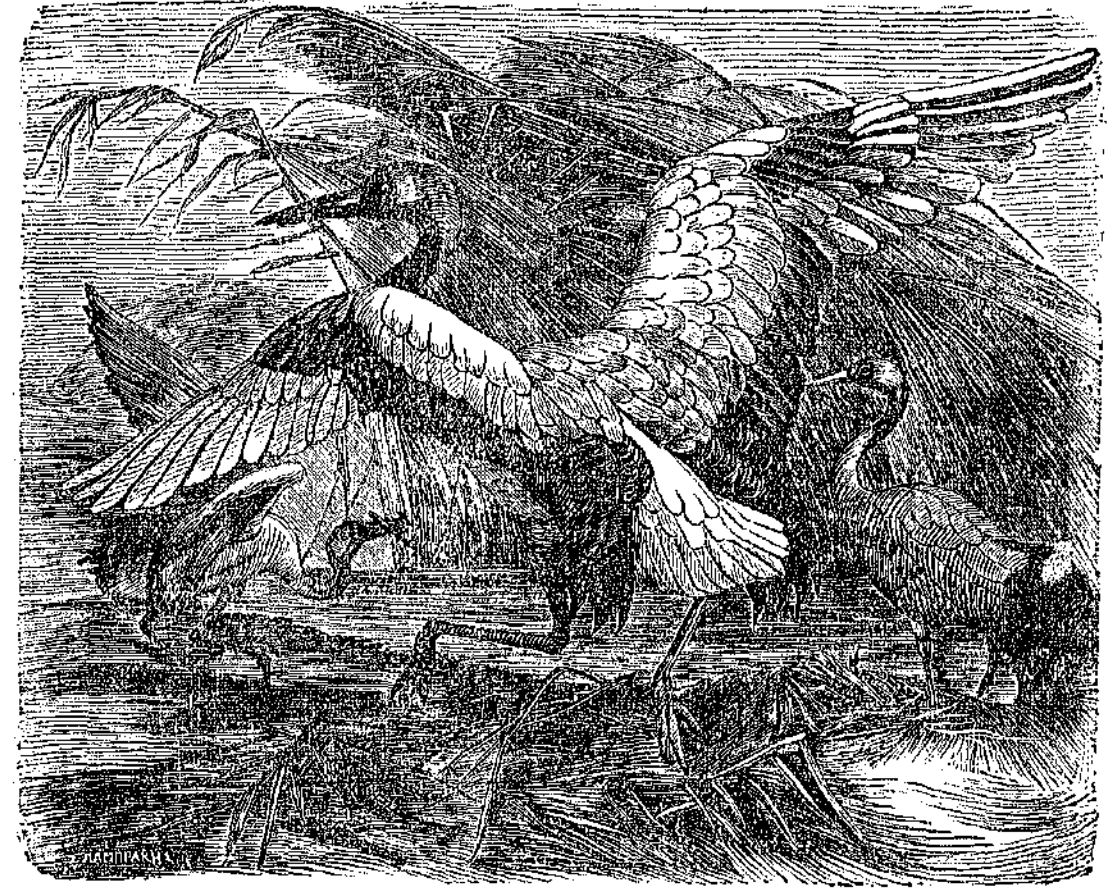
Ὅταν πουλιὰ ἄγρια ποῦ λυμένα
Γοργὰ φεύγουνε σλαβηῖ,
Μὲς τὴν λάμψη θαμβωμένα
Ποῦ τοὺς χύνει ἡ Ἐλευθεριά,

Ὅτ φωνάζουμε ὡς τὰ πέρατα,
Εἰς τὰ πέλαγα, εἰς τὴ γῆ,
Στ' ἀγριαμένα ἐκεῖνα Τέρατα
Ποῦ ἡ ψυχὴ τους μᾶς μισεῖ,

α Σὲ γιωρῆω ἀπὸ τὴν κἀφη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερῆ,
Σὲ γιωρῆω ἀπὸ τὴν ὄψη
Ποῦ με βιά μετράει τὴν γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα, βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ πᾶν πρώτα ἀνδρειωμένη
Χαῖρε ὦ χαῖρε Ἐλευθεριά. (*)

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΩΡΑΣ. Τὴν μνήμη τοῦ αἰοίδιμου τῆς Ἑπτα-
νήσου ποιητοῦ ἤθελεν ἐπίσης τῶν ἔμων καὶ τῶν διθυράμβων τιμή-
σει καὶ ἡ βιογραφία αὐτοῦ. Πλὴν τῶν ὀλίγων εἰδησιῶν ἀε φιλοτι-
μίας ἐξέδοτο ἰταλιστὴ περὶ αὐτοῦ ὁ ἐν Ἑνετίᾳ δημογεγεὺς Κ. Σ. Πα-
λουδίας, τὰ μόνοντα ἐκ τῶν σταλλέντων εἰς τὸ γρηγοῖον τῆς Πα-
ρῶρας καὶ ἐξαγοσθῆτα τὸ χροτοφυλάκιον αὐτῆς εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ
πολλὸ ποικίλα προσημνάσματα, ἀσημιούμενα τὸ λεκτικὸν οὐχὶ ἀε
καὶ τὴν φωνητικὴν τοῦ μεγάλου ἐκίβου ποιητοῦ.

ΜΑΝΔΣΟΥΡΕΙΟΣ ΓΕΡΑΝΟΣ.

ΓΟΥΣΜΑΝΟΣ Ο ΚΑΛΟΣ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παριστάνει ὄρνεον
περίεργον, ἥτοι γέρανον τῆς Μανδσουρίας,
σημαντικωτάτης ἐπαρχίας τῆς Κίνας. Τοι-
ούτους γεράνους ἀπέκτησαν τὸ πρῶτον κατὰ
τὰ τελευταία ἔτη ὁ τε τῶν Παρισίων καὶ ὁ
τοῦ Λονδίνου ζωολογικὸς κήπος. Ὁ ἐνταῦ-
θα ἐξεικονιζόμενος ἔχει ὕψος πέντε ποδῶν
ὡς ἐγγίστετα, καὶ λογίζεται ἐκ τῶν ὠραι-
τέρων οἷτινες ἀχρι τῆς σήμερον ἀνεκαλύ-
φθησαν. Καὶ ὅταν μὲν ἡ διάθεσις του εἶναι
εἰρηνικὴ, φαίνεται τὸ περικαλλέστερον καὶ τὸ
χαριέστερον ἴσως τῶν πτηνῶν ὅταν δὲ εὐ-
ρίσκεται εἰς εὐθυμίαν τὴν ὁποίαν προκα-
λοῦσιν, ὡς φαίνεται, ἀτμοσφαιρικαί τινες
ἀλλοιώσεις, ὡς φέρ' εἰπεῖν ἡ προσέγγισις
τριχυμίας, ἐπιδίδεται ἀμέσως εἰς χορὸν καὶ
εἰς ἄλλας ἀλλοκότους κινήσεις παραπλησίας
πρὸς τὰς τῶν πιθήκων.

Οἱ Μανδσουρικοὶ γέρανοι τεκνογονοῦσιν
ἐν Ἑυρώπῃ· οἱ ἐν τῷ Ζωολογικῷ κήπῳ τῆς
Γαλλίας τοὺλάχιστον δις ἐγέννησαν ἐντὸς δύο
περίπου ἐτῶν. Διακρίνονται δὲ τῶν ἄλλων ὄρ-
νήων ἐκ τε τῆς μεγαλοπρεποῦς βαδίσσεως
καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν πτερῶν.

Ὁ Ἄδεν Ἰακώβ, βασιλεὺς Μαύρος, τοῦ Φέξ, ἀπε-
φάσισε νὰ πολιορκήσῃ τὴν Γαρίαν, τῆς ὁποίας τὴν
κατάκτησιν ὑπερεπεθύμουν οἱ Μουσουλμάνοι, καθὼς
ἀνοίγουσαν εἰς αὐτοὺς τὴν Ἰσπανίαν ἀπὸ τῆς Με-
σογείου· διὸ ἐπεχείρησε μεγίστας προπαρασκευάς.
Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπέστειλε τὸν ἀνεψιὸν του
Ἄμπερ μὲθ' ἰσπανῶν δυνάμεων, μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸν
ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς, συντελέσας δραστηρίως εἰς
τὴν πολιορκίαν.

Ὁ Ἄδεν Σάγγελος, βασιλεὺς τῆς Καστιλλίας, ἔβλεπε
τὰ ἐθνηκὰ ταῦτα σχέδια τοῦ Ἄδεν Ἰακώβ μετὰ
τιναῖς ἀνηυχίας. Ἄν καὶ ἦτον ἐκ τῶν ἀμα-
πάντων ἀξιοτέρων ἡγεμόνων, ἡ λυπηρὰ ὁμως
κατάστασις τῶν οἰκονομικῶν πραγμάτων καὶ αἱ
παραγὰι αἰτίνας κατασπάρτατον τὸ βραδύματι του,
δὲν ἐπέτρεπον αὐτῷ νὰ ἐκαστολήθῃ δεόντως εἰς τὴν
ὑπεράσπισιν τοῦ σημαντικοῦ τούτου φρουρίου. Ἐν
τοιούτῃ κρίσει καταστάσει ἐβρισκόμενος, εἶδε κύ-
ριόν τινα ἐλθόντα ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ προσενη-
κόντα γεννητῶς τὴν ὑποστήριξιν καὶ τὴν βοήθειαν

του. Ὑποσχέθη δὲ οὗτος νὰ προμηθεύσῃ ὅλα τὰ πρὸς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Γαρίφας ἀναγκαῖα στρατευώματά τε καὶ χρήματα, καὶ περιπέλει νὰ ὀδηγήσῃ καὶ ὁ ἴδιος τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Ὁ βασιλεὺς, κατατρογόμενος πανταχόθεν, ἐδέχθη μετ' εὐγνωμοσύνης τὴν γενναίαν ταύτην προσφοράν, ἀπαλλάττους αὐτὸν φροντίδος τοσοῦτον μεγίστης. Ὁ μεγάλφυχος οὗτος ἀνὴρ ὠνομάζετο δὸν Ἀλόνζος Περὲς δὲ Γουσμάνος, γνωστός ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν Καλός. Οὗτος εἶχε καὶ ἄλλοτε ἀπονεύμειεις τὸν βασιλέα τῆς Καστιλλίας μεγάλας ὑπερησίας, κατακτάσας μετὰ μακρὰν καὶ ἐπιπονον πολιορκίαν τὴν Γαρίφαν ὑπὸ τῶν Μαύρων ὑπερασπιζομένην. Ἦ σπανία τόλμη καὶ τὰ εὐγενῆ προτερήματά του ἀποκατέστησαν τὸ ὄνομά του περιβόητον καὶ ἄπασαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ Ἀφρικὴν.

Μετέβη λοιπὸν ἀμέσως εἰς τὴν Γαρίφαν συνοδευόμενος ὑπὸ πάντων τῶν συγγενῶν καὶ οὐκείων του. Ἐσπευσε δὲ νὰ θέσῃ τὴν πόλιν εἰς κατάστασιν ἀμύνης, καὶ νὰ κάμῃ ὅλας ἐκεῖνας τὰς προπαρασκευὰς αἰτινας εἰσὶν ἀναγκαῖαι πρὸς τὴν ἐπιτυχὴ ἀπόκρουσιν πολιορκίας, ἧτις ἀναμφισβότως ἐμελλε ν' ἀποβῆ τοσοῦτον πεισματώδης, ὅσον μέγα ἦτο τὸ μῖσος τὸ ὅποιον ὁ Ἀβὲν Ἰακώβ ἔτρεπε ἐναντίον του. Ὁ Γουσμάνος εἶχε συζῆσει ἄλλοτε εἰς τὴν Ἀφρικὴν μὲ τὸν πατέρα τούτου τὸν Ἀβὲν Ἰασηφ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέετο μάλιστα καὶ διὰ μεγίστης φιλίας· ἡ περίστασις αὕτη διηγείρειν ἰδίως τὸν φθόνον τοῦ Ἀβὲν Ἰακώβ, διότι εἶχε τὴν ψυχὴν τοσοῦτον χαμερπῆ καὶ δύστροπον ὅσον ἡ τοῦ πατρὸς του ἦτον εὐγενὴς καὶ γενναία. Ὅθεν αἰσθημάτων προσωπικῶν ἐκδικήσεως συμμαχοῦντα μὲ ἐθνικὰ συμφέροντα, προέλεγον εἰς τὸν Γουσμάνον ὅτι τὸ ἔργον τοῦ ὁποίου τὴν ἐκτέλεσιν ἀνέλαθεν, ἦτο λίαν ἀκωνιδῆδες καὶ δύσκολον. Ἄλλ' εἰς τὸν μεγάλον τοῦτον ἀνδρὰ ὁ φόβος ἦτον ἀγνωστός, καὶ ἡ κρίσιμος αὐτοῦ θέσις εἰς οὐδὲν ἄλλο συνέτεινεν εἰμὴ εἰς τὸ νὰ συγκεντρώσῃ τὰς σκέψεις του εἰς τὴν εὐρεσιν τῶν μέσων ἅτινα ἤθελον εὐσδώσει τὴν ἐκδοκίαν τοῦ ἐπιχειρήματος.

Ἰπῆρχεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μαύρων εἰς ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Καστιλλίας, ὃν τοσοῦτον διαφθαρμένον· ὥστε ἀπεφάσισε νὰ καταταχθῆ μετὰ τῶν ἐθιρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος του, καὶ νὰ πολεμήσῃ ἀνευθριβίστως κατὰ τοῦ νομίμου ἡγεμόνος καὶ ἀδελφοῦ του. Ὁ ἀπατρόπιστος οὗτος ἀνδρῶπις ἦτον ὁ δὸν Ζουάν, εἰς τῶν μᾶλλον ἀκολάστον καὶ ἀπεχθῶν ἡγεμόνων ὃν τὰ ὀνόματα κατασχόνουσι τὴν Ἰσπανικὴν ἱστορίαν. Δύσκολον εἶναι νὰ ὀρίσωμεν ποῖον ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων ἐπρότευνεν εἰς τὴν ψυχὴν του, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ποῖον ἠδύνατο νὰ κορέσῃ μᾶλλον τῶν ἄλλων τὸ στυγμιαῖον αὐτοῦ πάθος. Θεωσώτης τῶν ἀδικημάτων ἐρίδων καὶ στάσεων, δὲν συγκατέβαινε πώποτε εἰς γενναίαν συγγνώμην, ἀλλ' οὔτε ὁ φόβος ἀπειλῆς ἠδύνατο ποτε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ τῶν ἀθλιῶν σκοπῶν του. Ὁ βασιλεὺς ἡμῶς ἐφείδετο τῆς ζωῆς του, καὶ προέβη μάλιστα μέχρι καὶ τοῦ νὰ τὸν ἀπε-

λευθερώσῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν, ἐντὸς τῆς ὁποίας καὶ χάριν τῆς δημοσίας ἡσυχίας, καὶ ἕνεκα τιμωρίας, ὤφειλε ν' ἀποδάνῃ. Πρὸς ἀμοιβὴν δὲ τῆς τοσαύτης ἐπεικειας τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸ πρῶτον ἔργον τὸ ὅποιον ἐπραξεν ἅμα ἐλευθερωθεὶς, ἦτο τὸ νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν ὑπηρεσίαν του εἰς τὸν Ἀβὲν Ἰακώβ. Ὁ Μαύρος ἀρχηγὸς ἐδέχθη αὐτὸν προθύμως, διότι ὁ δὸν Ζουάν ἐμελλε νὰ τῷ φανῆ ὠφέλιμος καὶ διὰ τὸν ὀρητικὸν χαρακτήρα καὶ διὰ τὴν περὶ τὴν βελτιοῦσιν ἰκανότητά του. Ἐπειδὴ δὲ καὶ σκοπὸν δὲν εἶχε νὰ φέρηται πρὸς αὐτὸν ἐπεικειῶς ὅσον ὁ βασιλεὺς τῆς Καστιλλίας, ἦτον ἀποφασισμένος νὰ τὸν ἀποκεφαλίσῃ ἅμα ὡς ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν δυσαρσεκειας.

Ὁ Ἀβὲν Ἰακώβ, σκληρὸς ὡσαύτως καὶ διαφθαρμένος, συνεφρόνει πληρέστατα μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ καστιλλιανοῦ ἡγεμόνος. Μετὰ δὲ μικρὰν παρέλευσιν χρόνου συνέδεσεν αὐτοῦς φιλίᾳ τοιαύτη, ὅποιαν μόνον ἄνθρωποι χωρὶς ἀρχῶν δύνανται νὰ συνδέσασιν. Ἦ ἀκόλουθος ἰδίως αἰτία συνέσφιγγεν ἔτι μᾶλλον τοὺς δεσμούς τῆς φιλίας τῶν. Ὁ Ἀβὲν Ἰακώβ εἶχε ἀδελφὴν σπανίαν καλλονῆς. Ἦ φύσις εἶχε ἀρθένως ἐπιδαψιλεύσει ὅλας τὰς χάριτάς της εἰς τὴν νέαν Ζωρὰν· ἡ γλυκύτης τοῦ βλέματός της ἀνήγγελλε τὴν πραότητα τοῦ ἦθους αὐτῆς, καὶ τὸ ἀγγελικὸν τῆς μειδιῶμα ἐμαρτύρει τὴν ἀγνότητα τῆς καρδίας της. Εἰς αὐτὴν ὑπῆρχον συνηθροισμένα πάντα τὰ γυναικεῖα θελγητρυ, καὶ μόνον τὸ κάλλος της ὑπερέβαινε τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς της.

Μάλιστα ὁ δὸν Ζουάν εἶδε τὸ ὄραϊον τοῦτο πλάσμα καὶ ἐγένετο δορυδάλωτος. Κιθὼς κάθος βίαιον καὶ σφοδρὸν ἤρχισε νὰ καταβιβρώσκη τὴν φλογερὰν καρδίαν του· ἀφ' ἧς ὄρας εἶδεν αὐτὴν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ τὴν ἀπολαύσῃ. Ἀλλὰ βλέπων ἀδύνατον τὴν διὰ τῆς βίαις καὶ τῆς πανουργίας ἐπιτελεῖν τοῦ σκοποῦ του, ἐζήτησεν αὐτὴν ἀπὸ τὸν Ἀβὲν Ἰακώβ, ὡς ἀνταμιβίῃ τῶν ἐκδουλεύσεων τὰς ὁποίας ἐμελλε νὰ προσφέρῃ. Καὶ συγκατετέθη μὲν ὁ Μαύρος, ἀλλ' ἠγόοι ὅτι ἐν τῶν προτερημάτων τοῦ ξένου ἦτο καὶ τὸ νὰ συνδέῃ γάμους μὲ τὴν κόρην εὐκολίαν μὲ ὅσην διέλυεν αὐτοῦς κατὰ τὸ συμφέρον του. Ἦ Ζωρὰ ὅμως ἀπέκρουσε μετὰ φρίκης τὴν ἰδέαν τοῦ γάμου τούτου, διότι ἀπεστρέφετο τὸν χαρακτήρα τοῦ δὸν Ζουάν, ἅμραν αἰσθανομένη ἀντιπάθειαν πρὸς αὐτόν· πλὴν τούτου, τὴν καρδίαν της κατεῖχεν ἄλλη κλίσις πρὸς νέαν οὐτινας ἤρατο ὅσον ἐμίσει ἐκεῖνον. Ὁ νέος δὸν Πέτρος δὲ ἦτον κάτοχος ὅλων τῶν προτερημάτων ὅσα διέκεινον τὸν πατέρα του δὸν Ἀλόνζον. Εἴποιεν ἦδη ὅτι οὐκείωτος ὑπῆρχεν οὗτος τοῦ Ἀβὲν Ἰασηφ· ἐκ τῆς οὐκείωτος λοιπὸν ταύτης ἦτις ἐπέτρεπεν εἰς τε τὴν νέαν καὶ τὴν νέαν νὰ βλέπωνται συνεχῶς, ἐγεννήθη αἰσθημα ζωνοτάτον καὶ ἀδολον. Οἱ δὲ ἔραστοι εἶχον ὀρκισθῆ ἀμοιβαίαν καὶ ἀπαράβατον σταθερότητα· καὶ ὅταν ὁ δὸν Πέτρος ὑπεχρέωθη νὰ ἐπανελάθῃ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, εἶχε τὴν

γλυκεῖαν πεποιθήσιν ὅτι ἡ Ζωρὰ ἤθελε μείνει πιστῆ εἰς τὸν ὄραον της, καὶ ὅτε ἤθελον ἐκκληρωθῆ αἱ εὐαί του. Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τῆς καρδίας τῆς νέας, ὅτε ὁ δὸν Ζουάν ἤλθεν, ὅχι νὰ μεταβῆ τὰ ἀμετάβλητα αὐτῆς αἰσθηματα, ἀλλ' ἵνα ἐμπλήσῃ αὐτὴν φόβου καὶ πικρίας.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀβὲν Ἰακώβ ἐκινήθη ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Γαρίφας, ἀρξαμένης ἦδη ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν του Ἀμέρ. Ὁ δὸν Ζουάν, ὁ δὲ ἡγῶν εὐκρίθιμος τινὰς ἀρνησιθρήσκους φίλους του, ἠκολούθησε τὸν Μαύρον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑποχρεώσει τὴν ἀδελφὴν του νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε παρατηρήσει τὴν ψυχρότητα καὶ τὴν περιφρόνησιν μετ' ὃν ἐδέχετο τὰς περιποιήσεις τοῦ δὸν Ζουάν, ἐνόησεν ὅτι ὁ νέος Γουσμάνος ἦτο κατὰ μέγα μέρος ὁ αἴτιος τῆς ἀποστροφῆς ταύτης.

Τὸ φρούριον προσεβλήθη λοιπὸν μετ' ἀπραδειγματίστου τόλμης, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος· οἱ δὲ Καστιλιανοὶ ἐπεχειρήσαν ἔξοδον ἧτις ἀπέβη λίαν θανατηφόρος εἰς τοὺς Μαύρους. Μετὰ τὴν ἦταν ταύτην, ὁ Ἀβὲν Ἰακώβ διανοήθη νὰ διαφθερῇ τὴν ἀκεραιότητα Γουσμάνου τοῦ Καλοῦ, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέστειλε μυστικὴν ἀγγελιαφόρον πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν χριστιανῶν, προσφέρων αὐτῷ πλουσίαν ἀμοιβὴν ἐάν συγκατετίθετο νὰ ἀνοίξῃ τὰς πύλας τοῦ φρουρίου. Τὴν πρότασιν ταύτην ἀπέβαλεν ἐκεῖνος μὲ ἄμραν ἀγανάκτησιν. Ἐξῆκολούθησε λοιπὸν ἡ πολιορκία, ἀλλ' ὁ Μαύρος προβλέπων τὴν ὀλοσχερῆ ἀποτυχίαν τῶν σχεδίων του, ἀπέτεινε τὴν ἐναντίαν πρότασιν εἰς τὸν Γουσμάνον, ταῦτέστιν, ὅτι ἦτον ἔτοιμος νὰ λύσῃ παραχρῆμα τὴν πολιορκίαν, ἐάν τῷ ἐδίδο ποσότητα τινα χρημάτων. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρότασις αὕτη ἀπερρίφθη ἀποκριθέντος τοῦ γενναίου Ἰσπανοῦ· «Ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι οὐδε ἀγροῦχοῦσιν οὔτε παλοῦσι τὴν νίκην.» Ἐξῶ φρενῶν γενόμενος ὁ Ἀβὲν Ἰακώβ διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῶν σχεδίων του, καὶ αἰσχυρόμενος νὰ λύσῃ πολιορκίαν τῆς ὁποίας ἐπεχείρησε μετὰ τῆς οὐκείας οὐκείως, μετεχειρίσθη ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ πικνούργου πνεύματός του διὰ νὰ ἐφύρῃ ἄλλο μέσον αἰσίαν ὑποσχόμενον τὴν ἐκδοκίαν. Προσασθεις λοιπὸν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξῆκολούθησῃ ἐπὶ τῶν πλοίων τὴν πολιορκίαν, καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἔλθῃ εἰς συνδιαλλαγὴν, ἐκάλεσε τὴν ἀδελφὴν του Ζωρὰν, καὶ προσποιούμενος μεγίστην ἀδελφικὴν στοργὴν, εἶπε·

— Φιλτάτη μου Ζωρὰ, ἀγνωρίζω τὸ λάθος εἰς τὸ ὅποιον ὑπέπεσα ἐπιχειρήσας τὴν πολιορκίαν τῆς Γαρίφας, ἐχούσης ὑπερκαπιστὴν τὸν Γουσμάνον. Ἦ ἀφελικέρειον αὐτοῦ εἶναι ἴση μὲ τὴν ἀνδρείαν σου τὴν ἀναδεικνύει δὲ ἔτι μᾶλλον ἡ ἀγαθότης τῆς ψυχῆς σου. Αἰτῶνάμην τὴν ἐνθερμον ἐπιθυμίαν τοῦ ν' ἀναπέσω τὴν φιλικὴν σύμπνοιαν ἧτις ἐπακράσει μετὰ τοῦ τεθνεώτος πατρός μου· καὶ τοῦ εὐγενούς τούτου Καστιλλιανοῦ καὶ δι' αὐτὸ τούτο πρέπει πρὸ πάντων ἄλλων νὰ λυθῶσι φιλικῶς αἱ διαφοραὶ μας. Γνωρίζω τὴν πρὸς τὸν νέον Γουσμάνον

συμπάθειάν σου, συμπάθειαν ἀμειβομένην ἐπαξίως, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐπέσθην περὶ τοῦ χαμερπὸς καὶ διαφθαρμένου χαρακτήρος τοῦ δὸν Ζουάν. Καὶ ὅμως εἰς τοσοῦτον δεινὴν θέσιν ἐβρίσκεισαι σήμερον, ὥστε ἀφελῶ ν' ἀπέχῃ πάσης φανεράς ἀποδομιματίας. Τὸ κατὰ σὲ ὄμως εἶσαι ἐλευθέρη ν' ἀπαρτίψῃς τὰς προτάσεις σου, καὶ νὰ παραδεχθῆς ἐκείνας τοῦ δὸν Πέτρου δὲ Γουσμάνου. Ὅθεν διὰ νὰ συνδράμῃς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ μου, γράψε ἀμέσως πρὸς τὸν ἀνδρῶν τούτον καὶ προσκάλεσε αὐτὸν ἀπόψε εἰς μυστικὴν συνάντησιν, εἰς ἣν μεταχειρίσθητι ὅλην τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιφροσύνην σου, ὅπως καταπέσῃ τὸν πατέρα σου νὰ ἔλθωμαι εἰς διαπραγματεύσεις. Κις τὴν ἐπιστολήν σου δὲ μὴ λησμονήσῃς νὰ ἀναφέρῃς καὶ τὴν λατρίαν τοῦ δὸν Ζουάν, καὶ τὴν φρικὴν τὴν ὁποίαν σὲ προξενεῖ ὁ ἀπιστίας αὐτοῦ χαρακτήρ.

Ἦ ἐπίβουλος αὕτη ἡμίλια διηγείρειν ἐν τῇ κερδίᾳ τῆς ἐπίστου Ζωρὰς ἄμετρον χαρὰν. Οἱ κατ' ἐπιφάνειαν εὐκρίθιμοι οὗτοι λόγοι τοῦ ἀδελφοῦ της καὶ τὸ ἔλλογον τῆς αἰτήσεώς του ἀπέκρουσαν πᾶσαν ὑπόνοιαν περὶ τῆς ἀπιστίας τοῦ Ἀβὲν Ἰακώβ. Ὑποσχεθεῖσα λοιπὸν προθύμως ὅτι θέλει ἐκπληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν του, ἔγραψε πρὸς τὸν δὸν Πέτρον εὐνοϊοτάτην ἐπιστολήν, δι' ἧς τὸν προσεκάλεε εἰς συνάντησιν κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἐπιούσης. Ἐν αὐτῇ ἐξέθετε διὰ ζωνοτάτων χρωμάτων τοὺς καταδιωγμούς τοὺς ὁποίους ὑπέστη καὶ ἐμελλεν ἔτι νὰ ὑποστῇ πρὸς τοῦ δὸν Ζουάν. Καὶ ὅλην δὲ τὴν ἐπιστολήν ἐπεκράτει ἡ γυναικεῖα ἐκείνη εὐγλωττία· ἡ ἐπεπεργόουσα δραστηριότητα ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, ὅταν μάλιστα τύχῃ νὰ κυριεύωνται ὑπὸ τοῦ πάθους ἐκείνου τὸ ὅποιον ἐβασάνιζε καὶ τοῦ Γουσμάν τὴν καρδίαν.

Ἦ ἐπιστολὴ αὕτη ἐστάλη διὰ Μαύρου τινὸς γέροντος, ὅστις ἔφερε συγχρόνως πρὸς ἀποφυγὴν ὑποψιῶν καὶ τινὰ ἐπίσημον ἀγγελίαν. Εἰς τούτου δὲ τὴν ἐμπειρίαν ἔχων μεγίστην πεποιθήσιν ὁ Ἀβὲν Ἰακώβ βεβαίαν ἠλπίζει τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου του. Ὅσον διὰ τὸν δὸν Ζουάν, οὗτος ἐγένωσκεν ἀκριβῶς τὰ διατρέχοντα, ἢ μᾶλλον αὐτὸς εἶχε συμβουλεύσει τὴν βδέλυρὰν ταύτην προδοσίαν, δι' ἧς ἐμελλε νὰ γίνῃ κύριος τοῦ ἀντραστοῦ του. Καὶ δὲν ἐματαιώθησαν αἱ ἐλπίδες του, διότι ἡ ἐπιστολὴ ἐγχειροθεῖσα ἔφερε τὸ πολυήμερον ἀποτέλεσμα. Ὁ δὸν Πέτρος ἀνεκρίσθησεν ἀπὸ χαρὰν ὅτε ἀνέγνω τὰς ἐρωτικὰς διαβεβαιώσεις τῆς Ζωρὰς, ἀλλὰ συγχρόνως ἡ περιγραφή τῶν βασάνων της διηγείρει καὶ μεγάλους φόβους. Γινώσκων ὅτι ὁ πρίγκιψ ἦτον ἄξιος πάσης βιαιοπραγίας, ἔτρεψε διὰ τὴν ἐρωμένην του. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ προταθεῖσα συνάντησις παρυσίαζε τόσα ὀλέγητρα, ἀπεφάσισε νὰ μὴ τὴν ἀποποιήθῃ. Ἀλλ' εὐσυνείδητος εἰς ἅκρον καὶ ἐγγενὴς ἐταλαντεύετο μετὰ τῶν λογισμῶν ἂν δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ μεταβῆ κρυφίως εἰς τὸ ἐθιρικὸν στρατόπεδον καὶ ἐπομένως νὰ ἐπισύρῃ τὴν κατ' αὐτοῦ δυσμένειαν τοῦ πατρὸς του, ἢ ὅχι. Ὁ ἔρωτος ἡμῶς, ὁ παντοδύναμος οὗτος θεός, διεσκέδασεν ὅλους τοὺς

δισταγμούς του, και τον κατόρθωσε να εξέλθῃ κρυφίως τῆς Γαρίφας.

Συνουδούμενος λοιπόν ὑπὸ τοῦ πανηγυρῶν Μαύρου τοῦ κομισάντος τὴν ἐπιστολήν, ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν, καὶ μετὰ ἐπιεικῶς τινὰς περιπετειάς, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐθρικόν στρατόπεδον καὶ εἰσῆλθον εἰς μίαν σκηνήν, ἧκου τὸν περιέμενον ἢ χαρίεσσα Ζώρα ἀποχωρήσαντος δὲ ἀμέσως τοῦ ὀδηγοῦ, οἱ δύο ἐρκεσθαι ἐκινουνοῦσαν πρὸς ἀλλήλους τὰ αἰσθηματὰ των.

— Φιλότη-μου Ζώρα, εἶπεν ὁ ἐνθερμὸς Γουσμᾶνος, δὲν ἤλπιζα τοιαύτην εὐτυχίαν! Ἦναι λοιπὸν ἀληθές, ὅτι ὁ ἔρωσ σου ἐξομοῦνται πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγαθότητά σου! Ὅποια δειγμάτια πίστεως μὲ δίδεις περιφρονουσα τοιούτους κινδύνους!

— Περιπόθητέ μου Γουσμᾶνε, ἀπεκρίθη ἡ νέα μὲ γλυκεῖαν φωνήν, ὑπέφερα πολλὰς δοκιμασίας, καὶ ἀντέσχον γενναίως εἰς πᾶσιν βάσανα, ἀπὸ τῆς ὥρας τοῦ χωρισμοῦ μας! Ἐφύλασα μάλιστα εἰς καὶ νὰ πιστεύσω ὅτι οὐδέποτε πλέον θὰ σὲ ἰδῶ ἄλλ' ἢ θεία πρόνοια ἄλλως; πως ἀπεφάσισα, καὶ ἡ συνέντευξις μας αὕτη εἶναι τὸ προοίμιον μεγαληπείρας εὐτυχίας.

— Ἡ ἐμπιστοσύνη σου μὲ πληροῖ χαρᾶς, ἐπένελασεν ὁ δὲν Πέτρος, ἂν καὶ δισταχίω εἰσέτι νὰ ἀποβάλλω φόβους τινὰς τοὺς ὁποίους αἰσθάνομαι. Τὴν στιγμὴν ταύτην περιστοιχοῦμεθα ἀπὸ κινδύνους, καὶ ἂν κατὰ δυστυχίαν μᾶς καταλάβωσιν ἐπ' αὐτοφάρω...

— Ἀπόβαλε τοὺς φόβους σου, εἶπεν ἡ Ζώρα μειδιάσατα μειδιάμα ἐπαγωγόν, ὁ κίνδυνος τὸν ὑποῖον φοβεῖσαι δὲν ὑπάρχει.

— Τί λέγεις, Ζώρα; — Ἀέγω ἀλήθειαν, εἶμεθα ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τὸ μέρος τοῦτο.

— Ἄλλ' ὁ ἀδελφός σου; — Ὁ δὲν Ζουάν; ...

— Ὁ ἀδελφός μου γνωρίζει ὅτι εἰρήσεσκι ἐδῶ.

— Θεὸς μου! εἶναι ποτὲ δυνατὸν τοῦτο;

— Κατὰ θέλησιν αὐτοῦ σὲ ἔγραψα. Σήμερον μιστὶ τὸν δὲν Ζουάν ἔσον καὶ ἡμεῖς, ἀλλὰ συμφύροντα πολιτικὰ τὸν βιάζου νὰ προσποιηθῆται φιλιαν ψευδῆ. Πλὴν τούτου, ὁ Ἄβεν Ἰακώβ ἐπιδοκιμάζει τὴν ἀμοιβαίαν κλίσει μας, καὶ ἐνχαρίτως θὰ ἰδῇ πληρουμένας τὰς εὐχὰς μας. Περιμένει μόνον τὴν περιστάσιν φιλικῆς συνδιαλλαγῆς καὶ τότε...

— Στάσου, Ζώρα, ἀνέκραξε περίλυπος ὁ δὲν Πέτρος, εἰς τὴν καρδίαν μου διεγείρονται θλιβερὰ πρακισθήματα. Δεινὴ συνωμοσία ὑφίσταται παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

— Συνωμοσία! ὅχι, ὅχι, εἶπε ζωηρῶς ἡ Ζώρα, τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Ἡ εἰλικρίνεια ἀνεφαίνετο εἰς τοὺς λόγους σου, καὶ εἰς τὰς πράξεις σου. Πλὴν τούτου πρὸς τί ἡ συνωμοσία;

— Ἐπιθυμῶ ὠφελούμενος ἀπὸ τὸν ἔρωτά μας νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἄλυσιν τῆς Γαρίφας. Μεγάλως δὲ μως ἀπατάται νομίζων ὅτι αἰονόηποτε προσωπι-κὸν συμφέρον ἔθελε ποτὲ ὑποχρεῶσαι τὸν πατέρα

μου νὰ παραβῇ τὰ χρέη του. Καὶ τί! νομίζει ὅτι θὰ παραδώσῃ ποτὲ τὰς κλεῖς τοῦ φρουρίου, διότι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀγαπᾷ νέον Μαύρον! Ἄ! ἂν ποτε ἐδεικνύετο τσαούτην ἀδυναμίαν, ἐγὼ θὰ τὸν ἀπέτρεπα ἀπὸ πρᾶξιν τόσον ὀλεθρίαν εἰς τὴν δόξαν τοῦ ὀνοματός του.

— Σφάλεις, Γουσμᾶνε, εἶπεν ἡ Ζώρα, τοιαῦτα φρονῶν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅχι, ὅχι δὲν ζητεῖ νὰ διαφθερῇ τὸν πατέρα διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ. Παρητῆθη ὀλοσχερῶς τῆς ἰδέας τοῦ νὰ κυριεύσῃ τὴν Γαρίφαν, καὶ δὲν ἔχει εἰμὴ μίαν μόνον ἐπιθυμίαν, τὸ νὰ ἐπαναλάβῃ, λέγω, τὰς φιλικὰς σχέσεις καὶ τὴν σύμπνοιαν αἰτίνας ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν σεβαστῶν πατέρων μας.

Ἄλλ' ἡ διαθεθαίσις αἴτη δὲν διεσκέδασε τὰς ὑπονοίας τοῦ Γουσμᾶνου, ὅστις ἐτρέφετο πρὸ μικροῦ ὑπὸ μόνῃς τῆς γλυκεῖας ἰδέας ὅτι ἡ πρόσκλησις του εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μαύρων ἦτον ἀπλοῦν ἀποτέλεσμα συμπαιθείας, καὶ εἶχε πεποθησιν ὅτι οὐδεὶς ἐγνώσεκε τὴν μυστικὴν συνέντευξιν τὴν ὁποίαν ἡ ἐξημμένη φαντασία του εἶχε στολίσει μὲ ὄλα τῆς μυθιστορίας τὰ θέλητρα. Ἡ Ζώρα ἀναγινώσκουσα εἰς τὰ ἔμματα τοῦ ἐραστοῦ τῆς τῆς λυπηρᾶς ταύτης ἰδέας, ἠγωνίζετο νὰ τὰς ἐξαλείψῃ, ἀλλ' οἱ ἀγῶνές τῆς ἀπέβησαν ἄκαρποι. Βαθὺς στεναγμὸς δυσπιστίας ὑπῆρξεν ἡ μόνῃ ἀπάντησις εἰς τοὺς ἐρασιμῶς καὶ παραγορητικούς λόγους τῆς κόρης.

— Εἰπέ μοι, ἀγαπητὲ Γουσμᾶνε, ποῖοι φόβοι σὲ καταθρασνίζου; νομίζεις τῶνόντι ὅτι ὁ Ἄβεν Ἰακώβ μελετᾷ προδοσίαν;

— Οἱμοι, ἀπεκρίθη ὁ νέος, τσαούτη σύγχυσις ἰδεῶν ὑπάρχει εἰς τὸν νοῦν μου, ὥστε οὐδεμίαν λογικὴν εἰκασίαν δύναμαι νὰ κάμω. Ἡ ἰδέα τοῦ κινδύνου προσέβαλεν ἰσχυρῶς τὴν φαντασίαν μου, καὶ ἡ καρδία μου μὲ λέγει ὅτι δυστύχημά τι κρέμνεται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλὰ ποῖα ἢ φύσις αὐτοῦ δὲν ἔμπαρῶ εἰσέτι νὰ ἐννοήσω.

Καὶ ἐνῶ ἔλεγε ταῦτα ὀρθοῦς βηματικῶν ἠκούσθη ὁ δὲν Πέτρος ἐταράχθη ἐννοήσας ὅτι αἱ ὑποψίαι του θὰ ἐπραγματοποιούντο. Μετὰ μικρὸν εἰσῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν δύο ἄνδρες, ὁ Ἄβεν Ἰακώβ, καὶ ὁ δὲν Ζουάν.

(Ἔπειτα τὸ τέλος.)

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ.

***

Ὁ παρὼν αἰὼν, ἂν δικαίως φθάσαντες ἤδη φωτισμοῦ αἰῶνα ἀπεκάλεσαν, εἰς ὄλγας ἄλλας ἐπισημασίας ὑπῆρξε τσαούτη γόνιμος, ὅση εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, καὶ μάλιστα ἐὰν κρίνωμεν τοῦτο ἀποβλέποντες πρὸς τὴν νηπιώδη κατάστασιν, εἰς ἣν τῶς μὲχρι χθὲς καὶ πρῆν ἔκειτο ἡ ἐπιστήμη αὕτη.

ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἤδη αἰῶνος διατελέσσα εἰς στασιμότεραν τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν κατάστασιν. Ὅποιοι προόδους ἔπρεπε νὰ ποιήσωσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὰς ὑψηλὰς ἐκείνας ἀληθείας τὰς θεμελιούσας τὴν Ἀστρονομίαν καὶ μάλιστα ἐπειδὴ, ὁ ἄνθρωπος, τὸ ὄντως ἀριστοῦργημα τῶν δημιουργημάτων ἀπάντων, ἔμα ἐξεληθὼν τῶν χειρῶν τοῦ δημιουργοῦ, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἐθαμβώθει, οὕτως εἶπεν, τῇ ζωηρᾷ λάμψει τῶν οὐρανίων σωμάτων, πρὶν ἢ ἐγκύψῃ εἰς τὴν μελέτην τοῦ περιστοιχοῦντος αὐτὸν κόσμου, περιήλθεν εἰς ἀνάγκην ἵνα διὰ τῶν ἐνδελεχθῶν παρατηρήσεων κωρήσῃ, ὅσον ἐνῆν, τὴν ἀκόρεστον αὐτοῦ περιέργειαν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως τῶν φαεινῶν ἐκείνων σωμάτων. Ἡ νηπιότης ἐν τσαούτῳ τῶν εἰς τοῦτο ἀναγκαιῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἀπάτη τῶν αἰσθησῶν, ἡ ἔλλειψις τῶν ὀργάνων δὲν ἀφῆκε τοὺς παλαιούς ἵνα διὰ πειρῶν καὶ παρατηρήσεων ὑψωθῶσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν οὐρανίων. Μετὰ θαυμασμὸν δὲ τις παρατηρεῖ ὅτι ἐν ᾧ ὁ μέγας Πτολεμαῖος, ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος, μόλις νύτῃχρησε τοὺς ἐπτά μόνον πλανήτας νὰ γνωρίσῃ, συγκαταριθμουμένους τῆς τε Γῆς καὶ τοῦ Ἥλιου, ὁ ἄνθρωπος τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, διὰ τῶν καταπληκτικῶν τῶν ὄντι αὐτοῦ ἐφευρέσεων, μεταξὺ τσαούτων ἄλλων, κατόρθωσεν, ἀνυψωθείς εἰς τὴν αἰθέρα, νὰ ἐρευνησῇ καὶ νὰ διαγνωρίσῃ ὡς ἐκ τοῦ σύνεργου τὴν φύσιν καὶ τοὺς νόμους τῆς κινήσεως τῶν σωμάτων ἐκείνων, τοῦτο δὲ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου, ὅπερ εἶναι τῶν θαυμασιωτέρων καὶ χρησιμωτέρων τῆς ἀνθρωπίνης ἀγγινοίας ἐφευρέσεων.

Ὁ διάσημος Κέπλερος (Kepler) ὑπετόπασε τὴν ὑπαρξίν πλειόνων πλανητῶν, ὅπερ βεβαιούσιν αἱ καθ' ἑκάστην ἀλληλοδιαδόχως γινόμεναι ἀνακαλύψεις, διότι ἐκτὸς τῶν πλανητῶν Ἐρμού, Ἀφροδίτης, τῆς Γῆς, Ἄρεως, Διὸς, Οὐρανοῦ, Κρόνου καὶ Ποσειδῶνος, ἐξ ὧν συγκροτεῖται τὸ ἡμέτερον ἡλιακὸν σύστημα, ἐγνώσθησαν μέχρι τοῦ δε τσσαράκοντα πέντε μικροὶ πλανῆται κείμενοι μεταξὺ τῶν τροχιῶν τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Διὸς. Ἐνταῦθα δὲ, πρὸς χάριν τῶν φίλων τῆς Ἀστρονομίας, παρατιθέμεθα τὰς ἐποχὰς καὶ τοὺς τόπους τῆς ἀνακαλύψεως, τᾶτε ὀνόματα αὐτῶν, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων ἀστρονόμων, οἵτινες ἀνεκάλυψαν αὐτούς.

Πλανήτης. Ἐποχὴ καὶ τόπος Ἀστρονόμου. τῆς ἀνακαλύψεως.

Table with 3 columns: Asteroid name, Year, Discoverer. Includes entries for 1 Ceres (1801, Piazzi), 2 Pallas (1802, Olbers), 3 Juno (1804, Harding), 4 Vesta (1807, Olbers), 5 Astraea (1845, Hencke), 6 Hebe (1847, Lalande), 7 Iris (1847, Lalande), 8 Flora (1847, Lalande), 9 Hygiea (1849, De Gasparis), 11 Parthenope (1850, Lalande), 12 Nike (1850, Lalande), 13 Hygiea (1850, Lalande).

Table with 3 columns: Asteroid name, Year, Discoverer. Includes entries for 14 Eriphone (1851, Lalande), 15 Eunomia (1851, Lalande), 16 Psyche (1852, Lalande), 17 Thule (1852, Lalande), 18 Melampus (1852, Lalande), 19 Pallas (1852, Lalande), 20 Massalia (1852, Lalande), 21 Lucretia (1852, Lalande), 22 Calliope (1852, Lalande), 23 Thule (1852, Lalande), 24 Thule (1853, Lalande), 25 Themis (1853, Lalande), 26 Themis (1853, Lalande), 27 Themis (1853, Lalande), 28 Themis (1853, Lalande), 29 Themis (1853, Lalande), 30 Themis (1853, Lalande), 31 Themis (1853, Lalande), 32 Themis (1854, Lalande), 33 Themis (1854, Lalande), 34 Themis (1854, Lalande), 35 Themis (1854, Lalande), 36 Themis (1854, Lalande), 37 Themis (1854, Lalande), 38 Themis (1854, Lalande), 39 Themis (1854, Lalande), 40 Themis (1854, Lalande), 41 Themis (1854, Lalande), 42 Themis (1854, Lalande), 43 Themis (1854, Lalande), 44 Themis (1854, Lalande), 45 Themis (1854, Lalande).

Περὶ τῆς ἀνακαλύψεως δὲ τοῦ νεωτάτου τούτου τεσσαρακοστοῦ πέμπτου πλανῆτου ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀριθμῶ τῆς Illustration (α) τῶν Πικρισίων ἀναγινώσκουσαν τὰ ἑξῆς:

« Τσαούτην βαγδαίαι εἰσιν αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Κ. Γολδσμύθου, ὥστε μόλις λαμβάνομεν καρὸν νὰ ἀναγγεῖλωμεν μίαν ἐξ αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ ἀμέσως ἐπέργεται ἄλλη. Ἐναγχοῦς ἀνηγγεῖλαμε τὴν ἀνακαλύψιν νέου μικροῦ πλανῆτου γονομένην τῇ 27 τοῦ παραλόγου Μαίτου, σήμερον δὲ ἀνεκαλύφθη ἕτερος κείμενος καὶ οὗτος μεταξὺ τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Διὸς. Τῇ 26 Ἰουνίου μεταξὺ ἐνδεκάτης ὥρας καὶ μεσονυκτίου ἀνεκάλυψε τὸν τεσσαρακοστὸν πέμπτου μικρὸν πλανῆτην. Ἰδοὺ λοιπὸν δύο ἀβᾶπτιστοὶ ἐτι πλανῆται, τίς ἄρα ἔσται ὁ ἀνάδοχος;

ἔχομεν προηγουμένως παρατηρήσει ὅτι ὁ τεσσαρακοστός τέταρτος πλανῆτης ἦν ὁ τρίτος ἀνακαλυφθείς ὑπὸ τοῦ Κ. Γολδσμύθου ἐντὸς δεκατσαοῦ ἀρῶν μηνῶν, ἀλλ' οἱ δύο τελευταῖοι πλανῆται ἀνεκαλύφθησαν ἐντὸς πολὺ βραχυτέρου χρόνου, ὅ ἔστιν ἐντὸς ἐνὸς μηνός, ἐν ὅλοις δὲ, ἐπτά ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀστρονόμου ἀνεκαλύφθησαν πλανῆται. Πρῶτον ἦδη ἔχομεν νὰ καταχωρίσωμεν τσαούτη δειγμάτια ζήλου καὶ ἀγγινοίας ἐν τοιαύταις ἐρευναῖς.

Δύο πλανῆται ἀνεκαλύφθησαν κατὰ δύο ἀλλεπαλλήλους ἡμέρας, ἀλλ' ὑπὸ δύο ἐρευνητῶν κατ' ἰδίαν, ὧν εἰς ἦν ὁ Κ. Γολδσμύθος, διότι τῇ 22 Μαΐου 1856 ἀνεκάλυψε τὸν τεσσαρακοστὸν πρῶ-

(α) Βλ. Illustrat. 3 Juil. 1857.

τον *κλαυθρον*, τον *κλαυθρον* *Δάμον*, τῇ δὲ 23
ὁ Κ. Παπαδοπούλου ἐκ τοῦ ἀστεροσκοπίου τῆς Ὀξωφόρας
(Oxford) (α) ἀνεκάλυψε τὸν τεσσαρακοστὸν δεύ-
τερον, τὸν ὀνομασθέντα *Ίσιον*.

Συγχρίσωμεν τὸν εὐτυχῆ τούτων ἀνακαλυπτῆν,
ὅστις ἐν τῇ μεγαλοπόλει ἡμῶν ἐπιτυχάνει το-
σάντα ἀποτελέσματα καὶ συντελεῖ εἰς τὸ παρὰ
τοῦ ζήνους σφοδρῶς κλέος τῆς Γαλλίας.

Ἐπαίρει δὲ καὶ ἕτερος ὡσαύτως ἀνακαλυπτῆς
κομητῶν ἐν Παρισίοις, εἰς τὴν δίκαιον νὰ ἀπονεμα-
μεν ἐν τῇ παροῦσῃ περιστάσει τὴν προσήκουσαν
δικαιοσύνην διὰ τὸν ζῆλον καὶ ἐπιμέλειαν, μεθ' ἧς
ἐνασχολεῖται εἰς τοιαύτας δυσχερεστάτας ὑπὸ τὸν
οὐρανὸν τῶν Παρισίων ἐρένας, ὁ παρὰ τῷ ἀστερο-
σκοπίῳ τῶν Παρισίων Κ. Διένης (Dien).

Τὴν νύκτα τῆς 23 πρὸς τὴν 24, ἀνεκάλυψε μι-
κρὸν κομήτην ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Περσεύς, ὅστις
ἔσται ὁρατὸς ἐπὶ τινα χρόνον καὶ τῷ δευτέρῳ
διὰ τὸ ἀστεροσκοπίον.

Ἴνα δὲ δώσωμεν ἰδέαν τινὰ τῆς ἀγγίνοιας, μεθ' ἧς
οἱ ἀστρονόμοι πανταχόθεν ἐπιδιώκουσι τὰς ἐ-
ρένας αὐτῶν λέγομεν μόνον ὅτι ὁ αὐτὸς κομήτης
ἀνεκαλύφθη τὴν 22 ἐν Γοττίνγγ (Gottlingen) ὑπὸ
τοῦ Κινκέρφλου (Kinkertflus), εἰς πλάτος βορεί-
τερον μὲν, ἀλλὰ προσφιέστερον τοῦ τῶν Παρισίων
οὐρανοῦ εἰς τὴν τῶν κομητῶν ἀναζητήσιν, ἔπερ ἀ-
ξάνει ἐπὶ πολὺ τὴν ἀξίαν τοῦ Κ. Διένης, διότι, ὡς
καὶ ὁ Κ. Γολδσμύθιος, ἐργάζεται εἰς περιστάσεις
ἦσαν εὐνοϊκῆς. Ὁ κομήτης αὗτος εἶναι ὁ τρίτος
παρατηρηθεὶς ἐφέτος ὁ δὲ εἶναι ὁ τῆς 1]13
Ἰουνίου, ὃν δινόμηθα νὰ περιμένωμεν ἕως τοῦ
1860. »

Α. ΚΟΥΣΗΝΟΠΟΥΛΟΣ.
Φοιτητὴς τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

« Νεοελληνικὴ φιλολογία, ἤτοι κατάλογος τῶν ἀπὸ πτώσεως
τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας μέχρι ἐγκαθιδρύσεως τῆς ἐν Ἑλ-
λάδι βασιλείας τυπωθέντων βιβλίων εἰς τὴν ἡμελημένην ἢ εἰς
τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, μὲ βιβλιογραφικὰς καὶ κριτι-
κὰς σημειώσεις περὶ τῶν ἀξίων λόγου συγγραμμάτων, συντεθει-
σὺν ὑπὸ Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ. Μέρος Β'. Ἐν Ἀθήναις
τύποις Ψ. Καρακωνῆ καὶ Κ. Βάφα 1857. (Εἰς 8ον. εἰς σελ. 366.)

—οοο—

« Ἡ ἀλήθεια κριτικῆ. Εἰς τὰς μεγάλας διαφορὰς τῶν τεσσάρων
χριστιανικῶν λατρειῶν, τῶν Γραικῶν, Παπιστῶν, Καθολικῶν,
καὶ Λουθηρανῶν, Πράξις Δικαστικῆ Ἠθικῆ τοῦ πατρὸς Βενεζιόνη
ἀπὸ τῆν συντροφίαν τῶν Ἰουδαίων τοῦ ὕστερον ἐπιστρέψαντος
εἰς τὴν ἀλήθειαν Ἑκκλησίαν τὴν Ἀνατολικὴν. Μεταφρασθεὶς
ἀπὸ τῆν Ἰταλικὴν εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον τῶν Γραικῶν, διαφω-
μένη εἰς δύο τόμους δύο. Τόμος πρῶτος τύπος πρῶτος. » (ἦτοι ἐκδ. α.)

(α) Ἀργίσιος.

Τὴν περὶ τοῦ πονήματος τοῦ Κ. Α. Παπαδοπού-
λου Βρετοῦ δόξαν ἡμῶν ἐδηλώσαμεν ἀπ' αὐτῆς
τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου Μέρους (*). Ἐκτοτε ἐ-
θεωρήσαμεν τὸ ἔργον τοῦτο πολλοῦ λόγου ἄξιον,
οὐ μόνον ὡς ἀναπόφευκτον βοήθημα εἰς τὸν μελε-
τῶντα τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων,
ἀλλὰ καὶ ὡς τὰ μάλιστα ἐξαιρετικὸν καὶ ἰσχυρὸν
δικαιολογητικόν, οὕτως εἰπεῖν, ἐγγράφον εἰς τὸν
πραγματευόμενον τὰ περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐθνό-
τητος. Πῶς ἐπὶ δουλείας ἀπνοῦς καὶ βαρβάρου
τεσσάρων ὅλων ἐκατονταετηρίδων περιεσώθη ἀλό-
γητον καὶ ἀμυχλὸν τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα, πῶς διε-
τηρήθησαν ἀσβεστά τὰ ζώοντα τῆς ἑλληνικῆς μα-
θησέως καὶ παιδείας, ὑπὸ τίνων καὶ διὰ ποιῶν θυ-
σιῶν καὶ κινδύων, κινδύνων καὶ θυσιῶν κατ' οὐδὲν
ἀντως ἐλαττωμένων τῶν ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτη-
σίας ἀγῶνος, διεκρατήθη ἀσύντριπτος ἡ ἀλοιοῦς τῆς
ἐθνικῆς παραδόσεως, ὅποια ἢ κατὰ πᾶσαν νέαν ἐ-
κατονταετηρίδα γενομένη πρόδοσις, ταῦτα πάντα
διευκρινουῦνται ἰδιαζόντως διὰ τῆς μελέτης τῆς
φιλολογικῆς καταστάσεως τοῦ δούλου ἔθνους, ἧς
τὸν συνοπτικὸν πίνακα πρῶτος σκιαγραφεύς παρή-
θετο ἡμῖν τὸ δεῦτερον ὁ Κ. Α. Παπαδοπούλου.
Παρόλοιο δὲ σήμερον πολλῶ πληρέστερον ἢ πρὶν
δίδει ἐν τῷ προεκδοθέντι καταλόγῳ ἐσημει-
οῦντο 618 μόνον βιβλία, ὁ ἦδη ἀναγγελλόμενος
(Μέρος Α' καὶ Β') περιλαμβάνει διπλάσιον καὶ ἐπέ-
κεισα ἀριθμὸν, ἦτοι 1258. Καὶ πεπεισμεθα ὅτι εἰ
παρῶν ἦν ὁ συγγραφεὺς ὅτε ἐξετυπώτο τὸ Β' Μέ-
ρος, οὐ μόνον ἤθελε προσθέσει καὶ ἄλλα πονή-
ματα (**), ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς βιογραφίας ἠθελε
δειχθῆ ἀκριβεστέρας, τὰς μὲν συμπληρῶν τὰς δὲ
περιουσιάζων (***) Ἀτυχῶς ὅμως τῶντα πάσχου-
σιν οἱ ἀπόντες κατὰ τὴν τύπωσιν τῶν ἰδίων ἔργων
συγγραφεὺς, καὶ ὅταν ταῦτα ἐκδίδωνται, ὡς ὁ κα-
τάλογος τοῦ Κ. Παπαδοπούλου, τῇ ἐπιστάσει καὶ
σπουδῇ τῶν οἴων αὐτῶν. Λυπεῖ δὲ ἡμᾶς πρὸ πάν-
των ἡ παραλειψὶς τῶν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος

(*) Τόμ. Β'. Φυλλάδ. 106 τῆς 15 Αὐγ. 1854. σελ. 227.
(**) Ἡ Σύνοψις ἱστοριῶν κλ. (ὁ κοινῶς λεγόμενος χρόνονόμος)
τοῦ Ἀδ. Τσιγαρό, ἐν λεξικὸν τοῦ Σκρηβέλιου, τὰ Epitheta Graeca
τοῦ Διωνύσιου, τὸ χρῆσθον πόνημα τοῦ Ἰουδαίου Σαμουὴλ Ραββί,
τὸ Ἄνωδος ἀρετῆς, ἡ ἐν Ἀργεντοράτῳ ἐκδοθεῖσα ἠθικὴ ποίησις,
τὰ ἐν Κοσμοπόλει (Ἰκσάρ) τυπωθέντα ἑλληνικὰ βιβλία, τὸ περὶ
Ταλμωδ τοῦ ἐξ Ἰουδαίων Νεοφύτου, τοῦ Ἀβραάμου Ἱμμηροῦ
τὸ περὶ ἐπιστολικῶν κανόνων δοκίμιον, καὶ πολλὰ ἄλλα, δὲν σπαι-
μιοῦνται ἐν τῷ καταλόγῳ.
(**) Ἐν τῷ πρώτῳ Μέρει ὁ συγγραφεὺς ὑπόθεσται ὅτι ὁ ἔ λ ε ε
ὁ μ ε λ ἰ ἰ σ ε ε ἰ δ ε ε ξ ο δ ε κ ὠ τ ε ρ α ἐν τῷ Β' περὶ Εὐστρ.
τοῦ Ἀργέντου, καὶ ὅμοις οὐδὲ κἄν μνησθῆ τοῦ ὀνόματος τούτου
γίνεται ἐν τῷ Β'. Τοῦ Ἀσασίου καὶ Βάμεα καὶ Βαρδαλέχου
καὶ Βενιαμίν καὶ Οὐκουμῆ καὶ ἄλλων τοιοῦτων εὐεργετῶν τοῦ
ἔθνους ἡ βιογραφία εἶναι ἀσυγκρίτως συντομιωτέρα τῆς τοῦ Ἰα-
τροῦ Κ. Βούρου καὶ Σ. Ασωτοῦ καὶ 1. Καραντινοῦ καὶ Γ. Δωρο-
σάνη, πάντων μὲν τούτων ἀνδρῶν περικαισαυμένων καὶ ἀχρηστίμων,
ἀλλ' ὃν τὴν φιλολογικὴν ἀξίαν οὐδαμῶς ἐκλαμβάνει ἡ λεπτο-
μερὴς ἐγγράφῃ τῶν παρασῶμων καὶ διουργῶν αὐτῶν. Ἐνισ-
χυοῦ δὲ, ὡς ἐν ταῖς περὶ Φαρμακίδου καὶ Πολυζωίδου καὶ Τρι-
κουπίη εἰδήσεσι, καὶ μνημόν ἐξελέγγεται ἀσυμπλήρης καὶ ἀσπρι-
λός ἀρχαίων πολιτικῶν διακρίσεων.

ἐν τῇ Ἑλλάδι αὐτῇ ἐκδοθέντων βιβλίων διότι ὡς δὲν ἦσαν πολυμαθῆς καὶ φιλόπονος, ἐτίμησε τὸν
καὶ ἄλλοτε ὑπεδειξάμεν (*), τούτο εἶναι ἰδιώων
γνωρίσμα τῆς φιλομαθείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ὅτι
καὶ ἐν μέσῳ πολέμων καὶ κινδύνων καὶ πανωλεθριῶν
φιλεῖ τὰ γράμματα καὶ μεριμνᾷ περὶ αὐτῶν. Τὰ
Μυστικουνομήσια τοῦ Βενιαμόν, καὶ ἡ Ἠθικὴ
τοῦ Ζουή ὑπὸ Ν. Σπηλιάδου, τοῦ Σκυλίτση Ὀμη-
ρίδου ἡ Ἱστορία τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, τοῦ
Σπυρ. Σκούρου τὸ Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν τῶν Βασιλέ-
λου, ἡ Θεωρία γενικῆ περὶ τῶν διαφόρων διοικη-
τικῶν συστημάτων κλ. τοῦ Ἀ. Πολυζωίδου, τὸ
Βιβλιαράκι κατ' ἑρωταπόκρισιν τοῦ Στ. Κανέ-
λου, τοῦ ἱατροῦ Εὐαγγελίου Μεξικῆ ἢ εἰς τὴν ἄλ-
βανικὴν μετάρρασις τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγε-
λίου, ἡ Ἀθηνᾶ ἦτοι ἀνάλεκτα τοῦ Γ. Αἰνῶνος
καὶ Γ. Χρησιδίου, τὸ Σάλλειμα πολεμιστῆριον
τοῦ Γουζέλη, τὰ Χρῆσῃ τοῦ Η. Λοιάρχου κλ. τοῦ
Α. Σούτσου αἱ Σάτιραι καὶ ὁ Ἀσωτος, ἡ Γ'. Ε-
φημερίς τοῦ Θ. Φαρμακίδου καὶ Χρησιδίου, τὰ
Ἑλληνικὰ Χρονικὰ τοῦ Μέγερ, ὁ Φίλος τοῦ νέ-
μου τοῦ Κισπέπη, ἡ Ἠδὸς τοῦ Ἐμ. Ἀντωνιάδου, ἡ
Δίγναρα τοῦ Μουστοξίδου καὶ Κοκκῶνη, ταῦτα
πάντα καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα αἴτινα λαμβάνουσι τὴν
ἴωσαν ταύτην τὴν μνήμην ἡμῶν, ὃν ὅμοις τὰ ὀνό-
ματα παρελείφθησαν ἐν τῷ Καταλόγῳ, τεκμηριώ-
εισιν ἀναντιρρήτως ὅτι καὶ λιμώτων καὶ πολέμων
καὶ φονευόμενος ὁ Ἑλλῆν ὁργᾷ πρὸς τὴν παιδείαν.
Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ Καταλόγου ἴσως ἦν καὶ
ἄλλο τι ἀναγκαῖον ἢ σημειώσεις, λέγομεν, τῶν ἀξι-
λογωτέρων τοῦλάχιστον συγγραφῶν αἴτινες ἐδη-
μοσιεύθησαν διὰ περιοδικῶν συγγραμμάτων. Ὁ
Στέφανος Κανελλῶς, παροδείγματος χάριν, ἀνὴρ
πολλῶς τὴν κρίσιν καὶ τὴν παιδείαν, θαυμασθεὶς καὶ
ὑπὸ τῶν ξένων αὐτῶν, ὑπήρξεν ἐκ τῶν ἐδραιοτέρων
στόλων τοῦ Λογίου Ἐρμιόυ αἰ ἐν τούτῳ πολλαὶ
καὶ διεξοδικαὶ αὐτοῦ μελέται περὶ γλωσσικῶν καὶ
φιλοσοφικῶν καὶ φυσικομαθηματικῶν καὶ ἄλλων φι-
λολογικῶν ἀντικειμένων, καὶ σήμερον ἠθέλον κατα-
ταχθῆ μετὰ τῶν ἐξοχωτέρων προϊόντων τῆς καθ' ἡ-
μᾶς φιλολογίας (**). Ὁ Ἀθανάσιος Βογορίδης, οὐ-

Δόξαν ἡμῶν ἐδηλώσαμεν ἀπ' αὐτῆς
τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου Μέρους (*). Ἐκτοτε ἐ-
θεωρήσαμεν τὸ ἔργον τοῦτο πολλοῦ λόγου ἄξιον,
οὐ μόνον ὡς ἀναπόφευκτον βοήθημα εἰς τὸν μελε-
τῶντα τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων,
ἀλλὰ καὶ ὡς τὰ μάλιστα ἐξαιρετικὸν καὶ ἰσχυρὸν
δικαιολογητικόν, οὕτως εἰπεῖν, ἐγγράφον εἰς τὸν
πραγματευόμενον τὰ περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐθνό-
τητος. Πῶς ἐπὶ δουλείας ἀπνοῦς καὶ βαρβάρου
τεσσάρων ὅλων ἐκατονταετηρίδων περιεσώθη ἀλό-
γητον καὶ ἀμυχλὸν τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα, πῶς διε-
τηρήθησαν ἀσβεστά τὰ ζώοντα τῆς ἑλληνικῆς μα-
θησέως καὶ παιδείας, ὑπὸ τίνων καὶ διὰ ποιῶν θυ-
σιῶν καὶ κινδύων, κινδύνων καὶ θυσιῶν κατ' οὐδὲν
ἀντως ἐλαττωμένων τῶν ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτη-
σίας ἀγῶνος, διεκρατήθη ἀσύντριπτος ἡ ἀλοιοῦς τῆς
ἐθνικῆς παραδόσεως, ὅποια ἢ κατὰ πᾶσαν νέαν ἐ-
κατονταετηρίδα γενομένη πρόδοσις, ταῦτα πάντα
διευκρινουῦνται ἰδιαζόντως διὰ τῆς μελέτης τῆς
φιλολογικῆς καταστάσεως τοῦ δούλου ἔθνους, ἧς
τὸν συνοπτικὸν πίνακα πρῶτος σκιαγραφεύς παρή-
θετο ἡμῖν τὸ δεῦτερον ὁ Κ. Α. Παπαδοπούλου.
Παρόλοιο δὲ σήμερον πολλῶ πληρέστερον ἢ πρὶν
δίδει ἐν τῷ προεκδοθέντι καταλόγῳ ἐσημει-
οῦντο 618 μόνον βιβλία, ὁ ἦδη ἀναγγελλόμενος
(Μέρος Α' καὶ Β') περιλαμβάνει διπλάσιον καὶ ἐπέ-
κεισα ἀριθμὸν, ἦτοι 1258. Καὶ πεπεισμεθα ὅτι εἰ
παρῶν ἦν ὁ συγγραφεὺς ὅτε ἐξετυπώτο τὸ Β' Μέ-
ρος, οὐ μόνον ἤθελε προσθέσει καὶ ἄλλα πονή-
ματα (**), ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς βιογραφίας ἠθελε
δειχθῆ ἀκριβεστέρας, τὰς μὲν συμπληρῶν τὰς δὲ
περιουσιάζων (***) Ἀτυχῶς ὅμως τῶντα πάσχου-
σιν οἱ ἀπόντες κατὰ τὴν τύπωσιν τῶν ἰδίων ἔργων
συγγραφεὺς, καὶ ὅταν ταῦτα ἐκδίδωνται, ὡς ὁ κα-
τάλογος τοῦ Κ. Παπαδοπούλου, τῇ ἐπιστάσει καὶ
σπουδῇ τῶν οἴων αὐτῶν. Λυπεῖ δὲ ἡμᾶς πρὸ πάν-
των ἡ παραλειψὶς τῶν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος

ἑλλῆς φιλόπονος, ἐτίμησε τὸν
καὶ ἄλλοτε ὑπεδειξάμεν (*), τούτο εἶναι ἰδιώων
γνωρίσμα τῆς φιλομαθείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ὅτι
καὶ ἐν μέσῳ πολέμων καὶ κινδύνων καὶ πανωλεθριῶν
φιλεῖ τὰ γράμματα καὶ μεριμνᾷ περὶ αὐτῶν. Τὰ
Μυστικουνομήσια τοῦ Βενιαμόν, καὶ ἡ Ἠθικὴ
τοῦ Ζουή ὑπὸ Ν. Σπηλιάδου, τοῦ Σκυλίτση Ὀμη-
ρίδου ἡ Ἱστορία τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, τοῦ
Σπυρ. Σκούρου τὸ Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν τῶν Βασιλέ-
λου, ἡ Θεωρία γενικῆ περὶ τῶν διαφόρων διοικη-
τικῶν συστημάτων κλ. τοῦ Ἀ. Πολυζωίδου, τὸ
Βιβλιαράκι κατ' ἑρωταπόκρισιν τοῦ Στ. Κανέ-
λου, τοῦ ἱατροῦ Εὐαγγελίου Μεξικῆ ἢ εἰς τὴν ἄλ-
βανικὴν μετάρρασις τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγε-
λίου, ἡ Ἀθηνᾶ ἦτοι ἀνάλεκτα τοῦ Γ. Αἰνῶνος
καὶ Γ. Χρησιδίου, τὸ Σάλλειμα πολεμιστῆριον
τοῦ Γουζέλη, τὰ Χρῆσῃ τοῦ Η. Λοιάρχου κλ. τοῦ
Α. Σούτσου αἱ Σάτιραι καὶ ὁ Ἀσωτος, ἡ Γ'. Ε-
φημερίς τοῦ Θ. Φαρμακίδου καὶ Χρησιδίου, τὰ
Ἑλληνικὰ Χρονικὰ τοῦ Μέγερ, ὁ Φίλος τοῦ νέ-
μου τοῦ Κισπέπη, ἡ Ἠδὸς τοῦ Ἐμ. Ἀντωνιάδου, ἡ
Δίγναρα τοῦ Μουστοξίδου καὶ Κοκκῶνη, ταῦτα
πάντα καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα αἴτινα λαμβάνουσι τὴν
ἴωσαν ταύτην τὴν μνήμην ἡμῶν, ὃν ὅμοις τὰ ὀνό-
ματα παρελείφθησαν ἐν τῷ Καταλόγῳ, τεκμηριώ-
εισιν ἀναντιρρήτως ὅτι καὶ λιμώτων καὶ πολέμων
καὶ φονευόμενος ὁ Ἑλλῆν ὁργᾷ πρὸς τὴν παιδείαν.
Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ Καταλόγου ἴσως ἦν καὶ
ἄλλο τι ἀναγκαῖον ἢ σημειώσεις, λέγομεν, τῶν ἀξι-
λογωτέρων τοῦλάχιστον συγγραφῶν αἴτινες ἐδη-
μοσιεύθησαν διὰ περιοδικῶν συγγραμμάτων. Ὁ
Στέφανος Κανελλῶς, παροδείγματος χάριν, ἀνὴρ
πολλῶς τὴν κρίσιν καὶ τὴν παιδείαν, θαυμασθεὶς καὶ
ὑπὸ τῶν ξένων αὐτῶν, ὑπήρξεν ἐκ τῶν ἐδραιοτέρων
στόλων τοῦ Λογίου Ἐρμιόυ αἰ ἐν τούτῳ πολλαὶ
καὶ διεξοδικαὶ αὐτοῦ μελέται περὶ γλωσσικῶν καὶ
φιλοσοφικῶν καὶ φυσικομαθηματικῶν καὶ ἄλλων φι-
λολογικῶν ἀντικειμένων, καὶ σήμερον ἠθέλον κατα-
ταχθῆ μετὰ τῶν ἐξοχωτέρων προϊόντων τῆς καθ' ἡ-
μᾶς φιλολογίας (**). Ὁ Ἀθανάσιος Βογορίδης, οὐ-

ὁ ἐκδοτῆς ἀομιλεῖ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν τῶν ἐπὶ τῶν
ἡμερῶν μας τυπογραφῶν τῆς Ἑλλάδος. » Φαίνεται δὲ
ἐκ τούτου ὅτι καὶ οἱ τότε φιλαναγνώσται ἠγάπων
μὲν ν' ἀποκτώσιν, ὡς καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς, βιβλία, δὲν
ἠγάτων ὅμοις καὶ νὰ λύσῃ προθύμως τὸ βολάν-
τιον ἴν' ἀποτίωσι τὸ τίμημα. Ὄθεν καὶ λέγει ὁ
ἄλλος ὀδυρόμενος πρὸ 350 ἐτῶν ὅτι ἀπαραλ-
λάκτως ἠθέλωμεν ἡμεῖς εἰπεῖ σήμερον πρὸς οὐκ εὐ-
αριθμῶς τῶν συνδρομητῶν τῆς *Ἐπιπέρας* « ἁμυ-
βάνει' οὐν τούτῳ τὸ βιβλίδιον, οὐ προῖκα μὲν τοι,
ὄτε δὲ τὰ γράμματα, ἐν' ἔχω καὶ αὐτὸς πορίζεσθαι
ὅμιν πάσας τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀρίστους βίβλους,
καὶ οὕτως εἰ δώσετε, δώσω' ὅτι οὐκ ἔχω ἐντυποῦν
ἄνευ χρημάτων πολλῶν πιστεύετε τοῖς οὐκ ἀνιδύ-
νωος ἐμπειροθεῖσι καὶ πάντων μάλιστα οὕτως λέ-
γοντι Δημοσθένει' Δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τού-
των οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν δεόντων' οὐ μὴν φι-
λοχρημάτως ἔχων, μάλλον δὲ τοῖς τοιαύταις ἀπεχ-
θάνομενος ταῦτ' ἄγε εἶρηκα' καὶ τοι χρημάτων ἄνευ

ὡ δυνατόν εὐπορεῖν ὧν ὑμεῖς μὲν ὑπερβαλλόντως ἐφείσθε, αὐτοὶ δὲ πολλῶν μύθῳ καὶ δαπάνῃ πεποννηκότες διατελοῦμεν » (σελ. 16).

Ἔχει δὲ καὶ τὰ εὐτράπελα ὁ Κατάλογος. Ἄνθιμος ὁ Γαζής, ποιούμενος μνείαν κακῆς τινος παραφράσεως τοῦ Πρωχεῖρου τοῦ Ἀρμεναπούλου γενομένης ὑπὸ τινος Σπανῶ. λέγει ἀστείως ταῦτα: « Σπανός δέ τις, ἐν Ἀδριανουπόλει διδάσκαλος, παραφράσας τὸ βιβλίον τούτου, ἐσπάνισεν αὐτὸ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ ὠραϊκότητος, ὡς μὴ ὄφελεν. Ἡ τοιαύτη ἐσπανισμένη παράφρασις ἐξεδόθη ἐν Πενετίᾳ πολλάκις » (σελ. 50). Οὕτως ἔλεγαν ἄλλοις παιζῶν καὶ ὁ πολλὸς Εὐγένιος περὶ τοῦ ἐπιγράμματος αὐτῶν Ἀθ. Φαλίδα: « ὁ γὰρ Φαλίδας καταψαλιδισέ μου, κ.λ. »

Ἄλλ' οὐχ ἦντων ἀστεία καὶ ἡ τοῦ Βενδότη ῥήσις ἢ ἐπὶ τῷ παθήματι τοῦ τετραγλώστου λεζικίου τοῦ Γαωργ. Κωνσταντίνου (σελ. 55). Εἰδὲ καὶ κινδύμεθα τῷ πόθῳ τῆς ἐπαναλήψεως, ἀκούμεθα νὰ εὐχθόμεθα μὴ εἰς αἰῶνας πάθῃ τοιαύτην ἐκτομὴν μήτε σύγγραμμα (καλὸν ἐνοοῦμεν), ἀλλὰ, νῆ ἀνα, μήτε συγγραφεύς!

Ἀρσένιος τις, ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας, ἐκδούς τὸ 1534 ἔτος « Σχόλια ἐπὶ τῶν ἐπτὰ τραγηδιῶν Εὐριπίδου, » ἀφιέρωσεν αὐτὰ εἰς τὸν ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερέα Παῦλον τὸν Γ'. Ἴν' οὗτος, ὡς φαίνεται, ὁ πρόεδρος ἐκεῖνος τῆς ἐν Μονεμβασίᾳ ἐκκλησίας ἀνὴρ φιλαλήθης καὶ ἀδόλος ὡς ἀξιοὶ τοὺς ἐπισκόπους ὁ ἠμῶνμος τοῦ Πάπα ἐκεῖνου ἀπόστολος: διότι γράφων ἔλεγε: « Μάχονται Ἀγαρινοὶ χριστιανοί, ἀμφοτέροι δὲ τοῖς τιλαιπύροις Γραικοῖς. Ἐκείνοι μὲν γὰρ τὸ ἡμέτερον βασίλειον ἀνηλεῶς ἠνδραγαθίσαν καὶ τὸ γένος ἡμῶν εἰς τὰ τῆς γῆς πέρατα περιπλανήσασθαι διεσκεδάσαν, τῶν δὲ ἐσπερίων τινῶν, εἴτε καὶ πύπανον ὑπὸ τῶν Οὐστογῶν ἐκείνων εἴη καταλελειμμένον ἐν τῇ Ἑλλάδι, κεινὸν ἀρπάζοντες κατασθίουσι » (Μέρ. Β', σελ. 26). Κατὰ τὸν Ἀρσένιον λοιπὸν καὶ τὴν κοινότητα ἡν ἐλεούσας ἐδίδον τοῖς πατράτιν ἡμῶν οἱ Ἀγαρινοί, οἱ ἐσπεριοὶ χριστιανοί, μᾶλλον τῶν Ἀσιανῶν ἀνελεθίμενος, τὴν ἱερὰν καὶ τὴν κατεβρόχθίζον!

Οὐδὲ ἡ Ἀλήθεια Κριτής, ἢ ἀνωτέρω ἀναγγέλλομεν, περιέχεται ἐν τῷ Κατάλογῳ. Ἡμεῖς δὲ καὶ τοὶ κινδυνεύοντες ν' ἀκούσωμεν ὅτι χέομεν μῦθον ἐπὶ φανῇ ἀφιερώνοντας στήλας τινὰς τῆς Παρθένου εἰς βιβλίον ἀκκοινομάστον, ἔως οὗ ἡμῶς τὰ πιστοτήρια τῶν Ἀθηναίων, πλαταγούντα ἀπὸ τινος ὑπερβαλλόντως μὲν δυσήχως δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐκδώσωσι τὸν Γ' τόμον τῆς περὶ τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας συγγραφῆς τοῦ καθήγητοῦ Κοντουγόνη, ἢ τοῦ Κ. Φαρμακίδου τὸ περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας ἀνυπομνήτως προσδοκώμενον πόνημα, ἢ τοῦ Κ. Κουμανούδη τῶν Κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ 1833 ἔτους ἐκδοθέντων ἑλληνικῶν βιβλίων, ἢ τοῦ Κ. Ζαμπέλιου τὸ περὶ τῆς πρεσβείας τοῦ Αἰουτπράνδου, ἢ τοῦ Κ. Παπαβήρηγοπούλου τὸν Γ' τόμον τῆς Γεν. Ἱστορίας, ἐξαιτούμεθα πρὸς τῆς γνωστῆς

τῶν ἀναγνωστῶν συγκαταθήσεως νὰ ἐξετάσωμεν μετ' αὐτῶν πότε καὶ ποῦ καὶ ὑπὸ τίνος ἐξεδόθη ἡ Ἀλήθεια Κριτής, καὶ ὅποιον τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Φρονοῦμεν δὲ ὅτι ἡ ἐξέτασις δὲν θέλει ἀποβῆ πάντῃ ἀδιάφορος, ἐὰν μόνον καταστήσωμεν, ἂν οὐχὲ νὰ πεισθῶμεν, τοῦλάχιστον νὰ συμπεράνωμεν ποῦ ἐτυπώθη τὸ ἀνά χεῖρας βιβλίον.

Τὴν ὑπερξίν τούτου ἐμάθομεν τὸ πρῶτον πρὸ δύο ἔτων ἐπεξερχόμενοι τὴν « Κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἐ.Ι.λίδα περιήγησιν τοῦ Τσανδῆλερ. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεφασίσσαμεν ἀπαξ νὰ ἐρευνησωμεν τὰ περὶ τοῦ συγγραφέως, δευτε ἀκούσωμεν αὐτὰ τοῦ Ἄγγλου περιηγητοῦ τὰ λόγια, θεωρήσαντος ἀναγκαῖον νὰ ἠμιλήσῃ διὰ μακρῶν περὶ ἐκεῖνου διακείμενος ἐν Ἀθήναις.

« Ὑπῆρχε δὲ μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἀρχόντων καὶ τινεῖς Ἰταλὸς Λομβάρδης τοῦνομα, κατοικῶν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Ἀθήναις, καὶ γνωστὸς πρὸς τινὰ τῶν ἀνωδοιπόρων μου. Τὸν Λομβάρδην τούτον ἠγάπων οἱ Τοῦρκοι, θεωροῦντες ὡς Μισομεθάνῳ, καὶ δερβίση μάλιστα τίτλον δίδοντες αὐτῷ, διότι εἶχεν ἐξωτερικὴν ταπεινοφροσύνην καὶ πτωχειᾶς. Προσέφερε δὲ πρὸς ἡμᾶς τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ἅς καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐδέχθημεν ("). »

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τόμῳ ὁ περιηγητὴς προστίθει ταῦτα:

« Εἶχομεν δὲ καὶ τὴν ἀδιάρκτον δυσαρτέκειον νὰ βλέπωμεν συνεχῶς ἐρχόμενον εἰς τὸ κατάλυμα ἡμῶν τὸν Λομβάρδην, ὃν ἀπεστροφόμεθα ὅλοι ἐκ καρδίας, καθόσον μάλιστα ἡ βδελυρὰ παρουσία ὡς καὶ ἡ εἰς ἄκρον ἀκόλαστος καὶ βάνανσος καὶ δυσσεβῆς αὐτοῦ ἠμιλία ἐμόλυνον καὶ ἐδηλητηρίαζον παῖσαν ἡμῶν τέρψιν.

« Ὁ Λομβάρδης οὗτος ὅστις ἐλέγετο ἱερεὺς, ἐφημίετο κλέψας τὰ σκεύη καὶ τὰ ἄμφια τῆς ἐκκλησίας του. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τῆς πατρίδος του ἵ' ἀπαλλαγῶν τῆς ποιῆς δι' ἧς ἐμελλε νὰ τιμωρηθῆ δεινότητάν τι κακούργημα πρᾶχθὲν ὑπ' αὐτοῦ. Ἦτο ἐγκρατὴς τῆς λατινικῆς, καὶ ὡς ἔχων ἱατρικὰς τινὰς γνώσεις, παρεκλούθησε πολλοὺς τῶν πασάδων καὶ ἄλλων μεγιστάνων ὀθωμανῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐδειξε γενναϊότητα οὗ τὴν τυχοῦσαν κατὰ τινὰς κινδυνώδεστάτας ἐκστρατείας ἐναντίον Ἀρσῶν καὶ ἀνταρτῶν, ἀνταμειβῆ διὰ χρημάτων, ἵππων καὶ μιλωτῶν. Εἶχε δὲ καὶ πολλὴν ἐπιτηδεωτάτα καὶ εὐγλωττίαν, ἀλλὰ καὶ κλίειν ἀκόσθηκτον πρὸς τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν ὑπόκρισιν. Θέλων νὰ φανῆ προσήλυτος τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἔγραψεν ἰταλιστὶ βιβλίον ἐπιγραφόμενον: Ἡ ἀλήθεια κριτής ὑπὸ τοῦ πατρὸς Βεντσόνη Ἰησοῦτου, ἐπιστρέψαντος εἰς τὴν ἀληθινὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἀνατολικήν. Μετὰ φρασίς δὲ τοῦ ποιήματος τούτου εἰς τὴν χυδαίαν ἑλληνικὴν μετὰ γελοίων (burlesques) εἰκόνων, ἐτυπώθη ἐν Ἰωαννίνοις, πόλει τῆς Ἡπείρου, καὶ διεδόθη εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἡ κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ

(*) Chandelier, Travels in Asia Minor, etc, Tom. II. chap. VI.

χολὴ τῆς σατύρας κατῆς τοσοῦτο εὐφρῶς ὑπεκρύπτετο, ὥστε ἐπὶ πολλὸν χρόνον ὁ συγγραφεὺς ἠθεωρήθη ὡς ἀξίος πρόμαχος τῆς τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδοξίας. Εἶχε δὲ συνθέσει καὶ πιερὸλογον διεξοδικὸν λιβέλλον κατὰ τινος ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀφρικής, Φιλαμισθεῖς ἐν Ἀθήναις ἀπηλλάγη διὰ παρακλήσεων καὶ δακρύων, καὶ μάλιστα διὰ μεσοκλητήσεως τῶν Τοῦρκων οὐκατεραντῶν αὐτόν. Εἰδὲ καὶ ἦν ἀξίος τῆς αὐστηρότητος ἐκεῖνης, αὐτὸς ἡμῶς ἐξευδήν, καὶ ὅλος ἔπνεεν ἐκδίκησιν ὄθεν, ἵνα ἐξοντώσῃ τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ, ἐνήργησε πλείστα ὅσα ἀποτρόπαια καὶ κακοήθη. Ἐπανελθὼν δὲ πρὸ μικροῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐκαυχᾶτο ὅτι διὰ σκευωριῶν κατέβαλέ τινὰς τῶν ὑπερφάνων ἀρχόντων τῶν Ἀθηναίων, διότι ὕψωσαν ὡς πρίξεναι σημαίαν ξένων δυνάμεων, οἰκαιοποιήσιντες προνόμιον ἀπαγορευθὲν τοῖς ὑπηκόοις τοῦ σουλτάνου διὰ θεοπλημτίας ἐνῷ ἔτι διεστρίβονεν ἐν Σμύρῃ. Διηγήτο δὲ ἀνακλήτως καὶ εὐτραπέλω; τὸν θάνατον τοῦ προσφιλοῦς πρωτοτόκου υἱοῦ του, ἢν ἐπιβιβάσας εἰς πλοῖον ἐστὲλθεν εἰς τὰ πάτρια δῶμάτα. Ὁ νέος οὗτος νοσίσας ἐν Πειραιεὶ μετεκομίσθη εἰς μοναστήριον ἀλλ' ἐπειδὴ συγχρόνως ἀπέθανεν ὑπὸ λοιμοῦ ἄλλας τις συνεπιβάτας, ὁ ταλαιπώρος υἱὸς τοῦ Λομβάρδῆ ἐρήψθη ἀνεξετάστως εἰς φέερον πρὸς τὸν αἰγιαλὸν, καὶ ἐκαλύφθη διὰ μεγίστου λίθου. Πρὶν ἢ ἀναχωρήσωμεν, ὁ Λομβάρδης διεξέυχθη τὴν γυναῖκα καὶ ἀπεκέρυξε τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἕνα υἱὸν καὶ δύο θυγατέρας, μὴ θελήσαντας νὰ ἐξομώσωσι τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Οἱ δὲ Τοῦρκοι, σκανδαλισθέντες διὰ τὴν παραβίαν ταύτην τῶν πρώτων αἰσθημάτων τῆς φύσεως, ἀνέλαβον τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀτυχῶν τούτων. Ἄλλ' ὁ Λομβάρδης, νομφεθεῖς ἐνώπιον τοῦ Καθῆ νέαν Ἀλβανὴν συνέζει μετ' αὐτῆς. Ἐξ ὅλων ἡμῶς τῶν κακουργημάτων ὅσα ἐπραξεν, ἢ περὶ τὴν πολυγυμίαν βοήθῃ αὐτοῦ ἦτο καὶ τὸ ἐλαφρότερον καὶ τὸ ἦν τὸν βδελυκτόν . . . .

« Ὁ Λομβάρδης ὑπέκαιε τὴν διχονομίαν διὰ τῆς ὑποῦλων ἐργαζόμενος ὡς ἀσπάζε ὑπὸ τὴν γῆν. Κατεδίωκε δὲ μετὰ τοιαύτης λύσεως τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ὥστε ἐνηγκλίωθησαν αὐτόν καὶ ὁ Βασιλεύς καὶ πάντες οἱ ἐχθροὶ τοῦ καταδικωμένου. Καί ποτε ἐξερχόμενου τοῦ ἀρχιερέως τῆς ἐκκλησίας, ὁ ἄγλος ἐξεγερθεὶς ὑπὸ τοῦ Λομβάρδῆ ἀνεβήσε Βαραβά, Βαραβά! Ἐνὶ λόγῳ οὐδὲν ποινῶν καὶ καταχθόνιον παρεμέλησε τὸ αἰσχρὸν ἐκείνο ἀνδρῆριον ἵν' ἀμαυρώσῃ τὴν δόξαν τοῦ ἱεράρχου καὶ ἐξολοθρεύσῃ αὐτόν. Δὲν καταδίωξε δὲ μόνον τὸν ἀρχιερέα, ἀλλὰ καὶ πάντας ὅσους ἐμίσει, καὶ μάλιστα χειροῦργον τινὰ ἐκ Κεαυρίας ὃν τινα ἤθελε βεβαίως ἐξυντώσει εἰμὴ ὑπερασπίζετο αὐτόν ὁ ἐν Ναυπλίᾳ κηρύξας τῆς Γαλλίας. Κατ' αἴτησιν τούτου ὁ βοεβόδας ὑπεσχέθη νὰ τὸν φυλάξῃ ἀπὸ παντὸς κακοῦ, καὶ εἰς ἐγγύησιν ἔθετο τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ υἱοῦ του εἰπὼν: ἔτι συμβῆ, νὰ συμβῆ εἰς τὸν υἱὸν μου Ἰσαμῆδ » (").

(*) Ἀπ. Tom. ΠΙ. chap. XXX.

Σκεῦος λοιπὸν καλῶς καὶ πονηρίας ἦν, κατὰ τὸν ἡμέτερον περιηγητὴν, ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀληθείας διότι, ἀφοῦ ἡ πολυγαμία ἦν τὸ ἐλαφρότερον τῶν κακουργημάτων τούτου, ὅποιον ἄρα ἦν τὸ βρῦότερον; Τὸ καθ' ἡμᾶς, καὶ τοὶ μὴ ἔχοντες μήτε σκοπὸν μήτε πόθον νὰ ἐπισκευάσωμεν τὴν τιμὴν τοῦ μακαρίτου ἐκεῖνου, ὁμολογοῦμεν ὅτι φοβούμεθα μὴ ἐν τῇ γνωστῇ αὐτοῦ ὑπογοηδρίᾳ λαθῶν ὁ βρετανὸς ζωγράφος βαθύτερον τοῦ δέντους ἐβάπτισε τὴν γραφίδα εἰς τὰ ἀμαυρὰ τοῦ πυξιδίου, τοῦ χρώματος διότι, ὡς καθ' ἑκάστην ἐκ πείρας ἀλλογενῆς μανθάνομεν, οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἑλλάδα ξένοι, ἀγνοοῦντες τὴν γλώσσαν ἡμῶν, καὶ εὐπιστία ὑπερκαλλούση φερόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, πιστεύουσιν ἀδυσαντίως ὅτι ἀκούουσι, καὶ μάλιστα εἴποτε τύχει νὰ συμβιβάζονται πρὸς τὰ λεγόμενα πρὸς τὴν προαίρεσιν αὐτῶν ἢ δὲ τοῦ ἡμετέρου Ἄγγλου δὲν ἦν βεβαίως σφόδρα ἀγαθὴ πρὸς τὸν σταλιτεύσαντα, ὡς φάνεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς, τὰ τῆς αἰρέσεως τῶν Λουθηρανῶν. Ἄλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα μαρτυροῦσι τὴν μισοκαϊώδη εὐπιστίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου. Διηγήσομενος φέρ' εἰπεῖν ἐν τῷ Γ' τόμῳ ἔριδά τινα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηναίων πρὸς τὸν ὀθωμανὸν δικαιοκτὴν προστίθασιν ὅτι οὗτος, τίνιας ὀργίλιος τὴν χεῖρα ἵνα πατάξῃ διὰ ταιμπουκίου τὸν ἀντίπαλον, εἶπε συγχρόνως ὅτι οὗτε ἀρχιερεὺς, οὗτε ἱερεὺς, οὐδὲ καὶν διάκονος ἦτο. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἱεράρχης, προεκάλεσε τὸν ὀθωμανὸν νὰ ἐξηγηθῇ πλατύτερον ὅτι οὗτος δὲ ἀπεκρίνατο ἑλληνιστί: ἡ Γαλιθάρος αἰετὶ γαλιθάρος! Καὶ λοιπὴν ἰδοὺ ὁ τοῦρκος βοεβόδας γινώσκων, ὡς ἀμεσος τοῦ Περικλέους ἀπόγονος, τὴν ἀρχαίαν ἀθήϊδα μετὰ τῶν χρονολογικῶν αὐτῆς ἐπιρρήματων.

Φάνεται ἡμῶς ὅτι περὶ τὸ προτελευταῖον τέταρτον τῆς περὶ τοῦ ἐκατονταετηρίδος ὅτε περιηγήτο ὁ Κ. Τσανδῆλερ, καὶ αὐτὸ τὸ μουσουλμανικὸν ἄραϊον φύλον τῶν Ἀθηναίων ἤρξε περὶ σοφίας πρὸς τοὺς ἄφρονες ὀπαδοὺς τοῦ Μωάμεθ: διότι, « ἡ μήτηρ τοῦ Ὄσμῆν ἀγλῆ ὅστις συνεχῶς ἐπεσκέπτετο τὸν ἡμέτερον περιηγητὴν, ἦτο τέρας σοφίας καὶ πολυμαθείας καὶ πολλῆς ἠκούσθη ἐκεῖνος λέγων, ὅτι τοσοῦτον φόβον ἐνεποιοῦν αἱ γνώσεις αὐτῆς, ὥστε ἔτρεμεν (ὡς ὁ Κεῖν βεβαίως), ὁ συγγενὴς Ἄγμετ Ἀγῆς ὅτε ἐπεσκέπτετο αὐτόν ἀπαξ κατ' ἔτος » (Tom. III, chap. XXXVI).

Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἔτι φοβούμεθα, μὴ ἡ διαβεβαίωσις τοῦ περιηγητοῦ ὅτι συγγραφεὺς τῆς Ἀληθείας ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ Λομβάρδης δὲν ἦναι ἀκριβής. Ὁ Λομβάρδης, κατὰ τὸν Τσανδῆλερ, ἠθεωρεῖτο Τοῦρκο, ὅστις μάλιστα καὶ ἐβραβεύθη διὰ τίτλου δερβίση ἀλλὰ καὶ τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα ἐβίασε νὰ γίνωσιν ἔξωροι τῶν χριστιανικῶν δογμάτων, καὶ τὸν ἀρχιερέα καταδίωξε, καὶ πρὸς ἄλλους χριστιανούς ἐφέρετο ἐχθρικός ἐνῷ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀληθείας λέγει (ἴδε τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν), ὅτι ἐπιστρέψεν εἰς τὴν ἀληθινὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἀνατολικήν.

Ἄλλα ταῦτα μικρὸν ἢ καὶ οὐδὲν ἐνδιαφέρου-
σιν ἡμᾶς· ἀπείλομεν δὲ χάριτας πρὸς τὸν Ἄγγλον
περιηγητὴν ὅτι ἐτήρησε τὸ ὄνομα βιβλίου οὐτινος
τὴν ὑπαρξὴν οὐδ' οἱ μᾶλλον ἐγκύπτοντες· περὶ τὰ
κοινῶτα ἐγίνωσκον ἄλλοθεν (*).

Σημειώσεων δὲ ὅτι οὐδ' ἡ διαβεβαίωσις ὅτι τὸ
βιβλίον ἐξετυπώθη ἐν Ἰωαννίνοις ἦν ἀληθὴς· διότι
οὐδέποτε ὑπῆρχε τυπογραφεῖον ἐν τῇ πόλει ἐκεῖνη.

Καὶ λοιπὸν μῦθος ἦν τὰ περὶ αὐτοῦ γραφέντα·
Ἡ βιβλιοφύλαξ ἢ μᾶλλον ὁ βιβλιόφιλος Κ. Γ.
Ἰ. Αποστολίδης Κοσμῆς πρὸς ἐν ἐλέγμῳ ποτε
περὶ τῆς Ἀληθείας Κριτοῦ, ἀπέδειξεν ἀμέσως τὸ
ἐναντίον· διότι, κάμψας πλέον τοῦ συνήθους τὸν
αὐχένα, διευθύνθη ἐν σιωπῇ εἰς τινα τῶν μᾶλλον
παρὰ τὸν γωνίων τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης, καὶ
ἐξαγαγὼν βιβλίον περιτετυλιγμένον ἐπιμελῶς, ὡς
ιερόν καιμήλιον ἐντὸς πρασίνου χάρτου, ἐνεχειρή-
σεν ἡμῖν. Τὸ δὲ βιβλίον ἔφερεν ἐν μετωπίῳ τὴν
ἐπιγραφὴν ἣν ἀνωτέρω ἐκοινοποιήσαμεν. Ἄλλα ποῦ
καὶ πότι ἐτυπώθη, οὐδετέρου τούτων γίνεται μνεία
ἐν αὐτῷ· ἐπειδὴ δὲ ἐν μὲν Ἰωαννίνοις οὐδέποτε
ὑπῆρξεν, ὡς εἶδομεν, τυπογραφεῖον, ἐν δὲ τῇ θυτικῇ
Ἐυρώπῃ τῇ μὲν παπικίζουσα τῇ δὲ λουθηροκαλι-
νίζουσα δὲν ἦν δυνατὸν νὰ συγχωρηθῇ τοιοῦτου
συγγράμματος ἢ ἐκδοσις, ὑπεθέσαμεν ὅτι αὐτὴ ἐγά-
νετο εἴτε ἐν Ἀσσίᾳ, καὶ μάλιστα ἐν Βουκουρεστίῳ
ἔπου πολλά τότε ἐξετυπώθησαν βιβλία ἑλληνικά,
εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, καθόσον καὶ τὰ στοι-
χεῖα ὠμοίωζον τὰ ἐν χρῆσει ἐν ταῖς δύο ἐκείναις
πόλεσι. Τυπογραφεῖον ἑλληνικὸν συνστάθη τὸ πρῶ-
τον, ὡς γνωστὸν, ἐν ταῖς Πατριαρχείαις τοῦ Βυζαν-
τίου ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Δουκάρεως τὸ 1627 ἔτος·
κατεστράφη δὲ μετὰ ἓνα ἐνιαυτὸν ὑπὸ τῶν κρατούν-
των τῇ πονηρᾷ τῶν Ἰησοῦϊτῶν ἐισηγήσει, καὶ, ὡς
ἐξάγεται ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ Καταλόγου τοῦ
Κ. Παπαδοπούλου, ἢ ἀνέγερσις αὐτοῦ, ἢ τοῦ ἀγί-
στον ἢ συντονωτέρου ἐνασχόλησις εἰς ἐκδοσὴν βι-
βλίων (**). ἐγένετο περὶ τὰ μέσα τῆς 17' ἑκατονταε-
τηρίδος. Λέγομεν δὲ ἢ συντονωτέρου ἐνασχόλησις,
διότι ἐν τῷ Α' Μέρει τοῦ Καταλόγου, ἐν σελ. 34,
εὑρίσκομεν τὴν Ὁρθόδοξον ἑκκλησίαν τῆς καθολι-
κῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολι-
κῆς, τυπωθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ
ἡμετέρῃ μορῇ, ἔτει αχ'β', Νοεμβρ. ἢ. Ὡστε τὸ
1662, ἤτοι 30 περίπου ἔτη μετὰ τὴν καταστρο-
φὴν τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου ὑπῆρχε τοιοῦ-
τον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(*) Ὁ ἐν Ἐπιπέθῳ γνωστὸς ὁμογενὴς Κ. Γ. Βελούδης ὡς καὶ
ὁ πολλὸς Α. Μενταξιδῆς ὅτι ἐρωτήσαμεν περὶ τοῦ βιβλίου τούτου,
ἀπάντησαν ὅτι, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς περιηγήσεως τοῦ Τσανδλερ
γινώσκουσι μόνον περὶ αὐτοῦ. Ὁ 3' πρώτος μάλιστα ἐξέτασας πάν-
των τῶν ἐν Ἑπιπέθῳ τυπογραφείων τοὺς καταλόγους, οὐδένα μὲν εἶρα
αεσημειωμένον αὐτό.

(**) Τὰ πρῶτα στοιχεῖα ἦσαν ἀγγλικά, διότι ἐξ Ἄγγλων ἔφερε
τυπογραφεῖον ὁ ἱερομόναχος Νικόλαος ἢ Νικόδημος Μεταξῆς.
Ἐπειδὴ δὲ τῶν μετὰ τὴν καταστροφὴν τυπωθέντων βιβλίων
οἱ χαρακτῆρες εἰσὶν ἀλλοιοί, φαίνεται ὅτι οἱ πρῶτοι δὲ ἐξῆρα
νύθησαν.

Ἄλλα πόθεν τάχα πλανηθεὶς ὁ Τσανδλερ εἶπεν
ὅτι ἡ Ἀλήθεια Κριτῆς ἐτυπώθη ἐν Ἰωαννίνοις πρῶ-
τα τῆς Ἡπείρου;

Πλὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀσσίᾳ
τυπογραφείων ὑπῆρχε, πρῶτον ἀξιοσημείωτον κατὰ
τὴν πολυστένακτον ἐκείνην ἐποχὴν, καὶ ἄλλο ἐν
χώρα ἑλληνίδι, ἐν τῇ κατὰ Μακεδονίαν Μοσχόπο-
λει ἢ Βοσκοπόλει, ἐξ ἧς ὠρμάτο ὁ παρὰ Φαβριλίῳ
Δημήτριος Προκόπιος Μοσχόπολιτης. Ἡ πόλις αὐ-
τὴ, περὶ ἧς θέλομεν προσεχῶς δημοσιεύσει ἐνδεήσεις
τινάς, θεμελιωθεῖσα, κατὰ Πουκβίλ, τὴν ἐνδεκάτην
ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ ποιμένων, α ἀνεδείχθη ἢ ἐμ-
πορικῇ τῆς Ἡπείρου μητρόπολις. Καὶ περὶ τὰ μέσα
μὲν τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος, κατωφεῖτο
ὑπὸ τεσσαράκοντα περίπου χιλιάδων ψυχῶν, τὸ δὲ
1788 ἔτος, ὁ λαὸς αὐξήθηκε κατὰ ἓν τρίτον, ἐπιη-
γέλλετο ἀξιολογώτατην τύχην πρὸς τοὺς χριστιανούς
τοῦ σχεδὸν ἀγνώστου ἐκείνου μέρους τῆς Ἑλλάδος.
Τὰ σχολεῖα τῆς Βοσκοπόλεως ἤκμαζον, ὁ πολιτισμὸς
προήγατο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ὁρθοδόξου καὶ
τῶν λειτουργῶν αὐτῆς ὅπως προήγατο ἄλλοτε ἐν
ἄλλῳ τινὶ τόπῳ παρὰ τὰς εὐδαίμονας ὄχλας τοῦ
Παραγαίου. Ἄλλ' ὁ φθόνος καὶ ἡ θρησκομανία συμ-
μαχίσταντα κατέστρεψαν τὸ ἔργον τῆς φρονήσεως.
Τὰ μωαμεθανικὰ στίφη ἔδωκαν πρῶτα τὸ σὺνθημα
τῆς ἐρημώσεως ληστεύοντα καὶ φονεύοντα τοὺς ἐμ-
πόρους ὅσοι ἤρχοντο εἰς Βοσκοπόλιν. Μετὰ δὲ
ταῦτα οἱ Τούρκοι βέηδες, ἐπὶ προσφάσει βοήθειας
τῶν ἐπηρεαζομένων ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου, ἐστει-
λαν φρουρὰν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ οὕτω μετὰ δεκαε-
τεῖς ἀρπαγὰς καὶ ληστεύσεις καὶ πολέμους, ἢ Βο-
σκοπόλις ἐγένετο ἄφαντος! Διακόσαι καλύθει, κα-
τοικοῦμεναι ὑπὸ ποιμένων πτωχῶν, εἰσι τὰ μόνα λεί-
ψανα τῆς πόλεως ἐκεῖνης· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ταχέως
θέλουσι καταστραφῆ ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων ἄτινα
μαρτυροῦσι τὴν πρῶτην λαμπρότητα, κλ (*).

Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ πόλει ὑπῆρχε τυπογραφεῖον
ἐν ᾧ ἐξεδόθησαν πολλάκις βιβλία κατὰ τὴν παρελ-
θούσαν ἑκατονταετηρίδα (ἴδε Νεοελ. Φιλολ. Μέρ.
Α'. σελ. 71, 75, καὶ Μέρ. Β'. σελ. 31, 57 καὶ
61), ὅπερ δὲ, κατὰ τινεὶς ἡμετέρας σημειώσεις δὲ ἀ-
γνωστὸν πόθεν ἠρξάμεθα ὡς οὐδ' εὐκαιροῦμεν νὰ
ἐξετάσωμεν καὶ κατὰ πόσον ἔχονται ἀκριβεῖας, ὑ-
πῆρξεν ἀρχαιότερον τοῦ πατριαρχικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ
ὁ μὲν Τσανδλερ, ὅστις περιηγεῖτο τὸ 1764, 1765
καὶ 1766, ὀλίγα δηλαδὴ ἔτη πρὸ τῆς καταστροφῆς
τῆς Βοσκοπόλεως, βεβαίως ὅτι ἡ Ἀλήθεια Κριτῆς
ἐτυπώθη ἐν Ἰωαννίνοις πόλει τῆς Ἡπείρου, τὰ δὲ
ἄλλα τῆς τε Μακεδονίας καὶ τῆς Ἡπείρου, πολλά-
κις ψηλαφηθέντα ἀπὸ Ἀλεξάνδρου μέχρι Βυζαντι-
νῶν καὶ Ὀθωμανῶν κατήτησαν συγκεχυμένα καὶ
ἀόριστα, δὲν εἶναι ἄλογον ἀν' υποθέσωμεν ὅτι τὸ
συγγραμμά του Πατρὸς Βεντζόνη ἐξήλθεν ἐκ τῶν
Μοσχόπολιτικῶν πιεστηρίων.

Εἰς τὰ τεκμήριον δὲ τοῦτο προσθέτομεν καὶ δεύ-

(*) Pouqueville, Voyage dans la Grèce, etc, Tom. II. chap.
LVI, p. 303. Ὁρα καὶ Cousinory, Voyage dans la Macé-
doine, Tom. I, p. 17.

τερων, οὔτινας τὰ θεμέλια καταβάλλομεν ἐπὶ τῶν
ἄμων ἐνὸς Ἀγίου, τοῦ Ἀγ. Ναοῦ. Ὁ Ἀγ. Ναοὺς
εἶναι, ὡς γνωστὸν, ὁ πάτριος τῆς μακεδονικῆς χώ-
ρας. Σπανίως εἰσέρχεται εἰς οἰκογένειαν χωρὶς ν' ἀ-
κούσης τὸ ὄνομα τούτου, πολλάκις ἐξ εὐλαβείας
καὶ εἰς ἐπιθετοὶ μεταβαλλόμενον. Ἐν τῇ 10 λοι-
πὸν σελίδι τῆς Ἀληθείας, ἐν τέλει τοῦ Κεφαλαίου,
ὑπάρχει ἤχος (vignelle), ἐν ᾧ ἐξικονίζεσθαι ἅγιος
εὐλογῶν, ἐν κεφαλίδι μὲν ἔχων τὰς λέξεις ταύτας,
α Ὁ Ἅγιος Ναοὺς, ἢ ἐκπύρωσεν δὲ ναοὺς δύο.

Ἐποτε ἄρα ἢ εἰκασία αὕτη ἀποδειχθῆ ἀληθὴς,
τὸ σπηνώτατον τοῦτο βιβλίον καθίσταται πολιτι-
μότερον ὡς μόνον λεύσανον τοῦ τῶν ἀξιοθρηνητῶν
Μοσχόπολιτῶν τυπογραφείου σωζόμενον ἐν τῇ ἡμε-
τέρῃ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ.

Ἄλλα περὶ τοῦ μέρους ὅπου ἐτυπώθη ἡ Ἀλήθεια,
ἄλλ' ἐξετάσωμεν ἤδη καὶ τί περιέχει, καὶ ὅποιον
τὸ περιεχόμενον.

Καὶ τί μὲν περιέχει, ἐξάγεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπι-
γραφῆς τοῦ βιβλίου ὁ Πατὴρ Βεντζόνης, ὅστις ἐκ
μὲν τῆς ἐπιγραφῆς Ἰησοῦϊτης, ἐκ δὲ τῆς κατωτέρω
ἐπιστολῆς Λουθηρανῆς ὁμοιογεῖται, ἀναγνωρίζας ὅτι
ἀληθινὴ ἐκκλησία εἶναι ἡ τῶν Ἀνατολικῶν, οὐ μόνον
ἠεπάθη τὰ δόγματα αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξήλαξε τὴν
πλάνην τῶν ἄλλων χριστιανικῶν αἰρέσεων διὰ τοῦ
ἀνά χειρὸς πονήματος, οὔτινος ἀγνοοῦμεν εἴ ποτε
ἐξεδόθη καὶ ὁ δεύτερος τόμος. Διαιρεῖται δὲ τὸ ἐκ
σελίδων 327 συγγεμένον τοῦτο βιβλίον (εἰς 8^{οι})
εἰς μέρη τρία, ἃν ἕκαστον ἔχει ἰδίαν σελίδωσιν.
Καὶ τὸ μὲν πρῶτον, τίτλον ἔχει τὸν ἀνωτέρω, προσ-
θήκη τοῦ α Μέρους πρώτου. Παρήρησιασις α. τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς· τὸ δὲ δεύτερον,
α Ὁπτασία τῆς ψυχῆς τοῦ Καλθίνου εἰς τὸν Λου-
θηρον κοιμώμενον· καὶ τὸ τρίτον, α Ἐρχομεν
καὶ συνομιλία τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινου-
πόλεως μετὰ τὸν Πατριάρχον ἐνώπιον πάσης τῆς ἐκεί
συνθροισμένης συνόδου. Πλὴν δὲ τούτων περιέ-
χει καὶ ἐπιγράμματα δύο, κατὰ τὴν πρὸ τοῦ ὑπερ-
ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος συνήθειαν, ἢν ἐγκαρδίως ἐπιπο-
θοῦμεν ὡς συντηροῦσαν τὴν ἔξιν τοῦ γράφειν τὴν
ἀρχαίαν, εἰ καὶ ἐνίοτε τινὰ τῶν ἐπιγραμμάτων, ὡς
τὰ προειρημένα, ἦσαν κακόζηλα, καὶ ἐπιστολὴν
προσφωνητικὴν, ἢν παραθέτομεν ὁλόκληρον ἐν ταῦ-
θα, οὐ μόνον διότι ἐξ αὐτῆς θέλει ἐνοήσῃ ὁ ἀνα-
γνώστης, ὡς ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα, ὅποιον τὸ περιε-
χόμενον, ἀλλὰ καὶ διότι ἐν αὐτῇ εὑρίσκομεν εἰ-
δήσεις τινὰς περὶ ἀνδρῶν ἀκμασάντων κατὰ τὰ τέ-
λη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος.

Περιέχει δὲ καὶ εἰκονογραφίας δέκα, τῶνόντι lui-
lesques, ὡς ὀνομάζει αὐτάς ὁ Ἄγγλος περιηγητῆς,
μαρτυρούσας τῆς τέχνης τὸ ἀτελὲς καὶ τῆς φιλοκα-
λίας τὸ ἐλλιπές, ἢ τινα διμῶς ἀμφοτέρω καὶ σήμε-
ρον ἀπαντῶμεν ἐν πολλοῖς τεύχεσιν ἐκδοιόμενης
κατὰ τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην.

Καὶ ἢ μὲν πρῶτη ἐξικονίζει τὸν συγγραφεῖα φέ-
ροντα μὲν στολὴν ἱερατικὴν τῆς ἡμετέρας ἐκκλη-
σίας, καὶ κόμην ἀνεμίαν, καὶ πάγων βαθὴν, καὶ
κάλαμον ὀξυγράφον ἐν τῇ δεξιᾷ, κρατοῦντα δὲ βί-

βλίον ἀνοικτὸν διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐν ᾧ ἀναγινώ-
σκονται ταῦτα Ἀλήθεια Κριτῆς. Ἐμπνέεται δὲ καὶ
ὑπὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἐπιταμένον ἐν εἶδει
περιστρεφῆς περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἐνῶ ὑπὸ τοῦς
πόδας ἀναγινώσκονται ταῦτα ἠ Πατὴρ Βεντζόνης.

Αἱ δὲ λοιπαὶ ἐνέκ, ποτὲ μὲν ἀρχιερεῖς, καὶ πα-
τριάρχας, ποτὲ δὲ Ἰησοῦϊτας, νῦν μὲν τὸν Λούθηρον,
ἄλλοτε δὲ τὸν Καλθίνον, καὶ ἄλλοτε τὸν Πάπαν
παριέρουσιν. Ἐν τινὶ ἐξ αὐτῶν, ψυχῇ τις, δικαία
ὡς φαίνεται, διότι φέρει ἐπὶ κεφαλῆς τὸν στέφανον
τῆς ἀρετῆς, ἐκλιπαρεῖ τὸν ἀγριοπρόσωπον καὶ ἀ-
πεψφλωμένον Πάπαν νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῇ τὴν εἰς τὸν
Παράδεισον εἴσοδον· ἀλλ' ἐκεῖνος διὰ τῆς μᾶς μὲν
πάλλων ῥομφαίων, διὰ τῆς ἐτέρας δὲ κρατῶν τὰς
κλεῖς τῆς Βδέμ, ἀναφωναῖ ἐμμέτρως. «Ὅποιος
δὲν φέρει εἰς τὸ σακκὶ φιλάρια, δὲν ἀνοίγουν τὰ
κλειδιά.»

Ἐν τινὶ ἄλλῃ, κερασφόροι καὶ φοβεροὶ τὴν ὄψιν
δράκοντες, ἀποχρεμπτόμενοι μετὰ φλογῶν τὸ μέλαν
καὶ γαμψόνοχον τοῦ Καλθίνου ψυχάριον, ἐκσφεν-
δονίζουσιν αὐτὸ πρὸς τὸν Λούθηρον.

Ἀναγνώσωμεν ἤδη τὴν προσφωνητικὴν ἐπι-
στολήν.

α Ἰδιον εἶναι τῶν συγγραμμάτων ἀπὸ παλαιῶν ἔ-
θους, νὰ ἐκλέγῃσι, εἰς τὰ συγγράμματα τοὺς ἓνα
ὄνομα μεγαλοπρεπὲς καὶ μεγαλόφωνον, καθὼς πολ-
λοὶ κάμνουσιν καλλωπίζοντες το με χρυσοπύφφουρα
ἄνθη ἀπὸ τῆ ἐξωθεν, μόνον διὰ νὰ φανερώσωσι
πόση εἶναι ἡ τούτου μεγαλοπρέπεια εἰς τὰ ἔσωθεν.
Ἐγὼ ἐπειδὴ ἐσυνήθισα (θέλεις ἀπὸ προαιρούμενον,
θέλεις ἀπὸ τύχην τῶν ἰδίων μου πράξεων), νὰ
γράφω πάντοτε ὑποκάτω εἰς τὴν μελαγχολικὴν
σκιάν τῶν κυπαρισσίων, καὶ ὄχι πλέον ἀνάμεσα εἰς
τὰς τρυφὰς τῶν μυρτιῶν, καὶ τῶν δαρπῶν ὀμφιζέω
τὸ πονηρὸν τοῦτο βιβλίον, ὅπου δὲν ἠμπερόσα,
διὰ τὸ στενὴν τοῦ καιροῦ νὰ τὸ σχεδίασω με μί-
κροτέρως ἀτελειότητα, ἢ ἈΛΗΘΕΙΑ Κριτῆς. διὰ
τὸ ὅποιον ἐδυνάμην νὰ ἐκλέξω ἡγεμόνα τινὰ ὑψη-
λοῦ ἀλματος, καὶ βασιλικῶν γενεολογιῶν νὰ τὸ ὑπε-
ρασπισθῆ, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ παρὸν σύγγραμμά φιλο-
πονεῖται ἀπὸ ἓνα συγγράμματος ὅπου ἐκαμε παραίτη-
σιν, ὅλας διόλου τῶν κοσμικῶν μεγαλειότητων,
σαιῶν σοτειῶν, καὶ ἐλεεινῶν ἐπιδόσεων τῶν τα-
λαιπύρων, καὶ ματαίων ἀνθρώπων, ἐπρόσβια χρεω-
στικῶς νὰ ἀφιερῶσω τὸ βιβλίον τοῦτο, γεγραμμέ-
νον πλέον ἀπὸ δάκρυα μετανόιας, παρὰ ἀπὸ μελάνι,
πρὸς τοὺς κραταιούς Ἀτλαντας τῆς Ὁρθοδόξου
Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ζώσης ιδέας τοῦ καλῆμου
τῆς σωφροσύνης, καὶ τῆς ἀνδρείας, ὡσάν ὅπου ἀπὸ
τὸ παράδειγμα τούτων ἔλαβα τὴν καλὴν τύχην νὰ
ἀποδοκιμάσω, καὶ νὰ ἀποστραφῶ τὴν κακὴν ὁδὸν
ἀίρεσιν τῶν Λουθηρανῶν, ὑποκάτω εἰς τὴν ὁποίαν
ἐγὼ ἐγεννήθην, καὶ εἰς διάστημα τεσσαράκοντα χρό-
νῶν ἔζησα, ἕως τὸ παρὸν μέτρον τῆς ἡλικίας μου
εἰς τὸ ὅποιον συνέβη ἡ Πνευματικὴ ἀναγέννησις
τῆς ἐπιστροφῆς μου ὄχι τόσον ἀπὸ δυνάμιν ἐπι-
χειρημάτων, καὶ λόγων ἀνθρωπίνων ὅπου νὰ ἴσχυ-
σαν νὰ με σαλεύσουν ἀπὸ τὰ ψεῦδη μου καὶ ἀπα-

τηλά δόγματα, ὅσον ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν ἐναρέτων ἡθῶν, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιλαραγωγμένην ζωὴν, καὶ εἰς τὸν Θεὸν προσηλωμένων τῶν Σειθασμωτάτων, καὶ Ὀχυμασιωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων τῆς Πελοποννήσου, καθὼς ἀκόμη καὶ τῶν φρονίμων προστάτων, Χριστιανικωτάτων ἐπαρχιωτῶν τῆς, μετὰ τούτων συναριθμοῦνται πρῶτον.

» Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κορίνθου ἔστις ὡς ἄλλος Ἀπόστολος, Παῦλος, ὅχι μὲ τὸ ζῆλον ἀρματωμένους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀρετὴν κεκοσμημένους διοικεῖ, καὶ κρατῶναι τὴν ἐκκλησίαν ἀνεκείνου τῶν Παρθένων ἀνεπηρέαστον, καὶ διατηρεῖ εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀριθίειαν τὴν ἀγιωτάτην, καὶ παλαιὰν αὐτοῦ ἐπαρχίαν.

» Ὁ Σοφολογιώτατος καὶ Θεοπρόβλητος Μητροπολίτης τῆς Ἀγιοτάτης Μητροπόλεως Παλαιῶν Πατρῶν, ἔστις ὡς ἄλλος Ἀπόστολος Ἀνδρέας τῆς Ἀρχαίας διοικεῖ καὶ προνοεῖ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν κερύσιον λαὸν τοῦ Κυρίου ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ.

» Ὁ Θεοπρόβλητος Μητροπολίτης τῆς Λακεδαιμονίας ἐπόνυμος τῆς παρθένιας Παρθένιας, Σπαρτιάτης, Λυκούργος τῆς ἰδίας του ἐκκλησίας, ἔστις ὡς ἄλλος ἀρχιερεὺς διαιρέσει τὴν ζωὴν του εἰς τὴν θεραπεῖαν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν κηδεμονίαν, καὶ φροντίδα τῶν λογικῶν του προβάτων, πρὸς τὸν ὅποιον μένω νὰ χρωστώ τοὺς τόκους βιαιωτάτων, καὶ ἀνεξελαιπτῶν χρεῶν διὰ τὴν ἐνθερμον ἐπιθυμίαν, καὶ τὸν διακαῆ ζῆλον ἧσον εἰδείξεν εἰς τὸ νὰ μὲ χρίσῃ μὲ τὸ ἅγιον, καὶ θαυματουργὸν ἐκεῖνο Ἄϊθρον, τὸ ὅποιον ἐλαθάρισε, καὶ ἐφώτισέ μου τὸν νοῦν εἰς τὸ νὰ συγγράψω μὲ ἐμφανὴν μεγαλητέραν τοῦτό μου τὸ βιβλίον, ἔργον ἐμμεσον τῶν παρακινήματων τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρός, ὁ ὁποῖος εἰδείξε περισσοτέρην τὴν εὐφροσύνην ὅταν εἶδεν ἐμὲ ἐπιστρέψαντα εἰς τὴν ἁγίαν καὶ Ὁρθόδοξον πίστιν, παρά ὅπου εἶδε ἐαυτὸν ἐρολισμένον μὲ ἐκεῖνον τὸν Χαρακτήρα, τῷ ὅποιου ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία προσηύχεται αὐτὸν ἠξίωσεν.

» Ὁ Πρῶτος Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ τὰ νῦν Πρόεδρος Κερνίκης, καὶ Καλαβριτῶν Δανιὴλ, ἔστις ἀνταγωνίζεται ἀληθῶς ὡσάν Δανιὴλ ὁ Προφήτης ἐναντίον τῶν λυσσασμένων λεόντων, τῶν ἀντικειμένων ἀρεσέων, καὶ μὲ ἐνθεον φρόνησιν διέπει τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀρχιερέων.

» Ὁ Ὀχυματίας, καὶ Αἰδέσιμος ἐν Προσβυτέροις Παναγιώτης, ἀληθινὸς καὶ ἐνθερμος δούλος τῆς Παναγίας Παρθένου, Μέγας Οἰκονόμος τῶν Καλαβριτῶν, ὑψωμένος εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ Γερουσίου, καὶ τῆς Προσεστότητος ἀπὸ τῶ κοινῶν, καὶ νόμιμον συγκράτημα τοῦ λαοῦ ὡς ἄλλος διορισθεὶς εἰς τὴν ταύτην ἐπιστάσιαν καὶ ἀπὸ Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων, διότι φωνὴ λαοῦ φωνὴ Κυρίου.

» Ἀπὸ δὲ τούτων προσετώτας τῆς Πελοποννήσου ἡ Κορωνίς τῶν ἄλλων, καὶ ἡ κρηπίς ἐστὶν ὁ γενναῖος τὴν ψυχὴν Ἰωάννης ὁ Μελετάκιος ὁ Σπαρτιάτης, ὅχι μυθώδες μαντεῖον τῆς Μιλῆτου, ἀλλὰ αὐτόχημα Σόλων τῆς τελλυμέγγης Πελοποννήσου, ἀ-

ληθινὸς καὶ δίκαιος δικαστὴς τῶν πολιτικῶν πράξεων, διὰ μέσον τοῦ ὁποῖου ἀκόμη εἰρίσκεται εἰς τὴν ζωὴν τὸ πυρπολημένον Πασιλαίον τοῦ Μωρέως. Τὰ ἐνδοξα ἔργα ἐνὸς τοιούτου ὑποκειμένου εἶναι τόσον ὀχυμάσια καὶ μεγάλα ὅπου μὲ σέβας μὲ παρακινῶσι νὰ εἰπῶ.

» Ἰσως τολμήσει καὶ ποτὲ τὸ χέρι νὰ ἀπλώσῃ
» Ἐκεῖνα ὅπου ἠθέλησεν τὰρα νὰ σημειώσῃ.

» Ὁ Κύριος Γεωργιαντῆς ὁ Κορίνθιος, ἔστις ὡς ἀληθεστάτος καὶ ὅχι μυθολογικὸς ἄργος εἰς τὸ νὰ προβλέπῃ, καὶ νὰ καταβάλλῃ τὰς βλάβην ἐμποιοῦσας τῇ Πατρίδι ὁρμας, καὶ κινήσεις, διεχώρισεν εἰς τὸ μέσον τὴν δυσμενεστάτην Ἰδραν τῆς διχονοίας χωρὶς φόβον νὰ ἀναδώσῃ νέας κεφαλὰς, καὶ ὡς θαλάσσιος σκόπελος, ὅπου δὲν φοβῆται τοὺς ὀρητικὸς καὶ σφοδρότατους βορρῆας, ἢ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἀλλοκαλλήλων κυμάτων, ἀνεδείχθη εἰς τὰς μεγαλητέρας καὶ ἀναγκαιοτέρας ὑποθέσεις τοῦ κοινῶν συμφέροντος, πληρώνωντας μὲ τοῦτο τὸ χρέος τῆς φύσεως ὅπου τὸν ἔκαμε νὰ γεννηθῇ καταγόμενος ἀπὸ μίαν Σειρὰν εὐγενῆ διὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ διὰ τὰ ἐνδοξα, καὶ ἡρωικὰ κατορθώματα, καὶ τὰς ἀριστείας τῶν προγόνων του.

» Ὁ Τίμιος καὶ ἀσημῖος νέος Σπυριδίων Νοταρᾶς ὁ Κορίνθιος ὅπου διζυφύλαττε ἀκηλίδωτον τὸ ἐξαιρετὸν αἷμα τῶν προγενεστέρων του. οἱ ὅποιοι κρὰ πολλῶν χρόνων ἐλάμπρυναν τὸν κόσηρον ὑποκάτω εἰς τὰ λαμπρὰ ἀξιώματα τῶν Ἀυτοκρατόρων αὐτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κεκοσμημένους μὲ μήτρας καὶ στέμματα πατριαρχικὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους, καὶ ὅποιας δόξαις ἄλλαις εὐρίσκονται συνηρουμενῆς τὴν σήμερον εἰς τὸ προεζρημένον ὑποκειμένον, διὰ τὸν ὅποιον προσηύχεται δύναιται νὰ εἰπῇ καὶ εἰς, ὅτι γρηγόρειον φρόνημα εἰς νεκρὰν ἡλικίαν.

» Ὁ Κύριος Λεονάρδος Καφεντζῆς Σπαρτιάτης, λέων δυνατὸς, καὶ γενναῖος εἰς τὸ νὰ ἀνθίσταται εἰς τὰς σφοδρὰς προσβολὰς τῶν πλέα ἱεροσύλων πολεμίων τῆς ἰδίας πατρίδος, καὶ Νάρδος εὖσμος, τὴν ἱερῶν γραφῶν, διὰ τὴν τῶν ἡθῶν κοσμιότητα, παρὶ οὗ ἀληθεύει τὸ λεγόμενον, τί πνεεὶ ὁ λέων; ῥάμην· τί δὲ νάρδος; εὐωδιαν· ἐστὶν ἄρα ὁσμή τε καὶ ῥάμην, οὐ Λεονάρδος.

» Ὁ Κύριος Πόλος ἀπὸ τὴν Πάτραν εἰς τῶν πλέα ἐξαιρέτων προσετώτων τοῦ Μωρέως, ἔστις στολισμένος μὲ ὅλας τὰς χριστιανικὰς ἀρετάς, παρίσταται ἀληθῶς ὁ πλέον ζηλωτὴς Πατρίκιος, ὅπου νὰ ἔλαβε ποτὲ ὅλη ἡ Πελοπόννησος.

» Ὁ Κύριος Παναγιώτης Μπενάκη ἀπὸ Καλαμάτα, ἔστις ἀν καλὰ καταγόμενος ἀπὸ αἵμα τίμιον καὶ ἐξαιρετὸν τοῦ Μωρέως, ὅμως εἰς οὐδὲ καμμίαν ποτὲ περίστασιν, ὑψηλόφρων εἰδείχθη, μάλιστα ταπεινός, καὶ σώφρων, ὅσα σπουδαῖος ἐπεμελήθη πάντοτε μὲ ἀδελφικὴν καὶ χριστιανικὴν ἀγάπην, ὅμοια τοῦς φίλους καὶ τοὺς ἐχθρούς του.

» Παμφίλτατος καὶ εὐμενεστάτος ἀναγνώστης, ὁμιλῶ μὲ ἀληθειᾶν, ὅτι δὲν εἶναι χριστιανὸς εἰς τὴν Πελοπόννησον μέσα ὅπου νὰ μὴ εἶναι ἄξιος ἐγκωμίων.

διατὶ εἰς ὅλους λάμπει ἡ εὐεχμοσύνη, ἡ ταπεινότης, καὶ ἡ δικαιοσύνη, τὰ ἐλλόγια τῶν ὁποίων τὰ παρατρέχω εἰς τὸ παρὸν σύγγραμμα, τὸ ὅποιον ἐποιήθη μὲ ἄλλον σκοπὸν, ἔλπιζε ὅμως αὐτὰ ὀλίγηρα εἰς ἄλλο πόνημα, ἂν ὁ Θεὸς χαρίσῃ εἰς ἐμὲ ἡμέρας καὶ ζῆθι εὐμενῶς. »

Ἐκ τῆς προσφωνητικῆς ταύτης ἐπιστολῆς ἐννοεῖ εὐκόλως ὁ ἀναγνώστης ὅποια ἡ δεινότης τῶν κατὰ τῶν χριστιανικῶν ἀρέσεων ἐπιχειρημάτων τοῦ πρώην Ἰησοῦτου ἡ Λουθηρανῶν πατρὸς Βεντζῆνη, καὶ πῶς, ὡς βεβαιῶν τὸ ἕτερον τῶν ἐπιγραμμάτων, « τοὺς αἰσχρόνους Ἀυτοκαθηνολουταρίας τς » πάντας ἀποσφάττει πνεύματος ἐν ξίφει ;

« Τί πνεεὶ ὁ λέων; ῥάμην· τί δὲ νάρδος; ὁμίην· ἴστιν ἄρα ὁσμή τε καὶ ῥάμην, οὐ Λεονάρδος. » Ὑπερφύς καὶ λογικώτατος τὸ συμπέρασμα ! κωπῆς καὶ ἀμφοτέρων καὶ τρομερῶν τὸ ξίφος !

« Παναγιώτατε δέσποτα, λέγει που ὁ Λούθηρος πρὸς τὸν πάπαν, εἰς τοὺς πάπας δὲν συμφέρει νὰ ἔχουσι μὲ τοὺς Ἀποστόλους τόσην φιλίαν, ἀλλῶς ἤθελον εἶσθαι (*) εἰς χρέος νὰ τοὺς πιστεύσῃ, καὶ τοιουτοτρόπως ἐσυνέβηκε πολλὴ καὶ μεγάλη εἰς αὐτοὺς ἡ ζημία. Καὶ πάλιν ἂν καὶ ὁ Παῦλος ἦτον Ἀπόστολος, ἀλλὰ Πάπας ποτὲ δὲν ἐστάθη· ἐκεῖνοι λέγουσιν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας ἁήρατος, ὅτι ἠγέρθη οὐκ ἐστὶν ὧδε, καὶ διὰ τοῦτο ἐμεινεν ἡ τοῦ Πάπα βρατὴ κεφαλὴ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὡς οἷα κεφαλὴ, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει ! (Ἐρχομ. καὶ Συνομ. τοῦ Πατρ. σελ. 4.)

Καταλήγει δὲ ὁ ἀθλητὴς συγγραφεὺς στηλιτεύων διὰ τῆς ἱστορίας πολλὰς παρανομίας τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀναδεικνύμενος δημοκράτης, ἐκ τῶν rouges μάλιστα διότι πρὸς τὸν ἰσχυρίζομενον ὅτι τυφλῶς πρέπει νὰ ὑπακούωσιν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰς θελήσεις τοῦ Πάπα, αὐτὸς προσλαβὼν σύμμαχον Γρηγόριον τὸν Ῥαζιαν, ζῆλον, ἀντιτάσσει ὅτι « οἱ ὑπήκοοι πρέπει νὰ διδάσκωνται νὰ μὴ ὑποτάσσωνται περισσώτερον ἀπὸ τὸ πρέπειν, διατὶ ἤθελαν ἀναγκασθῆ νὰ σέβωνται τὰ ἐλαττώματα ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ὑποτάσσονται κλ. κλ. Τέλος τοῦ πρώτου τόμου BONAPAP. »

Τί ἄρα τούτο τὸ Βοιδηλάρ; Τὸ καθ' ἡμᾶς εἶναι ἀναγραμματισμός, συνήθως παρὰ πολλοῖς πρὸς τὸν ἀγῶνος. Ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Ἀλήθεια, τὸ ἕτερον τῶν ἐπιγραμμάτων φέρει ὑπογραφήν Διδάγματα· ἐν δὲ μικρῷ τιμὴ δελτίῳ γεγραμμένῳ τὸ 1820 ὑπὸ τοῦ Κ. Γεωργίου Λυσσάνη, καὶ ἀξίω σημειώσεως διὰ τὴν καθαρεύουσαν αὐτοῦ γλώσσαν καὶ τὴν ἐξῆς ἰδέαν ἐξερχομένην τοῦ στόματος τῆς ἀλυσιδέτα, Ἑλλάδος· « ἕνος δὲν βοηθεῖ ποτὲ ξένον, ἐὰν δὲν ἐλπίσῃ κέρδη μεγάλα » (σελ. 26), τὸ ὄνομα τῆς συγγραφῆς κρύπτεται ὑπὸ τὴν κομψὸν ἀναγραμματισμὸν, Γοργίως Λυσσάνιος.

Τοιαύτη ἡ Ἀλήθεια Κριτὴς τοῦ πατρὸς Βεντζῆνη, ἧτις μετὰ μακρὰν ἀφανῆ βίην ἔτυχε καὶ αὐτῆ καὶ τοῦ, μὴ δυνάμεθα ν' ἀπορύγῃ τὴν κοινὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων τύχην.

ΝΕΟΦΑΝΗΣ ΙΧΘΥΣ.

Ὁ ἰχθύς οὗτινος παρατίθεται ἡ εἰκὼν ἡλιεῦθη ἐσχάτως 1500 περίπου μίλια μακρὰν τοῦ ἁγίου Πατριάρχου τῶν βελθάρων, καὶ πνεύματος ὡς οὗτοι. Τὰ ἄρα αὐτοῦ εἶναι τόσον μαλακὰ καὶ γαλακτὰ ὥστε τὰ ἐκλαμβάνει ὡς φυτό τις θαλάσσιος

Ὁμοῦ, γίγνου κατὰ τὴν Φλωρίδα, μετὰ τῶν φυτῶν τοῦ κόλπου. Ὁμοιάζει δὲ πέραν δύσμορφον καὶ ἐξωγαμῆνιν, ἔχουσαν δέρμα γλοιώδες καὶ τυφρὸν, παραπλήσιον τοῦ τῶν βελθάρων, καὶ πνεύματος ὡς οὗτοι. Τὰ ἄρα αὐτοῦ εἶναι τόσον μαλακὰ καὶ γαλακτὰ ὥστε τὰ ἐκλαμβάνει ὡς φυτό τις θαλάσσιος

(*) Παρατηρεῖται ἐν παρόδῳ ὅτι πολλὸ πρὸ τοῦ Κορῆ ἔγινετο χρέσις τοῦ ἤθελαι εἰς θ α ι.

επιπλέονται τρέφεται δὲ τρώγων γήρτον καὶ μικροὺς καρκίνους· δὲν ἔχει ἰδόντας ἀλλὰ τὰ οὐλα αὐτοῦ εἶναι σκληρά· ἔξ ἢ ἑπτὰ μικροὶ καρκίνοι εὐρέθησαν μόνον εἰς τὸν στόμαχόν του. Πικρὸν παρίστα κατὰ τὰ τέσσαρα πύμπτα τὸ μέγεθος τοῦ περιέργου τούτου ἰχθύος, ὅστις ἀνεβρίθθη εἰς τὸ κατάστρωμα ὑπὸ ἑνὸς τῶν τροχῶν τοῦ ἀεροπλοίου.

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν σχολείων.

— 0 —

Ἐάν πρέπει νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν ἐνικυρίων ἐξέτασεων τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν σχολείων εἰς ἃς παρευρέθημεν ἢ περιῶν ἀνέγνωμεν ἐκθέσεις, δὲν διατάζομεν νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος καὶ διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ πολλὴν συνεισέφερον ζήλον εἰς τὰ τῆς ἐκπαιδύσεως· αὕτη δὲ τοσοῦτω μάλλον φαίνεται διακριθεῖσα τῆς προλαβούσης, ὅσον κατεβλήθη μείζων φροντίς περὶ τὴν ἀγωγὴν οὐ μόνον τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν, ὅποιαν ἤξιον οἱ πατέρες ἡμῶν οἴτινες εἶπον τὸ σοφώτατον ἐκαίνο· « Πᾶσα τε ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πονηρία οὐ πῶρα φαίνεται. » Ἄς φροντίσωσι λοιπὸν καὶ γονεῖς καὶ διδάσκαλοι νὰ ἀνδειξῶσιν ἀληθῶς ἐπιτημονας τοὺς υἱοὺς καὶ μαθητὰς αὐτῶν, ὅ ἐστιν εὐμορφούντας παιδείας καὶ νοῦς καὶ στήθους, ἀναγκαίως μάλιστα εἰς τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τοὺς ἄλλους δημοσίους ὑπηρετάς, ὅπως μῆτε αὐτοὶ κλέπτωσιν ἢ ἄλλως πως ἀδικῶσι τὴν πατρίδα, μῆτε πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπιτρέπωσι τοιαύτην κλοπὴν ἢ ἀδικίαν.

Ἐν Ἀθήναις, πρῶται ἐξετάσεις ἐγένοντο αἱ τοῦ Παρθενιαγωγείου καὶ τοῦ νηπιακοῦ σχολείου τῆς Κ. Χίλ. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς οὐδὲν λέγομεν, διότι, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος κατεδείξαμεν, σπανίως ἀπαντᾷ τις πρόνοιαν καὶ μέριμναν τοσοῦτω δραστηρίαν καὶ σύντονον ὡς τὴν καταβαλλομένην ὑπὸ τῆς διευθυνούσης Κ. Χίλ. Οἱ ἀνκτιθεμενοι ἄρα εἰς τὰς φροντίδας αὐτῆς τὰ ἴδια τέκνα, ἔστρωσαν βέβαιον ὅτι οὐ μόνον χρηστοῦθη θέλουσιν ἐπανέλθει εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, ἀλλὰ καὶ σταθερὰ εἰς τὸ δόγμα ὃ παρέλαβον παρὰ τῶν ἰδίων γονέων. Ὅσον δὲ διὰ τὴν διδασκαλίαν ἔχομεν τὴν πεποιθῆσιν ἐκ τῶν ὄσα εἶδομεν ὅτι ἐγένετο μεθοδικωτέρη ἢ ἄλλοτε, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέφερον ἀξιολογωτέρους καρπούς· ἢ τῆς ἀγγλικῆς μάλιστα καὶ τῆς γαλλικῆς εἶναι ἀξία ἰδιαίτερης μνείας.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις ταύτας ἤρξαντο αἱ τῶν δημοσίων σχολείων τῆς πόλεως ἀπέδειξαν δὲ καὶ αὐταὶ πολλὴν τὸν ζήλον καὶ πολλὴν τὴν πρόοδον. Ὅ ἐπὶ τῆς παιδείας ὑπουργός· εἰσήγαγε κατὰ πρῶτον χάριν τῶν ἀριστευσάντων τὸ σόστημα τῆς ἐνθαυρήσεως διὰ τῆς βραβεύσεως. Πραγετήρησαμεν δὲ ὅτι ἐκ τῶν ἀριστευσάντων οἱ πρωτεύσαντες καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν κατέχοντο

ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος· ὅπερ προσποδεικνύει, καθ' ὅσον γινώσκουμεν, ὅτι ἐκεῖ ἡ παιδεία ἀγαπάται καὶ τιμᾶται πλέον ἢ παρ' ἡμῖν. Στερούμενοι ἐλευθερίας ζητοῦσι ν' ἀναπληρώσωσιν αὐτὴν διὰ τῆς μαθήσεως· ὠρνεύοντες δὲ σοφίαν δὲν ἀποκτῶσιν ἐν γένει αὐτὴν ὡς ἐπάγγελμα φέρον εἰς ὑπουργίαν καὶ πλοῦτον (τὸ νόσημα τοῦτο ἐπιπολάζει, φεῖ! εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα), ἀλλ' ὡς μέσον ἀνθρωπισμοῦ καὶ εὐσυνειδήτου ἐνεργείας τῶν πρὸς τὴν κοινωνίαν καθιζόντων. Οἴκτου ἀξιοὶ εἰσὶν οἱ λέγοντες, καὶ δυστυχῶς πλείστους ἠκούσαμεν λέγοντας, ὅτι ἐκπαιδεύουσι τὰ ἴδια τέκνα ὅπως διατρέξωσι στάδιον, ἀλλὰ πολὺ προτιμύτερον ἦτο εἰ ἔλεγον ὅτι προετοιμάζουσιν αὐτὰ ὅπως πράξωσι τὰ καθήκοντα ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὅπως « πάντα παιδεύματα καὶ μαθήματα συλλέγῃσι, χρησιμωτέρους αὐτοὺς ἀπὸ τούτων παρακευάζοντες τῇ πατρίδι ». Οἱ πατέρες ἡμῶν κατακτῆσαντες παρέδωκαν ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν· ἃς παραδώσωμεν καὶ ἡμεῖς τοῖς ἀπογόνους τὴν πεποιθῆσιν τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος.

Συγγράμματα ἐγένοντο καὶ αἱ ἐξετάσεις τῶν ἐκπαιδευτηρίων τοῦ Κ. Παπαδοπούλου, τοῦ Παρθενιαγωγείου τῆς Κ. Σουρμελῆ, τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τῶν ΚΚ. Βέφα καὶ Βανλοπούλου, τοῦ Ἀμακλίσιου Ὀρφανοτροφείου, τῆς φιλικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐταιρείας καὶ ἄλλων σχολείων. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν ἢ μὴ εἰδοποιθῆντες ἢ κωλυθέντες δὲν παρευρέθημεν λέγομεν ὀλίγα περὶ ἐκείνων ὧν ὑπάρξαμεν μάρτυρες.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἐκπαιδευτηρίου ἐβρέθησαν ἱκανὰ ἐν τῷ φυλακίῳ τῆς 15 Ἰουλίου.

Τῆς δὲ Κ. Σουρμελῆ τοῦ Παρθενιαγωγείου, εἰ καὶ ἀρτιώστατον, ἀπέδειξε πρόοδον οὐ τὴν τυχούσαν· καὶ ἐὰν ἐξακολουθήσῃ εὐνοηόμενον ὅπως σήμερον θέλει θεθεῖως ἀποδείξει μείζονα.

Τὸ Ἀμακλίσιον Ὀρφανοτροφεῖον, καθὼς ἔχον σκοπὸν διάφορον τῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἐπρεπεν ἰσως νὰ μὴ συναριθμῆται μετὰ τούτων. Ἐγένετο ὅμως καὶ ἐν αὐτῷ ἐξετάσεις περὶ τὰ γράμματα συγγράμματα μετὰ τῶν περὶ ἄλλα βιωτικὰ ἔργα ἐξετάσεων, τὰς ὁποίας ἐκινῶσκαμεν τῶντι. Ἐὰν τὸ κατάστημα τοῦτο ἐξακολουθήσῃ ἀπολαύειν τῆς προστασίας τῆς ἡαοκίσεως, τῆς θαφλοῦς συνδρομῆς τῶν ἡμετέρων, ἅμα δὲ καὶ τῆς ἐπιστάσεως ἐπιμελοῦς καὶ συνιτῆς διευθύνσεως, θέλει βεβαίως ἐνεργητικῶς τὴν κοινωνίαν, ἀποδίδον εἰς τοὺς κλάπους αὐτῆς νέας ἐχάσας καὶ χρηστούθιαν καὶ γνῶσεις ὁρθῆς οἰκονομικῆς οἰκονομίας.

Περὶ τῶν ἐξετάσεων τῶν λοιπῶν μουστροφείων τοῦ Κράτους ὄσο μόνον ἐστάλησαν ἡμῖν ἐκθέσεις, ἢ τοῦ Κ. Π. Ἀντιμαῶδου διευθυντοῦ τοῦ ἐν Σύρῳ ἐμπορικῷ ἐκπαιδευτηρίου, καὶ ἢ τοῦ Κ. Ι. Ν. Βαλέτα διευθυντοῦ τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει παιδαγωγείου. Ἐἰς μανθάνομεν δὲ ἐκ τῶν ἐκθέσεων εἰς ἀμφότερα ἐφείτησε μέγας ἀριθμὸς μαθητῶν ἐκ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι ἐδιδάξαν εὐδοκίμως κλείεται καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι. Ὡς γνωστόν δὲ, ἐν ταῖς δύο ταύταις σχολαῖς διακρίνεται νῦν οὐ μόνον γράμματα διδασκόμενοι, ἀλλὰ καὶ ὀρθοκλατικὴν καὶ ἠθικὴν ἀγωγὴν προσκτώντες.

Πλὴν τῶν γενομένων βελτιώσεων κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος ἐν τῷ ἐμπορικῷ ἐκπαιδευτηρίῳ αἴτινες ἐπαύθησαν τὴν πρόοδον, ὁ Κ. Ἀντιμαῶδου ὑπόσχεται νὰ ἐπιφέρει καὶ νέας ἄλλας οὐτὰς τυχούσας, ἀναθέτων φερ' εἰπεῖν τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἠθικοῦ μέρους εἰς Ἑλλετὴν σκαλητόμενον ἐπίτηδες ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ φιλέλληνος Ἐυνάρδου, ὅστις θέλει συγγράμματα διδάσκει καὶ τὴν γαλλικὴν· ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πολλῶν πολλὰς καὶ ἀξιολόγους ἠκούσαμεν μαριουρίας ὑπὲρ τοῦ καταστήματος τούτου.

Ἐκ δὲ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Κ. Βαλέτα, πλὴν τῆς προόδου, μανθάνομεν καὶ τι δυσχερέστερον, ὅτι μετὰ ὅκτατῃ διευθύνει ἀποχωρῶν καὶ μεταδίδει εἰς ἄλλον διδάσκαλον τὴν εὐθύνην τοῦ παιδαγωγείου. Εἶθε καὶ οὗτος ν' ἀναδείξῃ ὅσον ζῆλον καὶ ὁ προκατόχου!

Ἐνὶ λόγῳ ἐκ τῶν ἐκθέσεων ἃς ἀναγινώσκουμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας, καὶ ἐκ τῶν πληροφοριῶν ἃς πολλαχόθεν λαμβάνομεν, ἐάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἡ φιλομάθεια διπλασιάζεται ἡμέρην καὶ ὁ περὶ τὴν προαγωγήν τῆς παιδείας ζῆλος τῆς τε ἐλευσίας τῶν δήμων καὶ τῶν ἰδιωτῶν αὐξάνει ἀδικαίως.